

Ogier van Denemerken

Hertaald door Amand Berteloot

Deel 1

Ogiers kintsheit

(versregels 1-4136)

Men leest menech aventure [1]
vanden edelen coninc Arture,
van sinen neve Waleweine,
van Perchevale ende van Yweine,
van Lancelote vander Haghedochte 5
die menech aventure sochte,
alse men dicke hevet ghehoort.
Mer die alre scoenste woort
die men leest ghewarechlike,
dats ene historie van Vrankerike 10
die uten Walscen es upgheheven ¹ –
het ware scade, ware si achterbleven –
alse ghi sult horen in der aventure
van Ogier in corter uren,
den starcken, dien nie man dwanc. 15
Menestrele singhen in haren sanc
hoe Boudijn, sijn kint, was verslegghen,
dien Charloot nam sijn leven,
die orgelioes ² was ende fel.
Ogier haddene ghewroken wel, 20
ne ware dinghel van hemelrike
diet hem verboot namelike. ³
Dese historie kennen wale
menestrele in Dietscer tale.
Mer si en weten niet daer van 25

1. [Woordverklaring] *opheffen*: aanheffen, beginnen.

2. [Woordverklaring] *orgelioes*: hooghartig, trots, hovaardig.

3. [Woordverklaring] *namelike*: uitdrukkelijk, in eigen persoon.

Ogiers kintsheit

hoe hi Broyfort ghewan
ende Corteine, dat goede swert.
Dat moochdi horen, als ghijt beghert,
uten Walsce van woorde te woorde,
sonder missen ¹ als ict hoorde. 30

N aden meie tenen tide [2]
als hem alle dinc verblide,
hielt Karel, die keiser rike,
hof, groot ende hovesclike,
te Sinte Omaers in den sale. 35
Daer waren bi hem bi ghetale ²
neghen coninghe, die scone
met eren droughen crone,
daertoe hertoghen ende graven stout
ghesiert met selver ende met gout, 40
ende menech rudder van prise.
Elc was gheseten na siijnre wise.
Ooc menighe vrouwe, die scone was,
mochte men sien int palas.
Men diende daer met groten love 45
alse men pleghet te sulken hove.

A lse dat erste gherecht was ghedreghen, [3]
quamen met gheruchte inne ghesleghen
seven boden, die qualike ghehandelt waren.
Haer claghen ende haer mesbaren 50
was groot, dat niet te verwonderne was. ³
Karel spranc up int palas,
als hise so sach comen ghevaren,
want si sine boden waren,
die hi ghesant hadde in ware dinc, 55
an Godefroot, den coninc.

1. [Hertaling] *sonder missen* < *Nit gemuscht*.

2. [Hertaling] *Daer waren bi hem bi ghetale* < *Da hatte man ime by gezalt*. [Weddige] *Da hatte man ime by gezalt* > “Da zählte man bei ihm”.

3. [Hertaling] *dat niet te verwonderne was* < *als es nit wonder was*.

Ogiers kintsheit

Onder hem sevene en was negheen,
hine hadde temale,¹ alse hem sceen,
een hant ende een oghe verloren.²
Dies hadde Karel groten toren. 60
Die boden clagheden seere ende sterke
over Godefroot van Denemerken.
Si seeden: “Keiser, edel heere,
tuwen lachter meshelt³ ons seere
Godefroot, die valsce man, 65
ende swoer ooc diere bi sinte Jan,
mochti u ghecrighen,⁴ sonder blijf,
het soude u emmer costen tlijf.”

Alse dat die coninc hoorde, [4]
hi dochte, dat sijn herte scoorde. 70
Sijn oghen liet hi omme gaen.
Van torne en wisti niet hoet bestaen.⁵
“Ghi heeren, ons es groot quaet⁶ ghedaen.
Ay,” sprac hi, “Godefroot, ghi snode hont,
wanen quam di dese vont, 75
dat ghi dit hebt ghedaen?
Ghi heeren, ons es groot quaet⁷ ghedaen

1. [Woordverklaring] *temale*: tegelijk

2. [Hertaling] *bine hadde temale, alse hem sceen, / een hant ende een oghe verloren* < *Er bat zeichen das ime an scheyn / Ein hant und ein auge verloren*. ‘Zeichen’ lijkt op het eerste gezicht het object bij ‘hat’ te zijn, maar in het volgende vers blijkt het om een perfectum ‘hat verloren’ met als object ‘ein hant und ein auge’ te gaan. ‘Zeichen’ moet dus een andere functie toegewezen krijgen. Wanneer men er rekening mee houdt dat het Mhd. woord ‘mâl’ een synoniem is voor ‘zeichen’, dan is het niet onwaarschijnlijk dat ‘zeichen’ hier geïnspireerd is door Mnl. “(te)male”. [Weddige] *Er bat zeichen das ime an scheyn / Ein hant und ein auge verloren* > “der nicht ein Schandmal davongetragen hätte, indem er offensichtlich [...] verloren hatte”.

3. [Woordverklaring] *meshouden*: mishandelen. [Hertaling] *meshelt* < *mißfellt*. Het onderwerp (Godefroot) staat op de volgende regel.

4. [Hertaling] *ghecrighen* < *bekriegen*.

5. [Woordverklaring] *bestaen*: aanpakken, aanspreken. [Hertaling] *hoet bestaen* < *wie er solt besteen*. Misschien wordt het feit dat Karel moeilijk uit zijn woorden kan komen tot uitdrukking gebracht door de herhaling in de verzen 73 en 77.

6. [Hertaling] *groot quaet* < *viel ubels*.

7. [Hertaling] *groot quaet* < *ein groß ubels*.

Ogiers kintsheit

ende ic claghet u allen seere.
Bi trauwen, die ic scoude onsen Heere,
ende bi allen helegghen van Bavier, 80
het blijft verslegghen sijn kint Ogier,
dat hi hier over hem liet bliven.
Ic saelt daer omme doen ontliven
ende mochtic ghecrighen sinen vader,
ic soudene berechten ¹ algader, 85
ende hem boden leren ontfaen.”
Mettien ² quam ut eenre camere ghegaen
Ogier, die daer lettelt omme dochte. ³
Karel riep hem, wat hi mochte
ende seede: “Nu vant hier sien ⁴ 90
hoe u vader, die felle payien,
mine boden hevet doen smaen. ⁵
Daeromme suldi die doot ontfaen.
Dat en laet ic niet om half mijn rike.”
Ogier suchte droufelike 95
ende sprac: “Here, uwen wille
vulbrinct met mi lude ende stille.
Ghi sijt een heere van kerstijnhede.
Dat mijn vader uwen boden mesdede,
dat willic ontghelden gherne, 100
om dattet u niet staet tontberne.
Nochtan wetic wel tevoren
dat hem mijn stiefmoeder te toren
hevet bewogen sonder waen,
dat ghi mi daeromme sout verslaen.” 105

Die hertoghe Namels drouvede seere [5]
ende cnielde vore Karle, den heere,
ende hondert ende dertech rudders mede.

1. [Woordverklaring] *berechten*: straffen. [Hertaling] *berechten* < *zu ribten*.
2. [Hertaling] *Mettien* < *Iemittes*.
3. [Hertaling] *die daer lettelt omme dochte* < *der umb die geschicht wenig gedobt*.
4. [Woordverklaring] *vant hier sien*: zie hier (‘vanden’ omschrijft de imperatief).
5. [Woordverklaring] *smaen*: onteren, honen.

Ogiers kintsheit

Aldus dede ooc coninc Gwindeloen ter stede.
“Here,” sprac Namels goedertiere, 110
“Ontfarmt u over dat kint Ogiere,
want bi Marien, der maghet fijn,
wat quaets hevet ghedaen die vader sijn,
des en mach Ogier niet.¹
Edel coninc, nu besiet, 115
oft ghi uwen toorneghen moet
begheven wilt. Heere coninc goet,
ic wille u emmer upgheven hier
altemale dat lant van Bavier
ende metten kinde rumen tlant, 120
nemen pac ende sac ter hant
ende varen met hem overmere.²
Laettu ghenoughen, lieve heere.
ende al die heren die hier staen,
willen ooc die vaert ane vaen 125
up u ghenade.”
“Ay heere, wilt u beraden,”³
sprac die coninc Gwindeloen,
“Ic wille u vore al dese baroen
daer toe upgheven mijn rike.” 130
Karel sach harde droufelike⁴
up Gwindeloen ende seede:
“Ghi heeren, hier en helpt gheene bede,
want ghi weet wale dat die wet,
dese verbintensse hevet gheset: 135
alse kinder enegher baroene
verghiselt bliven in eneghen doene,
dat si daer omme doen haren fijn.⁵
Daer omme eest verlorne pijn,
dat ghi mi bit, dats waerheit, 140

1. [Woordverklaring] *des en mach Ogier niet*: daar kan Ogier niets aan doen.

2. [Woordverklaring] *overmere*: over zee, naar het Heilig Land.

3. [Woordverklaring] *bem beraden*: met zichzelf te rade gaan, overleggen.

4. [Hertaling] *droufelike* < *bedruplich*.

5. [Woordverklaring] *sinen fijn doen*: sterven.

Ogiers kintsheit

Hi moet hanghen, ic hebt gheseit.”

Namels stont up met bedroufden *sinne*¹ [6]
ende ghinc ter coninghinne
ende sprac: “Vrauwe, dor u edelhede
bit den coninc, dat hi ontfarmechede 145
hebbe over Ogier, dat kint,
want omme mi en doet hijt twint.
Hi es vertorent alte seere”.
“Beet,² hertoghe, edel heere,
ic salne bidden, hijs mijn man.”³ 150
Si stont up ende ghinc van dan
ende knielde vore den coninc
ende met hare in ware dinc
dertech joncfrauwen ende meere.
Si sprac: “Nu hoort mi, edel heere, 155
ic bidde u nu sciere
dat ghi u ontfaermt over Ogiere.
Hijs sterc ende ghetrauwe.
So helpe mi onse Vrauwe,
het ware scande, soudine verslaen. 160
Al hevet sijn vader u quaet ghedaen,
ghi sult an hem wel ghecrighen wrake.⁴
Daer bi laet bliven dese sake
ende laet in vreden den jonghelinc.”
Doe sprac Karel, die coninc: 165

1. [Hertaling] *sinne* < *mut und synne*.

2. [Woordverklaring] *beden / beiden*: wachten.

3. [Hertaling] *hijs mijn man* < *unde myne mann*. Omdat de koningin verderop door dertig jonkvrouwen wordt begeleid, is een interpretatie: "met mijn vazallen" uitgesloten.

4. [Hertaling] *ghi sult an hem wel ghecrighen wrake* < *Ir sullent in wol bekriegen fraiche*. Omdat het Mnl. equivalent van ‘fraiche’ op ‘sake’ moet rijmen, komt alleen ‘wrake’ in aanmerking. Mnl. ‘becrighen’ betekent “in handen krijgen, betrappen, pakken” en past hier dus ook niet. De merkwaardige correspondentie van Mnl. ‘ghecrighen’ met Mhd. ‘bekriegen’ is al eerder voorgekomen in vers 67. [Weddige] *Ir sullent in wol bekriegen fraiche*. WeGl brengt ‘fraiche’ in verband met Mnl. ‘vrac/vrec’ dat “begerig, hebzuchtig, gierig” betekent, en met het Mhd. adjectief ‘vrech’ in de betekenis “mutig, kühn, tapfer.” Een bijwoordvorming van Mnl. ‘vrac’ zou ‘vracke’ (met een korte vocaal) moeten opleveren en dus niet rijmen op Mnl. ‘sake’ (Mhd. ‘sache’).

Ogiers kintsheit

“Vrauwe, wats ghesciet,¹
inne willet ghedoen niet,²
mer ic salne hanghen doen
an die galghe te Monphacoen.”
Ooc sprac hi ten casteleine 170
die daer stont upten pleine:
“Castelein, nemt desen garsoen
ende lechtene int prisoen.³
Ende laet ghine ontgaen,
ghi sulter omme hanghen sonder waen.” 175

Dus wart Ogier ghevaen [7]
ende in den kerkere ghedaen.
Daeromme weende elckerlijc seere.
Doe sprac Gwindeloen, die heere,
te Namels van Bavier: 180
“Bi allen helegghen die rusten hier,
ic wil te mijnre herberghe varen
ende mijn volc wapinen te waren
ende laten minen neve Ogier.”
“Dat en sal niet sijn,” sprac die Bavier, 185
“mer laet ons doen een goet dinc,
dat wi weder gaen ten coninc
ende biddene omoedelike
dore⁴ onsen Heere van hemelrike,
dat hi Ogiers vrede soude maken.” 190
Die wile dat si hem onderspraken,
quamen wel veertiene ghereden,

1. [Woordverklaring] *wats ghesciet*: wat er ook van kome, onder geen voorwaarde.
[Hertaling] *Vrauwe, wats ghesciet* < *Frauue, es ist alles geschehen*.

2. [Hertaling] *inne willet ghedoen niet* < *Wenn ich wil es tun niht*.

3. [Hertaling] *nemt desen garsoen / Ende lechtene int prisoen* < *nemmet bin den presten / Und tunt ibn ban schwere gresten*. [Weddige] *Und tunt ibn ban schwere gresten* > “und laßt ihn völlig zur Ruhe kommen”. Dit zou betekenen: “und haltet ihn in schwerem Arrest”. WeGl leidt ‘presten’ af van Fr. ‘prest’ (‘lening, geleend goed’), hier in de bijzondere betekenis ‘gijzelaar’. ‘Gresten’ komt naar zijn mening van Mnl. ‘gerast/gerest’ met de betekenis ‘rust, oponthoud’, hier met een ironische bijklank: ‘arrest’.

4. [Hertaling] *dore* < *Umb*.

Ogiers kintsheit

die den coninc Karle seeden
drouve bootscap ende quade mare,
dat dat lant van Rome verloren ware. 195
“Here,” seeden die boden gemeene,
“bi Jhesus van Nazarene,
ghi hebt Tuscanen ooc verloren,
ende dat volc utevercoren
hevet al verloren tleven, ¹ 200
dat hare cume vive levende bleven.
Cicilien es ooc verloren.
Ic wane, dat niemen wart gheboren,
die ie so groten jamer sach,
alse daer gheviel up dien dach. 205
In Rome es Mamet verheven ²
ende sinte Peter ende Pauwels sijn verdreven.
In den monstren ende in den kerken
hebben si doen werken
stalle, daer haer perde inne staen. 210
Dats ons te lachtere ghedaen.
Die coninc Cursabel, een quaet tirant,
ende Davimont, sijn sone, houden tlant.
Daer sijn so vele Sarrasine commen,
Datse niemen en can ghesommen. 215
Die pauwes Miloen es verdreven,
cume ontdrouch hi tleven.” ³

A lse Karel dese woort verstoet, [8]
ghewan hi enen drouwen moet ⁴

1. [Hertaling] *ende dat volc utevercoren / hevet al verloren tleven* < *Und alles das volk bart verstort. / Das hat alles verlorn das Leben*. WeGl interpreteert ‘verstoren’ als “vertreiben, vernichten”. Dit voorstel verklaart het participium en het gestoorde rijm niet.

2. [Hertaling] *Mamet* < *manigber*. Mnl. ‘meneghe’ levert geen zin op. Als tegengewicht tegen de apostelvorsten komt alleen een heidense godheid als Mamet of Tervogant in aanmerking.

3. [Woordverklaring] *dat leven ontdraghen*: het er levend van af brengen.

4. [Hertaling] *ghewan bi enen drouwen moet* < *Gewan er einen bedrubeten mut*. De uitdrukking “enen hoghen moet ghewinnen” staat in het *MNW*. Alternatief: “Wart hi drouve in den moet”.

Ogiers kintsheit

ende sprac te sinen baroenen: 220
“Nu hebbic seere te doene.
Ontfaermt u der scaden
die mi die Sarrasine daden.
Ende ghi heeren al,
ontfaermt ¹ dit mesval!” ² 225
Hi sprac: “Heere Namels van Bavier,
vaert ende en laet ruddere no soudier, ³
mer brinct al wat were mach ghedoen.
Ende ghi, coninc Gwindeloen,
ghi sult in Almaendien riden, 230
ende gheven u man te striden
die eneghe were mochten ghedoen,
ende laet ons troosten den pauwes Miloen. ⁴
Heere Dirc, vaert in Ardaengen,
ende ghi, Salomon, vaert in Britaengen, 235
ende ghi, Disdier, ⁵ te Pavien,
brinct mettu die van Lombaerdien.
Ende vaert in Normaendien, Ritsaert.
Brinct mettu ter vaert ⁶
vele wigande ⁷ nu te male, 240
Ende heere Sampson, vaert te Morale
haesteleke sonder perdoen ⁸

-
1. [Woordverklaring] *ontfarmen* (transitief): beklagen.
 2. [Woordverklaring] *mesval*: ongeluk, ramp.
 3. [Hertaling] *Heere Namels van Bavier*, / *vaert ende en laet ruddere no soudier* < *Naymes, und ir, Bavier / und enlaßent ritter und schuwer*. Omdat het om één en dezelfde persoon gaat is “Namels, ende ghi, Bavier” inadequaat. Met WeEm gaan we ervan uit dat het woord ‘vaert’ in het handschrift ontbreekt. [Weddige] WeGl leidt *schuwer* (t.a.p. ‘schuwier’) af van het Mnl. woord ‘scuwier’, een hapax dat Verdam in een ongeïdentificeerd citaat heeft aangetroffen (*MNW* 7, 842). HiWe geeft er in overeenstemming met Fr. ‘esquier’ de betekenis “schildknaap” aan. Verdam interpreteert ‘scuwier’ als een schrijffout voor ‘soudier’, waar wij ons bij aansluiten.
 4. [Hertaling] *den paewes Miloen* < *den bosen Milian*. Zie Berteloot 2011.
 5. [Eigenaam] *Disdier* < *Difdrij* (naar WeRe).
 6. [Hertaling] *ter vaert* < *an uwer vart*.
 7. [Woordverklaring] *wigant*: strijder, krijgsman. [Hertaling] *vele wigande* < *Her wijgant*. Hier is eerder een object te verwachten dan een aanspreking.
 8. [Woordverklaring] *perdoen*: uitvlucht, verontschuldiging. [Hertaling] *sonder perdoen* < *on allen verzugk*. ‘Sonder perdoen’ is weliswaar geen synoniem van ‘on verzugk’

Ogiers kintsheit

ende brinct mettu al dat were mach ghedoen.
Ende ghi, Ameri, vaert te Nerboene
ende brinct mettu volc van herten coene. 245
Vaert in Boergondien, Sampson heere,
ende haestu, dies biddic u seere.”

Doe antworden die baroene: [9]
“Wi doent gherne alse rudders coene,
indien dat ghi ons ghevet Ogier.” 250

Doe sprac Karel, die keiser, scier:
“Ic late Ogier gherne te vreden ¹
tote wi te Monyoien sijn leden.
Daer willicken hanghen doen ²
sinen vadre te lachte bi sinte Simoen, 255
want daer sal hem menech man
sien hanghen, bi sinte Jan.”

Dies droufden die heeren in waren saken.
Karel dede doe brieve maken
ende gaf iegeliken eenen, 260
daer in ghescreven stont sijn meenen.

Hi dede meneghe ontbieden
die rike waren van goede ende van mieden.³
Neghen coninghe sonder saghe
vergaderde Karel in corten daghen, 265
vele hertoghen ende graven
die rike waren van haven.

Ay God, Heere van hemelrike, [10]
hoe utermaten droufelike
was daer die goede Ogier. 270

(“zonder aarzelen”), maar past inhoudelijk en rijmtechnisch in de context.

1. [Woordverklaring] *te vreden laten*: met rust laten.

2. [Hertaling] *Daer willicken hanghen doen* < *Die vollicklich hangen tun*.

3. [Woordverklaring] *miede*: geld. [Hertaling] *mieden* < *sitten*. Omdat in regel 267 alleen van bezit sprake is, lijken voortreffelijke zeden in deze context nauwelijks van belang te zijn.

Ogiers kintsheit

Meneghe trane liep an sine lier ¹
doe hi daer lach ghevaen.
Nu hoort, hoe daer quam ghegaen
des casteleins dochter, die joncvrauwe.
Si trooste Ogier in sijnre rauwe 275
ende sprac: “Edel Danoy ² Ogier,
u hebben oflaet ghebeden ³ die van Bavier.
Troostu, ⁴ ghi sult noch ontgaen.”
Doe dit Ogier hadde verstaen,
vraghede hi, van wien sijt seggen hoorde. 280
Die joncfrauwe antworde ten eersten woorde ⁵
ende sprac: “Mijn vader dedet mi verstaen.”
Doe liet Ogier sijn drouven gaen
ende nam die maghet tier stonde
ende cussese an haren monde. 285
Ooc leide hise vriendeleke
up sijn bedde. Soeteleke
speelde so die edel man, ⁶
dat hi een kint aen haer ghewan,
dat Boudijn wart ghenant. 290
Men en vant gheen soonre in dat lant.
Dat seede men, daer ment sach.
Die nacht verginc, doe quam die dach.
Doe stont up die scone smale.
Si keerde weder in den sale 295
ende ghinc in die camere met liste,
dat weder wijf no man ne wiste,
no weder heraut no garsoen.

1. [Woordverklaring] *lier*: wang.

2. [Hertaling] *Danoy* < *genof*. Zie aantekening bij vers 306.

3. [Hertaling] *oflaet ghebeden* < *abgebitten*. ‘Afbidden’ komt in deze betekenis niet voor in het Mnl., wel ‘enen aflaet bidden’.

4. [Woordverklaring] *bem troosten*: moed vatten.

5. [Woordverklaring] *ten eersten woorde*: onmiddellijk. [Hertaling] *ten eersten woorde* < *mit wortten*.

6. [Hertaling] *Soeteleke / speelde so die edel man, / dat bi een kint aen haer ghewan* < *sufsiclichen / Spielte gegen ir der edel man / So viel, das er ein kint gewan*. Deze hele zin staat letterlijk in Seghelijn van Jerusalem 4819 (verzen 4694/5 bij Van de Weijer).

Ogiers kintsheit

Nu hoort van Karle, den baroen.
Doe hi messe hadde gehoort, 300
wildi riden ¹ uter poort.
Ende die heeren waren ten lande
te haren volke sonder scande.
Karel dede sijn volc ghereeden ² saen.
Den castelein dedi verstaen 305
dat hi met hem name den Danoy. ³
Also brochte hi meneghen Fransoys,
Picart ende Vlaminck,
ende ute Brabant ⁴ die jonghelinc.

Karel voer dor menech lant [11]
dat mi te noemene es onbecant
tote si quamen te Montfacoen ⁵
daer si hem te samen soudent doen ⁶
in den weghe te Suters waert.
Karel sprac al onvervaert: ⁷ 315
“Haelt Morant, den deghe vri,
ende laet ons beeden ⁸ hie ⁹
ende doet u sciltcnechte
an ghone roke ¹⁰ ene galghe rechten.

1. [Hertaling] *riden* < *tretten*. Met het Dt. woord ‘tretten’ zou Mnl. ‘treden’ kunnen corresponderen, maar dat lijkt in de context niet erg passend.

2. [Hertaling] *ghereeden* < *geritten*. Dt. ‘geritten’ correspondeert in onze tekst in de regel met Mnl. ‘ghereden’ als participium van ‘riden’ (vgl. WeGl), wat hier syntactisch niet past.

3. [Hertaling] *den Danoy* < *den genoß*. Bij vertaling met ‘genoot’ ontstaat een assonantie in plaats van een volrijm, wat niet onmogelijk is. Omdat Ogier bedoeld is, lijkt een rijm op ‘Danoy’ zinvol.

4. [Eigenaam] *Brabant* < *Proband* (naar WeRe).

5. [Eigenaam] *Montfocoen* < *Montauwen*.

6. [Hertaling] *daer si hem te samen soudent doen* < *Und sie sich zu sammen taden*. De troepen zullen blijkbaar weer bijeenkomen te Suters, waar ook Namels Gautier heen gestuurd heeft. Daar schijnen de paus en de vijand zich te bevinden (vgl. vers 1264).

7. [Hertaling] *al onvervaert* < *als unverzeyt*. Dt. ‘unverzeyt’ correspondeert normaal met Mnl. ‘onversaghet’ (vgl. WeGl).

8. [Woordverklaring] *beeden*: de reis onderbreken, toeven. [Hertaling] *beeden* < *arbeiden*.

9. [Woordverklaring] *hie*: variant van ‘hier’.

10. [Woordverklaring] *roke*: rots, steenrots, steile helling. [Hertaling] *an ghone roke* < *an*

Ogiers kintsheit

Ic wille doen hanghen desen garsoen, 320
so moet ic minen niet doen.¹
Ic sal coelen minen moet.”
Morant sprac metter spoet:
“Heere, so moete mi goet ghescien,
enen andren hangman moghet ghi versien.² 325
Inne hinckene niet om al dat gout
dat ghi hebbet in u ghewout,
so behoude mi God in eren.
Ghi en sult niet ten lande keren,
doet ghi Ogier hanghen hier.” 330
Doe wart erre die coninc ghehier.³
Als hi dese woort verstoet,
so was hi gram in sinen moet
ende sprac in sinen erren sinne:
“Helpe, Maria, coninghinne, 335
sal men mi dreeghen om desen garsoen?
Nu helpe mi sinte Simoen,
men salne al noch⁴ hanghen sien.”
Den hertoghe Fursijn⁵ riep hi mettien
ende sprac: “So willic met eeren leven, 340
seven stede willic u gheven,
hanct ghi mi Ogier noch heden.”
Hi sprac: “Bider waerheden,
inne doet niet, ten mach niet wesen.
Ic soude⁶ emmer in onghenaden wesen 345
van Namelse van Bavier
ende den orgelioesen Gautier

jenem ruck. Zie ook de verzen 885 en 1876.

1. [Woordverklaring] *niet*: verlangen, begeerte (om iemand iets negatiefs aan te doen).
[Hertaling] *So moet ic minen niet doen* < *so muß ich guten nide dun*. Mnl. ‘nijt’ wordt niet met ‘doen’ verbonden.

2. [Woordverklaring] *versien*: bepalen, bezorgen, bestemmen, uitzoeken. [Hertaling] *versien* < *seben*.

3. [Woordverklaring] *ghebier*: vriendelijk, lieflijk. [Hertaling] *ghebier* < *gebur*.

4. [Hertaling] *al noch* < *dennoch*.

5. [Eigennaam] *Fursijn* < *Fúrsin*. De naam is een hapax (vgl. WeRe).

6. [Hertaling] *Ic soude* < *Und solt ich*.

Ogiers kintsheit

ende van den coninc Gwindeloen.”
“Helpe God!” sprac Karel, die baroen,
“soudet mi niet jameren seere, 350
dat ic bem so groot een heere ¹
ende hebbe so vele stoute baroen,
dier gheen jeghen Ogier wil doen? ²
Nochtan ³ en sal hi mi niet ontganhē.
Ic salne inden ent ⁴ doen hanghen.” 355
Doe riep hi voort ⁵ in Fransoyse
Algames van Vermendoyse.
Hi sprac: “So moet mi goet ghescien,
te Vermendoyse en dert ⁶ ghi niet tien,
ghi en hanghet mi Ogier 360
hier vore minen oghen scier.”

A lgames die coene [12]
cnielde neder inden paweljoene.
In sijn hant nam hi ene roede
ende sprac: “Also helpe mi God, die goede! 365
Heere coninc, neemt hier Vermendoys.
Ic ghevet u up ⁷ vor meneghen Fransoys,
eer ic Ogier name sijn lijf.
Want hinc ickene, sonder blijf,
het soude mi costen sekerlike 370
mijn leven, heere coninc rike.
Want die orgelioese Gautier
ende Namels van Bavier
soudent mi ghelden met rauwen.”
Doe sprac Karel: “Bi trauwen, 375

-
1. [Hertaling] *so groot een beere* < *ein so großer herre*.
 2. [Hertaling] *dier gheen jeghen Ogier wil doen* < *Der keinre widder Ogieren wil tun*.
 3. [Hertaling] *Nochtan* < *Noch denn*.
 4. [Hertaling] *inden ent* < *endlichēn*. Alternatief metrisch minder gunstig ‘ten ende’.
 5. [Hertaling] *voort* < *fúrbaß*. WeGl ziet hierin Mnl. ‘vorebat’ dat echter alleen in Saksenspiegelhandschriften overgeleverd is en zeker geen algemeen Mnl. is geweest.
 6. [Hertaling] *dert* < *dod*. [Weddige] *dod* > “tut”.
 7. [Woordverklaring] *upgeven*: plechtig aan iemand overdragen.

Ogiers kintsheit

nu mochtic mi selven haten seere.”

Ende mettien sprac die heere:

“Trect daer vort ¹ ghonen puten sone,
die alre boesheit es ² ghewone,
die gheheten es ³ Gherijn.” ⁴

380

Te Karle, den coninc, sprac hi:

“Karel, mijn lieve heere,
te cortene u groot seere

willic hanghen desen Danoys,

daer toe sal sien menech Fransoys.

385

Ende ooc sal ickene hanghen, heere,
om wrake te crighene van minen seere.

Want, heere, u ghedinckt wel das,

dat vore Parijs een tornoy was,

daer mi sijn valsce vader

390

ofslouch ⁵ tenegader ⁶

twee broedre inder noot. ⁷

Dat kent God die mi geboot,

dat ic nie en conste comen te wraken.

Ende, heere coninc, bi deser saken,

395

sal ic mi wreken an dit kint.

Dat en latic niet een twint.” ⁸

1. [Woordverklaring] *vorttrecken*: voor de dag halen, voorttrekken, geboeid meevoeren. [Hertaling] *Trect daer vort* < *Stoßent dar vort*. [Weddige] *Stoßent dar vort einen puten sun* > “Schafft herbei jenen Hurensohn”.

2. [Hertaling] *es* < *was*.

3. [Hertaling] *es* < *was*.

4. [Eigennaam] *Gherijn* < *Gueri*; Fr. ‘Guerri’ (naar WeRe). De Mnl. vorm van deze naam komt voor in fragment B, vers 722.

5. [Woordverklaring] *enen sinen maech (broeder, man...) ofslaen*: iemand een familielid (broer, man...) doen verliezen door hem te verslaan.

6. [Woordverklaring] *tenegader*: geheel en al.

7. [Hertaling] *ofslouch tenegader / twee broedre inder noot* < *Aff slug reyne gadir / Zwene bruder in der not*. Het probleem is veroorzaakt door een verwisseling van ‘r’ en ‘t’, een heel gewone kopiïstenfout. [Weddige] *Aff slug reyne gadir / Zwene bruder in der not* > “vom Hengst herabschlug und zusammen mit zwei Brüdern in Bedrängnis brachte”. WeGl leidt ‘reyne’ af van ‘rune’ en laat ‘gadir’ onverklaard.

8. [Woordverklaring] *niet een twint*: hoegenaamd niet. [Hertaling] *niet een twint* < *umb ein wint*. Mnl. ‘wint’ betekent ook “niets, kleinigheid”, maar komt blijkbaar niet voor in de uitdrukking ‘om enen wint’. Ook ‘twint’ komt niet voor in combinatie met ‘om’.

Ogiers kintsheit

Doe sprac Karel: “So maect u ¹ ghereet. [13]
Dat ghi iet let, ² dats mi leet. 400
Doet ghereet u wapine an. 400
Ic sal u maken enen riken man.
Ghi werdet na, ³ wetet dat, ⁴
mijn raet ⁵ in Namels stat. ⁶
En ontsiet sine maghe niet!” ⁷
“Neenic, heere, wat so ghesbiet, 405
want haddic bescreden minen destrier,
al wilde mi die orgelioese Gautier
uplopen, ⁸ ofte Namels, sijn oom,
heere coninc, des en name ⁹ niemen goom,
ic en vloe vore hem ¹⁰ groot no clene, 410
al waric up dat velt allene.”
Doe loefde Karel die heere,
datti hem vermat so seere
ende sprac: “Gherijn, bi sinte Jan,
ghi spreket als een coene man. 415
Nu haestu, dattu God lone!”

1. [Hertaling] *maect u < ubent uch*. Mnl. ‘hem oefenen’ betekent: “zich toeleggen op”. Dt. ‘üben’ correspondeert voor LuFl duidelijk niet alleen met Mnl. ‘oefenen’ (WeGl). Zie bijvoorbeeld vers 410, waar het ‘vloe’ schijnt te representeren (leesfout ‘b’ > ‘lo’), en vers 3995, waar het in combinatie met ‘riveel’ als ‘driven’ vertaald moet worden.

2. [Hertaling] *dat ghi iet let, dats mi leet < Das ir so lang beytent*. Vgl. Van den vos Reynaerde, vers 1949.

3. [Woordverklaring] *na*: daarna, naderhand, later.

4. [Hertaling] *Ghi werdet na, wetet dat < Ir werdent nach wijser woldat*. Mnl. ‘na wijser weldaet’ rijmt niet en levert geen zin op.

5. [Woordverklaring] *raet*: raadgever, lid van een raadgevend orgaan.

6. [Woordverklaring] *in enes stat*: in de plaats van iemand anders.

7. [Hertaling] *En ontsiet sine maghe niet < Und ensint sine mage niet*. Voor ‘ontsien’ vindt men in de Dt. tekst in de regel ‘entsien’ en daarvan afgeleide vormen (vgl. WeGl).

8. [Woordverklaring] *enen oplopen*: iemand aanvallen.

9. [Hertaling] *name < vant*. Mnl. ‘gome’ wordt niet met ‘vinden’ verbonden.

10. [Hertaling] *ic en vloe vore hem < Ich enúbe ine*. Hier schijnt weer een leesfout in het spel te zijn: de combinatie ‘lo’ is als een ‘b’ geïnterpreteerd. Ons voorstel ‘ic en vloe’ is geïnspireerd door vers 291 uit de Karel ende Elegast: ‘Ic en vlie te nacht doer desen’.

[Weddige] *Ich enúbe ine wedder in groß nach in cleyne > “dass ich ihn weder im Großen noch im Kleinen achte”*.

Ogiers kintsheit

“Gherne,” seede die putensone.
Doe spranc up die pautenier.
Twaelf cnapen van herten fier
hiet hi die galghe helpen maken, 420
die des ghereet waren in waren saken.

N u latic die tale hier [14]
ende segghe u vort van den Bavier ¹
die was ute Lombaerdien comen
ende brochte rudders vrome. 425
Hi sprac te sinen neve Gautier:
“Ghi sult sijn mijn messalgier.
Vaert henen te Suters, biddic u seere,
daer leghet Karel, die heere.
Seet hem, dat ic bringhe 430
een scone heer sonderlinghe.
Ten conste nie man scoonre ghesien.
Biddene om Ogier mettien
want hi u minnet ² harde seere
om dat ghi sijt so goet ter spere, 435
Dies sal hijt wel ³ dor uwen wille doen.
Dat wart gheproevet, ⁴ bi sinte Simoen.
Siet, orgelioes Gautier, ⁵
mochti ghecrighen minen neve Ogier,
icken claghede ghene dinc.” ⁶ 440
Aldus ginc die stoute jonghelinc
ende wapinde hem in sinen paweljoene.
Ooc menech cnape ende garsoene

1. [Hertaling] *Bavier* < *Baviern*. De Dt. tekst gebruikt hier en in de volgende zinnen telkens meervoudsvormen.

2. [Hertaling] *Want bi u minnet* < *Wenn er hat úch liep*.

3. [Hertaling] *sal hijt wel* < *sal er viel*. ‘Wel’ > ‘viel’ lijkt een leesfout te zijn.

4. [Hertaling] *Dat wart gheproevet* < *Es würt geprufft*.

5. [Hertaling] *Siet, orgelioes Gautier* < *Sitt orgelious Gautier*

6. [Hertaling] *icken claghede ghene dinc* < *Ich clagete kein ding*. [Weddige] *Sitt orgeliouß Gautier / Mohte erkriegen minen neven Ogier, / Ich clagete kein ding* > “sollte später [...], dann hätte ich keinen Grund mehr zur Klage” (verzen 438-440).

Ogiers kintsheit

dede ane sijn achemure. ¹	
Alsi ghewapint was ter cure,	445
brochtemen hem sijn paert,	
dat menegher maerc was waert.	
Hi reet vor Namels van Bavier	
[...] ²	448a
ende seede hem: “Wilt ghi iet meere,	
Karle ontbieden, den groten heere?”	450
Doe sprac Namels, die ghehiere, ³	
“Pleghen dus messalgierere	
varen ghewapint totten oghen?	
Neve, laet u ghedoghen, ⁴	
ghi sult hier laten uwen destrier ⁵	455
ende uwen scilt van quartier,” ⁶	
sprac Namels, die oom sijn.	
Doe bedochte hem Gautier die rudder fijn, ⁷	
ende sprac: “Oom, in sduvels name,	
oft mi pagane ane quamen,	460
ende mi dan wilden deren,	
waermede soudic mi verweren?”	
Namels sprac: “Ghi segghet waer,	
daeran en dochtic niet een haer.	
Nu vaert als ghi wilt, neve coene.”	465
Gautier sprac: “Bi sinte Simoene,	
so willic varen al te hant.”	
Orlof nam die wigant.	
Hi reet enwech metter vaert	
den rechten wech te Suters waert.	470

1. [Woordverklaring] *achemure*: opschik, tooi, uitrusting. [Hertaling] *achemure* < *acclamüre*. Emendatie van Weddige.

2. [Hertaling] Hier ontbreekt een vers in het handschrift, tenzij regel 448 altijd al een weesrijm is geweest.

3. [Woordverklaring] *ghebier*: lief, zachtzinnig, vriendelijk.

4. [Woordverklaring] *laet u ghedoghen*: laat u welgevallen dat, sta toe dat.

5. [Woordverklaring] *destrier*: strijdros.

6. [Woordverklaring] *scilt van quartier*: gevierendeeld wapenschild.

7. [Hertaling] *fijn* < *frij*. Emendatie van Weddige.

Ogiers kintsheit

A Iso dede Gautier, die coene man.	[15]
Nu com ic weder ter materien an van Karle, daer icse liet.	
Gherijn en lette niet, hi wapinde hem in sijn paweljoene,	475
Ogier stelde ¹ hi te verdoene. Die galghe was ghetimmert al, daer men bedreef dat ongheval. ²	
Alsmen Ogier brochte voort, sprac Karel: “Ghi heeren, hoort!	480
Ic wille u doen verstaen, ³ waeromme ic Ogier doe vergaen. ⁴	
Up enen daghe die es leden, quam ic te Lodine ⁵ ghereden.	
Daer hieldic feeste inden velde.	485
Daer waren vele hogher helde, ⁶ beede graven ende coninghe ende meneghe vorsten sonderlinghe.	
Doe bat mi Godefroot om ghenade dat icken ene bede dade	490
ende sinen maghen al ghelike, dat icken gave dat conincrike van Denemerken ende die crone.	
Doe gaf ic den putensone dor die bede van meneghen man,	495

1. [Woordverklaring] *stellen*: zich toeleggen op, streven naar, iets najagen.

2. [Woordverklaring] *daer men bedreef dat ongheval*: waar men de msidaad voorbereidde. [Hertaling] *daer men bedreef dat ongheval* < *Dar furt man auch das ungefal*. Ons voorstel is speculatief. [Weddige] *Dar furt man auch das ungefal* > “Da nahm auch das Unglück seinen Lauf”.

3. [Hertaling] *Ic wille u doen verstaen* < *Ir herren, ich wil uch tun versteen*. De herhaling van de aanspreking aan het begin van het vers is overbodig.

4. [Hertaling] *vergaen* < *verboen*. [Weddige] *verboen*: wordt door WeGl afgeleid van Mnl. ‘verhonen’ en als “onteren” geïnterpreteerd. Dat levert in het Mnl. noch een rijm, noch een assonantie op en is daarom eerder onwaarschijnlijk

5. [Eigennaam] *Lodine* < *Lauwen* (mogelijk met als variant ‘Loven’, zie vers 605). De Nl. vorm ‘Lodine’ verschijnt in fragment A, zie vers 552. Volgens WeNo/WeRe is in de Fr. tekst Laon en in de Nl. Leuven bedoeld.

6. [Hertaling] *vele hogher helde* < *hoher lúte viel*.

Ogiers kintsheit

dat hi Denemerken gewan.
Mijn hulpe was hem altoes bereet.
Daerna corteleke, godweet,
gaf ic hem Gaselijns dochter te wive,
een edel kint van sconen live. 500
Haer broeder es die Bavier.
Ghone vrouwe drouch desen Ogier.
Daerna ghevielt, bi sinte Amant,
dat die coninc van Inghelant,
Henric, quam met menegher barke 505
ende besette Denemarken.
Hi hadde een treffelijc here.
Godefroot was vervaert sere,
ende ontboet mi, bi sinte Jan,
hem te helpene. Met meneghen man. 510
voer ic hem ¹ te staden
te sijnre noot, daer hi mede was beladen.
Den coninc van Inghelant
vinc ic selve metter hant.
Des moeste hi ontfaen haestelijc 515
van mi al sijn conincrijc
ende wart daer mijn man
ewelege vort an. | Fragm. A
Daer verlostic ² Godefroot uter noot.
Sijn wijf lach in siechede ³ groot. 520
In dien leghere ⁴ starf die vrouwe,
dies die meneghe hadde rauwe.
Godefroot hiede ⁵ cortelike
ende nam ene wedewe ⁶ rike.

1. [Hertaling] *voer ic hem* < *Für ich und yme*.

2. [Hertaling] *verlostic* > *halff ich*.

3. [Hertaling] *in siechede* > *in krankheit*. In fragm. A staat 'enen leggher', wat we hier omwille van der herhaling in vers 521 aan het Dt. aangepast hebben.

4. [Woordverklaring] *leggher*: ziekbed.

5. [Woordverklaring] *bien* / *huwen*: trouwen. [Hertaling] *biede* > *biede*. 'Hiede' is de Vlaamse variant van 'huwede', de vorm die in fragm. A verschijnt. Het Dt. 'biede' wordt door WeGl geïnterpreteerd als imperfectumvorm van Mnl. 'biden' ("wachten").

6. [Hertaling] *wedewe* > *frauwe*.

Ogiers kintsheit

Tenen cinxene haddickene sident ontboden dat hi tote mi soude comen. ¹	525
Inne sant daer cnapen no garsoene, mer seven rudders van hoghen doene. Doe si vor Godefrote quamen, ²	530
dede hise onthoofden te samen Elc hoeft hi an een gereede ghecnochte up dorse diese daer brochten. Lettren dede hire scriven aen: ³	
mochte hi mi ghevaen, ⁴ dat hi mi sulke doot soude doen. ⁵	535
Dies jamerde meneghen baroen. Die perde dedi sciere leeden in die maniere upten wech te Lodine waert.	
Daer liet mense gaen onghespaert. ⁶ So wie ⁷ die perde sach keeren	540

1. [Hertaling] *Tenen cinxene haddickene sident ontboden / dat hi tot mi soude comen* > “*Darnach enbote ich yme in ware ding / Gein Lauwen zu kummen,*” *sprach der kunig*. De Mnl. tekst rijmt niet, de Dt. wel. Niettemin lijkt de onderbreking van de directe rede in de Dt. vertaling erop te wijzen dat de Nl. tekst oorspronkelijker is.

2. [Hertaling] *Doe si vor Godefrote quamen* > *Und als sie in vor kamen*.

3. [Hertaling] *Elc hoeft hi an een gereede ghecnochte / up dorse die si daer brochten. / Lettren dede hire scriven aen* > *An ettlich gerede tett er ein haubt / Binden, auch tett er, des gelaubent / Brieue schrijben dar an*. In het hs. staat ‘ghecrochte’ i.p.v. ‘ghecnochte’. ‘Ghecnochte’ is het praeteritum van ‘ghecnopen’, een imperfectumvorm ‘ghecrochte’ is niet bekend.

4. [Hertaling] *mochti mi ghevaen* > *Were es, das er mich mochte gefaben*. Fragm. A bevat een assonantie ‘scriven : ghecrighen’, waar in het Dt. een perfect rijm ‘an : gefahen’ tegenover staat.

5. [Hertaling] *dat hi mi sulke doot soude doen. / Dies jamerde meneghen baroen* > *Das er mich solt, by Sant Symon / Solchen dot schmeben tun*. De stoplap ‘bi sinte Simoen’ doet vermoeden dat de Mnl. tekst hier origineler is. Het vers ‘Dies jamerde meneghen baroen’ heeft geen tegenhanger in de Dt. vertaling. In plaats daarvan vindt men daar de supplementaire verzen 537-540.

6. [Hertaling] *Die perde dedi sciere / leeden in die maniere / upten wech te Lodine waert. / Daer liet mense gaen onghespaert* < *Die pferd tett er vil schier / Leyten in die manier / Uf den weg gein Lauwen wert, / Da ließ man sie geen ungesperrt*.

7. [Hertaling] *So wie* < *So wer*. In fragm. A staat ‘Doe si’, wat aansluit bij ‘meneghen baroen’ uit vers 536, waar deze regel onmiddellijk bij aansluit. Omdat door de invoeging van de verzen 537-540 de samenhang met deze regel onderbroken is, volgen we hier de Duitse tekst en zetten het praedicaat in de volgende zinnen (‘saghen’, ‘conden’,

Ogiers kintsheit

metten hoveden van dien heeren
ende ooc ¹ die lettren conde lesen,
vernam wel waer si wilden wesen.
Men stierde ² dorse te minen hove. 545
Hier en dus ³ diendi mi te love.
Namels dede mi verstaen
dat Sarrasinen hadden gedaen.
Omme dat hi loyael es ende goet ⁴
lietic sinken minen moet. 550
Ic wildes hem gheloven wale.
Ic keerde te Lodine in den sale ⁵
met minen baroenen, met minen lieden.
Godefroot dedic echt ontbieden
dat hi te mi soude comen. 555
God die moetene verdomen.
Hi was in die stat, ⁶ al en wistics niet.
Doe men die maeltijt liet, ⁷
sat ic up mijn ors van prise.
Het gaf mi Goudebuef, die Vriese. ⁸ 560
Met spele ⁹ voer ic uter poort,
godweet. Eer ic voort
ghereet ene halve mile, ¹⁰

‘vernamen’) in overeenstemming met het subject ‘wie’ en met de Duitse tekst telkens in het enkelvoud.

1. [Hertaling] *ende ooc* < *Und auch*. In fragm. A staat ‘Die de’. Aangepast aan de Duitse tekst om dezelfde reden als hierboven.

2. [Hertaling] *Men stierde* > *Also kamen*.

3. [Hertaling] *Hier en dus* > *Sust so*. Het Mnl. woord ‘hierendus’ uit fragm. A staat niet in het MNW.

4. [Hertaling] *Omme dat hi loyael es ende goet* > *Und umb das das Naymes es froet*.

5. [Hertaling] *Ic keerde te Lodine in den sale* > *Und verkundte es in den sale*.

6. [Hertaling] *in die stat* > *by Lauwen*.

7. [Hertaling] *Doe men die maeltijt liet* > *Da man in dem hove dar essen bot*. ‘Bot’ rijmt niet op ‘nit’ in de vorige regel maar kan makkelijk verklaard worden als een leesfout voor ‘liet’.

8. [Hertaling] *sat ic up mijn ors van prise. / Het gaf mi Goudebuef, die Vriese*. > *Saß ich uf min roß zu der vart / Und manig ritter unuernart*. [Eigennaam] De naam ‘Goudebuef’ komt in de Duitse tekst niet voor (WeRe).

9. [Hertaling] *spele* > *festen*.

10. [Hertaling] *godweet. Eer ic voort / ghereet ene halve mile* > *Mere ich kam so wijt /*

Ogiers kintsheit

quam Godefroot gelijc enen pile
ghereden up sinen destrier 565
ende riep: “Coninc, ghi blivets hier,
biden goeden sinte Denise!”¹
Ic keerde tors van prise
ende vlo met crachte
wat dat tors ghelopen mochte.² 570
Ende als dat sach die pautenier
dat ic hem soude ontvlien,³
so scuddi⁴ sinen spiet.
Mijn ors dat seere liep,
scoot hi onder mi doot. 575
Daer succoorsden⁵ mi in der noot
dorghelioese Gautier
ende Namels van Bavier.
Si brochtene mi⁶ ghevaen
Ic wilde hem ghelden dat hi hadde mesdaen. 580
Doe cnielde die verrader vore mi,
met hem Namels, die rudder vri,⁷

Das ich gereit ein mile.

1. [Hertaling] *biden goeden sinte Denise*. In de Mnl. tekst lijkt deze eedformule het best bij de woorden van Godefroot aan te sluiten. In de Duitse tekst is ze in de volgende zin geïntegreerd: ‘Da ich das sahe, by Sant Dyonise, / Kerte ich min roß van prijse’.

2. [Hertaling] *ende vlo met crachte / wat dat tors ghelopen mochte* > *Und satzte mich gereid zur flucht / Was das roß gelauffen moht*. Mnl. ‘machte’ voor ‘mochte’ komt na het eind van de 14de eeuw in Brabantse en Limburgse teksten in het rijm voor (VL VI § 67).

3. [Hertaling] *Ende als dat sach die pautenier / dat ic hem soude ontvlien* > *So bald er sabe, das ich mich wold / Entfliehen, schoß er also bald*. De verzen van fragm. A leveren een assonantie op. De Dt. vertaling suggereert een perfect rijm ‘woude : boude’.

4. [Woordverklaring] *scudden*: drillen, een trillende beweging geven aan een wapen dat men werpt.

5. [Woordverklaring] *succoersen / secorsen*: helpen, bijstaan. [Hertaling] *succoorsden* > *enschutt*. WeGl leidt ‘enschutt’ af van ‘enschutten’: “ontzetten, bevrijden”, met een verwijzing naar Mnl. ‘scudden’, dat evenals ‘scutten’ de betekenis “beschutten, beschermen” heeft.

6. [Hertaling] *Si brochtene mi* > *Dise brachten mir ine*. We/VD interpreteren de nasaalstreep op het einde van ‘brochten’ als een ‘m’. Omdat het om een enclise van ‘brochten en(e)’ gaat, is de transcriptie ‘brochten’ te prefereren. In vers 580 is het indirecte object in ‘wilde hem’ duidelijk beklemtoond, waardoor de handschriftelijke lezing met ‘m’ daarentegen goed verantwoord is.

7. [Hertaling] *Doe cnielde die verrader vore mi, / met hem Namels, die rudder vri* > *Da*

Ogiers kintsheit

Buevoen sonder Baert ¹ ende Gautier
ende Gwindeloen, die coninc fier.
Si baden vor hem seere 585
dor den loon van onsen Heere.
Si ghinghene verdinghen, ²
dat ic wilde ghehinghen, ³
dat hi mijn scalc ⁴ soude wesen
van sinen hoofde al sijn leven, ⁵ 590
dat hi mi sjaers soude bringen
vier hare ute sinen baerde sonder dinghen ⁶
tote Sinte Denijs in die stede.
Dus gaf ic hem vrede.
Dies gaf mi die pautenier 595
in ostagien ⁷ sijn kint Ogier.
Ic ontfinct bi onsen Heere

knuwete er fur mich, / Das ime geschebe lesterlich. Om een assonantie 'mich : frij' te vermijden heeft LuFl er een vers bij verzonnen. Hij slaagt er vervolgens in het paarrijm te herstellen door vers 584 weg te laten.

1. [Eigen naam] *Buevoen sonder Baert* > *Der kunig Bonoen*. In fragment A heet deze figuur 'Beuueloen sonder Baraet', waarbij het verschil in de toenaam paleografisch makkelijk vanuit de verplaatsing van een 'er'- respectievelijk 'ar'-abbreviatuur te verklaren valt: 'ba't' > 'b'at'.
2. [Woordverklaring] *verdinghen*: vrijpleiten.
3. [Woordverklaring] *ghehinghen*: gedogen, toestaan. [Hertaling] *Si ghinghene verdinghen, / dat ic wilde ghehinghen* < *Das ich ine wolte verdingen lassen / Und wolt ine nit verwijsen*. Deze beide regels hebben geen tegenhangers in het Mnl. fragm. A. Ze lijken wel noodzakelijk, want eerst moet Karel afzien van een veroordeling, voor hij Godefroot gratie kan verlenen en hem als 'scalc' aannemen. Onze reconstructie is erg vrij, maar probeert met de rijmwoorden 'verdinghen' en 'ghehinghen' de kern te treffen.
4. [Woordverklaring] *scalc*: lijfeigene, slaaf.
5. [Hertaling] *dat hi mijn scalc soude wesen / van sinen hoofde al sijn leven* > *Auch das er solte sin min man / Nu und alzijt furbaß an*. De Dt. vertaling blijkt zeer vrij te zijn. De verbinding van 'scalc' met 'hovede' is onduidelijk, tenzij hier bedoeld wordt dat Godefroot de doodstraf riskeert als hij zijn plicht als lijfeigene niet nakomt (vgl. MNW, 'hoofd' als zinnebeeld van het leven). In verband daarmee hebben we 'mijn' in fragm. A door 'sijn' vervangen. Zie hieromtrent ook de verzen 591-592.
6. [Hertaling] *dat hi mi sjaers soude bringen / vier hare ute sinen baerde sonder dinghen* > *Auch solt er mir bringen / Alle jar in waren dingen / Uß sinem bart vier hare / Und vier pfennige offenbare / Zu zinse von seinem haubte mede*. De overgave van vier baardharen symboliseert de onderwerping aan de koning. De betaling van vier penningen lijkt alleen toegevoegd te zijn om 'von seinem haubte' op een zinvolle manier onder te brengen in de tekst.
7. [Woordverklaring] *ostagie*: onderpand, gijzelaar.

Ogiers kintsheit

in ene wieghe cleene. ¹	
Die castelein Grommemare ²	
hevet ghehouden seventien jare	600
te Sinte Omaers ³ int palas.	
Ter laetster feeste die nu was	
sant ic omme die mordenare	
Godefroot, want ic hoorde mare ⁴	Fragm. A
datti te Lovene ware in Brabant.	605
Die boden waren cnape no seriant, ⁵	
mer seven rudders van prise goet.	
Doe dat die felle man verstoet,	
dattet mine boden waren ende hise sach,	
moghet ghi horen wes hi plach.	610
Hi deetse bereeden jamerleke	
want harelike dedi ute steken	
een oghe ende ene hant ofslaen.	
Ooc sprac hi, mocti mi ghevaen,	
hi wilde mi tselve doen ooc ongheviert. ⁶	615
Mi ⁷ es sijn kint verostagiert.	
Ghi edele heeren, nu besiet,	
oft ic mi wreke, maghic iet?"	
Doe antwoorden die heeren ghereede	
ende spraken, ⁸ het ware jamerhede,	620

1. [Hertaling] *Ic ontfinct bi onsen Heere / in ene wieghe cleene* > *Ich enfbing es, by Sant Johan. / In die wiege leite man es nochdan*. De assonantie in fragm. A is verdacht, maar door de stoplap ziet de Duitse vertaling er ook niet veel beter uit.

2. [Eigenaam] *Grommemare* > *Guimar*.

3. [Hertaling] *Sinte Omaers* > *Sant Amand*.

4. [Hertaling] *sant ic omme die mordenare / Godefroot, want ic boorde mare* < *Sant ich aber zu dem mordenere / Gotfrieden, want ich borte mere*. Het laatste vers van fragment A luidt: 'Sendic om Godefroot. Ic hoorde mar<e>'. 'Mordenare' komt zeer goed als rijmpartner voor 'mare' in aanmerking. Mnl. 'om enen senden' betekent "iemand ontbieden, doen komen". LuFl heeft er verderop een object 'botten' ("boden") aan toegevoegd, dat in het Mnl. overbodig is.

5. [Hertaling] *Die boden waren cnape no seriant* < *Botten, die nit warent knappen nach schoriand*. Voor de verantwoording van de ingreep, zie vorige noot.

6. [Woordverklaring] *ongheviert*: zonder uitstel.

7. [Hertaling] *Mi* < *Nu*.

8. [Woordverklaring] *spreken*: zeggen, plechtig verkondigen.

Ogiers kintsheit

worde Ogier also verdaen.
Doe sprac Karel: “Sonder waen,
ghi heeren, also moete mi goets gescien,
ghi sultene hanghen sien.”
Men bant Ogier sine hande. 625
[...] ¹
Die coninc dede ghebieden mettien,
soude hem enech heere so ontsien, ²
datti sijn ors dede lopen, ³
hi soudet metten live becopen. 630
Aldus mochte men den meneghen daer scauwen
bevaen met groter rauwen.
Ritchier, ⁴ Drioens sone,
en conste niet ghesien die hone ⁵
van Ogier, sinen rechtsweere, ⁶ 635
mer hi sloop uten heere
ende leide hem ⁷ onder enen olivier.
Daeran bant hi sinen destrier.
Sinen scacht stac hi in derde,
sinen scilt leidi te sinen swerde 640

1. [Hertaling] Hier ontbreekt een vers. In de telling bij HiWe is vers 626 overgeslagen.

2. [Hertaling] *soude hem enich beere so ontsien* < *Were eynich here so entsien*.

3. [Hertaling] *datti sijn ors dede lopen* < *Der sin roß tede lauffen*. De betekenis van dit vers is onduidelijk. Is de dreiging van Karel gericht tegen iedereen die zijn paard in beweging brengt om Ogier te helpen of ook om de terechtstelling te ontlopen?

4. [Eigenaam] *Ritchier* < *Rietsier*. De spelling ‘Ritchier’ komt voor in fragment B (vers 689).

5. [Woordverklaring] *hone*: smaad, verhoning

6. [Woordverklaring] *rechtsweere*: volle neef. [Hertaling] *en conste niet ghesien die hone, / van Ogier, sinen rechtsweere* < *Enkunde nit gesien gone / Von Ogier siner rehten schwere*. Omdat in vers 643 gezegd wordt dat Ritchier de neef van Ogier is, ligt het voor de hand Dt. ‘rehten schwere’ van Mnl. ‘rechtswere’ (“volle neef”) af te leiden. Ogier is de zoon van Godefroot uit diens eerste huwelijk met de dochter van Gaselijn, de zus van Namels (vgl. WeRe). Maar over verwantschap van Dryon en zijn zoon Ritchier met Namels is niets bekend. Volgens deze informatie zou Dryon een broer van Namels en van de moeder van Ogier moeten zijn. Dt. ‘ghone’ is een verbastering van Mnl. ‘hone’. Omdat Gautier enerzijds de zoon van Buevoen en de neef van Namels (vgl. WeRe) en Ritchiers vader Dryoen anderzijds de broer van Namels is, moet Ritchier inderdaad een verre neef van Gautier zijn zoals in vers 672 wordt gezegd.. [Weddige] *Enkunde nit gesien gone / Von Ogier siner rehten schwere* > “konnte jenes große Leid von Og. nicht mit ansehen”.

7. [Woordverklaring] *bem legghen*: gaan liggen.

Ogiers kintsheit

ende mesvoerde hem harde seere.
Inne ghesach nemmermeere,
hoe sere hi claghede sinen neve Ogier.
Nu quam daer dorgelioese Gautier
wel ghewapint ghereden, 645
daer Ritchier sat met drouveheden.
Alsene Gautier erst ane sach,
sprac hi: “Rudder, goeden dach,
gheven u God ende onse lieve Vrouwe.
Mi wondert, waeromme ghi dese rauwe 650
drivet ende u so mesbaert, ¹
want mi dinct, ghesont es u paert,
u halsberch ² en es niet ontmaelgiert,
no u scilt ghefrotsiert. ³
Ooc scijnt ghi sijn een vrome deggen. 655
Icken weet: es u iet ofgeslegghen,
enech vrient, ⁴ have oft erve ghenomen?” ⁵
“Neen, rudder, also en eist niet comen,”
antworde Ritchier rauwende seere.
“Ic hebbe verloren min no meere, 660
no mi en es in ghenen wegghen
vader oft moeder ofgeslegghen.”
Doe sprac Gautier, die stoute man:
“Welke duvel doet u dan,
dat ghi drivet dese rauwe? 665
Also helpe mi onse lieve Vrouwe,
ghi sultet mi laten verstaen,
oft van mi die doot ontfaen.”

1. [Woordverklaring] *bem mesbaren*: weeklagen, jammeren.

2. [Woordverklaring] *balsberch*: pantsers, maliënkolder. [Hertaling] *balsberch* < *balsbant*.

3. [Woordverklaring] *gefrotsiert*: gebroken, verbrijzeld.

4. [Woordverklaring] *enen enen afslaan*: iemand zijn manschappen enz. doen verliezen door ze te verslaan.

5. [Hertaling] *Icken weet: es u iet ofgeslegghen, / enich vrient, have oft erve ghenomen?* < *Ich weiß uch must daran ab zu schlagen / Eynich frunt hab erbe genomen*. [Weddige] *Ich weiß uch must daran ab zu schlagen / Eynich frunt hab erbe genomen* > “Ich weiß keine andere Erklärung, als daß Euch irgendein Verwandter erschlagen wurde und man Euch Habe und Erbe nahm” (met vraagteken).

Ogiers kintsheit

Doe sprac Ritchier in corter stonde:
“Lieve neve, so dedi sonde. 670
Ic bem u maghe, rudder fier,
want ic bem Dryoens sone Ritchier.”

Alse Gautier dat hoorde [16]
beette hi neder te desen woorde ¹
ende helsede den neve sijn 675
ende sprac: “Lieve neve mijn,
waeromme sidi in sulken rauwe?”
Ritchier seide hem in rechter trauwe
hoet omme Ogier stoet.
Doe wies Gautier die moet, 680
Hi sprac tote Ritchier: “Wats mi ghesciet, ²
icken sal hem die bootscap niet
segghen, die Namels mi beval,
no ic en sal mi onthalsberghen al,
mer riden in minen halsberch bloot ³ 685
ende minen neve uter noot
verlossen ofte selve die doot kiezen.
Dies laet, moete riesen.” ⁴ | Fragm. B
Ritchier andworde tien tiden:
“Neve ic sal met u riden.” 690
Elkerlijc spranc up sijn paert.

1. [Hertaling] *te desen woorde* < *Mit einem wort*.

2. [Hertaling] *Wats mi ghesciet* < *den ir da sehent*. De letterlijke vertaling ‘dien ghi hier siet’ levert weinig zin op. Met het oog op het object ‘hem’ in het volgende vers zou Karel bedoeld moeten zijn. Onze reconstructie is speculatief. [Weddige] *den ir da sehent*: WeNo neemt aan dat Gautier met deze relatieve bijzin zichzelf bedoelt (“ik, die u hier ziet, zal hem...”).

3. [Hertaling] *no ic sal mi onthalsberghen al, / mer riden in mijnen halsberch bloot* < *Me ich sal mich entharneschen über all / Und rijden in mynen halsband bloß*. De Dt. tekst bevat een tegenspraak. In vers 834 wordt de ‘halsberch’ van Gautier vermeld. ‘Bloot’ moet hier dus als “duidelijk zichtbaar” geïnterpreteerd worden. De tegenspraak verdwijnt als vers 684 door middel van ‘no’ (“noch”) met het voorgaande wordt verbonden en ‘und’ in 685 vervangen wordt door ‘mer’: “Ik zal noch de boodschap van Namels overbrengen, noch mijn pantser uittrekken, maar in mijn wapenrusting open en bloot naar Karel toe rijden.”

4. [Hertaling] *Dies laet, moete riesen* > *Laßent seben, wer dar an sal verliesen*. De Dt. vertaling staat erg ver van de tekst van fragm. B af.

Ogiers kintsheit

Gautier ¹ decte ter vaert sijn teekijn van sinen scilde. Hi saghe gerne ende wilde ² dat nieman wiste wie hi ware.	695
Hi reet met groten gare. Hine spaerde twint niet. ³ Teerst dat hi die galghe siet, sach hi dat mense noch wrochte. ⁴	
Hi reet daer waert dat hi mochte, ende Ritchier volghede met crachte aldat tors ghelopen mochte. ⁵	700
Ende alsi ter galghen quamen, ⁶ twaelf rudders si daer vernamen. ⁷	
Gautier sprac sonder perdoen: “Wien salmen hier verdoen?” ⁸	705

1. [Hertaling] *Gautier* > *Und iglicher*.

2. [Hertaling] *Hi saghe gerne ende wilde* > *Er lobte geruwe und wilde*. ‘Geruwe’ is als foute lezing van ‘gherne’ te identificeren, maar hoe LuFl van ‘saghe’ bij ‘lobte’ komt, is onduidelijk. [Weddige] *Er lobte geruwe und wilde* > “Er gelobte schmerzlich und wollte”.

3. [Hertaling] *Hine spaerde twint niet* > *So lang sunder zu letzen zijt*. Het betreffende vers in fragment B1 luidt: ‘Dor busche dor hage hine spaerde twint niet’. De regel is ongewoon lang en het eerste deel ervan heeft weinig relevantie. De versie van LuFl is ver van de Nl. tekst verwijderd.

4. [Hertaling] *sach hi dat mense noch wrochte* > *Die man nach denn stunt in vorchten*. [Weddige] *Die man nach denn stunt in vorchten* > “mit dessen Errichtung man da noch beschäftigt war”. WeEm verandert ‘vorchten’ in ‘worchten’ en suggereert dat het woord door LuFl als “Furcht” verkeerd is verstaan (zo ook in WeGl).

5. [Hertaling] *ende Ritchier volghede met crachte / al dat tors ghelopen mochte* > *Und Rittsier volgete ime nach ungespert / Was er mobte den berg uffwerts*. Van een berg is de Nl. tekst geen sprake. Zie ook het volgende vers.

6. [Hertaling] *Ende alsi ter galghen quamen* < *Da sie oben uf den berg kamen*.

7. [Hertaling] *twaelf rudders si daer vernamen* > *Zwolff knaben sie da vernomen / Die den galgen uffrihtent gereit*. In de Dt. hertaling heeft een uitbreiding van één tot twee regels plaatsgevonden.

8. [Hertaling] *Gautier sprac sonder perdoen: / “Wien sal men hier verdoen?”* > *Gautier sprach: “das úch allen leit / Got gebe und perdoen, / Wen sal man hieran verdun?”* Fragm. B heeft ‘bandoen’ als rijmwoord in vers 705. Dat betekent “macht, gevangenis, verdrag, boete”. Geen van deze betekenissen is hier van toepassing. ‘Bandoen’ is in zijn gebruik zeer beperkt en vrijwel steeds betrokken op de hel. Het lijkt daarom zinvoller om hier in overeenstemming met de Dt. tekst ‘sonder pardoen’ te lezen (vgl. ook vers 242). Door de uitbreiding van twee tot drie verzen slaagt LuFl erin de parallellie met de brontekst te herstellen.

Ogiers kintsheit

“Vrient,” seiden die rudders mettien,
“also moet ons goet gescien.
Karel wille hier verdoen
enen joncheere, daer menech baroen 710
omme es tonghemake.¹
Ogier hiet die cnape.
Namels es sijn oom.
Wi hebben droufheit,² des neemt goom,
dat wi die galghe moeten ghereeden. 715
Onse meester gheboot ons up ons leven.”³
Gautier antworde: “Bi sinte Jan,
ghine mesdoeter niet an.
Elc moet sinen heere dien.”⁴
Dat ors noopte⁵ mettien 720
die orgelioese Gautier.
Hi sach Gherijn, den pautenier
die Ogier gheleet brochte.⁶

1. [Hertaling] “Vrient,” seiden die rudders mettien, / “Also moet ons goet gescien. / Karel wille hier verdoen / enen joncheere, daer menech baroen / omme es tonghemake” > “Einen jüngeling”, seyten sie, / “Ein mennlich belt von hertzen frij. / Sere omme es zu gemach.” De eerste drie verzen bleven onvertaald en aan het volgende paar werd een nieuw, nietszeggend Dt. vers toegevoegd. Het Dt. vers 711 hangt syntactisch in de lucht, tenzij men ‘omme’ als een persoonlijk voornaamwoord (“hem”) opvat, een variant die in het oostelijk Mnl. en in het Ripuarisch bekend is. Wanneer men met WeEm ‘gemach’ in ‘ungemach’ verandert dan is een vertaling als “Hij is in grote moeilijkheden” denkbaar. Deze interpretatie heeft weliswaar niets met de versie van fragm. B te maken, maar levert wel een zin op. [Weddige] *Sere omme es zu ungemach* > “sehr schade ist es um ihn”. WeNo verklaart ‘omme’ als het product van een samentrekking van ‘omme hem’.

2. [Hertaling] *Wi hebben droufheit* > *Und ging her gein uns*. De Dt. tekst is duister. [Weddige] *Und ging her gein uns*: WeEm voegt ‘ein’ in vóór ‘her’ om te verhinderen dat dit laatste als persoonlijk voornaamwoord abusievelijk met ‘Namels’ verbonden zou worden. Ook na deze emendatie blijft de tekst onduidelijk.

3. [Hertaling] *Onse meester gheboot ons up ons leven*. Dit vers en de volgende tien zijn in de Dt. vertaling in vier verzen samengevat: “Das wir node haben getan.’ / Metten sach Gautier nydderwert / Und sahe <Gueri> geyn ime komen zu der vart. / Doe noepte her mit sporen sin destrier”. Het object in het derde vers hebben we aangevuld in overeenstemming met de Mnl. tekst (vgl. ook WeEm).

4. [Woordverklaring] *dien*: dienen.

5. [Hertaling] *noopte*. Zonder equivalent in de Dt. tekst. In fragm. B staat “noopti”.

6. [Hertaling] *Hi sach Gherijn, den pautenier / die Ogier gheleet brochte*. Zonder equivalent in de Dt. tekst. Fragm. B leest: “Hi sach gherijn pautenier / Ogier gheleet brochte.”

Ogiers kintsheit

Doe reet hi al dat hi mochte	724
metten orse dat seere liep	724a
Doe rechte hi sinen spiet	724b
ende riep lude: "Pautenier!	725
Trauwen, dief, ghi blivets hier!	
Ogier willic calengieren!" ¹	
Hi stac hem upten scilt van quartiere. ²	
Diser liep hem dor die herte	
Dat hi doot ter erden sterte.	730
D oe riep Karel, die deghe fier:	[17]
"Vaet mi den pautenier!"	
Doe ghinc die meneghe achter hem naer. ³	
Gautier trac sijn swert aldaer,	
doe al dat volc op hem wilde. ⁴	735
Hi decte hem metten scilde	
ende slouch dat vore hem quam,	
waest ors ofte man.	
Ritchier, Dryoens kint,	
ne spaerde hem twint,	740
mer die orghelioese Gautier	
dede hem meest ontsien.	
Hi vacht als een serpent.	
Karel riep met ghenent:	

1. [Woordverklaring] *calengieren*: iemand voor zich opeisen, hem in bescherming nemen, voor hem opkomen.

2. [Hertaling] "*Ogier willic calengieren.*" / *Hi stac hem upten scilt van quartiere* > "*Ogier wil ich holen met gieren / Biß das er dis sonder vieren.*" / *Also stach er einen uf sinen schilt / Das der schafft mit gewalt / Dar dorch ging sonder wone, / Auch enmoht er ime zu schaden stan / Gewapent in der uren / Nach werden stechezúg geduren*" .

Tegenover de twee Mnl. verzen staan er acht in het Dt., waarvan het tweede duister is. De toevoeging is waarschijnlijk het gevolg van een uitbreiding van 1 tot 6 verzen vanwege problemen met 'scilt van quartiere'. Merkwaardig is dat LuFl tevoren in vers 456 geen moeilijkheden had met deze uitdrukking. [Weddige] *Biß das er dis sonder vieren* > "bis er hier [...] ist ohne zu rasten."

3. [Woordverklaring] *achter hem naer*: achter hem aan.

4. [Hertaling] *Doe ghinc die meneghe achter hem naer.* / *Gautier trac sijn swert aldaer, / doe al dat volc op hem wilde* > *Die menige war da wert.* / *Nu rauffte uß Gautier sin schwert / Da alles das volk uber ine wolt.* De beschadigde verzen in fragm. B werden hersteld aan de hand van elementen uit de Dt. hertaling.

Ogiers kintsheit

“Hoorstuut, felle pautenier? 745
Keer te mi dinen destrier! ¹
Ic wille jeghen di riden.”
Gautier sweech. Hi wilde sijns miden,
want hi was sijn petrijn. ²
Karel wart gram int herte sijn, 750
dat hi sijn volc sach verslaen.
Joyouse trac hi saen ³
ende voer up Ritchier, Dryoens kint,
ende clovedem met ghenint
den helm ende thovet mede, 755
dat hi sterte uten ghereede. ⁴

Alse Gautier sinen neve doot siet, [18]
doghede hi daer swaer verdriet ⁵
ende hi zwoer sonder waen

-
1. [Hertaling] *Keer te mi dinen destrier* > *Herr ritter, rustent uch destuer*. Het woord ‘te’ ontbreekt in fragm. B. [Weddige] *rustent uch destuer*: WeEm verandert ‘uch destuer’ in ‘uwarn destrier’, maar houdt ook ‘uch dester ee(r)’ (“Euch desto eher”) voor mogelijk.
 2. [Woordverklaring] *petrijn*: peter, doopvader.
 3. [Hertaling] *Joyouse trac hi saen* > *Sin gut schwert gurtte er an*. In fragm. B staat ‘trecti’ i.p.v. ‘trac’.
 4. [Hertaling] *ende clovedem met ghenint / den helm ende thovet mede, / dat hi sturte uten ghereede* > *Das yme der helm entfiel schier / Clovede ende douete mede / Das er trug vil usen geryde*. [Weddige] *Das yme der helm entfiel schier / Clovede ende douete mede / Das er trug vil usen geryde* > “dass ihm der Helm auf der Stelle gespalten niederfiel und zugleich sein Kopf, so dass er (Rietsier) rückwärts aus dem Sattel fiel”. WeNo emendeert 755 tot ‘Geclovet und dhovet mede’ en interpreteert ‘trug’ in vers 756 als afkomstig van Mnl. ‘terugge’. Voor “achterover” zou men in het Mnl. eerder ‘achter rugghe’ verwachten, nog afgezien van het feit dat de legger vermoedelijk de ontronde vorm ‘rigghe’ zou hebben bevat.
 5. [Hertaling] *doghede hi daer swaer verdriet* < *Dogede er das swert verdut*. WeNo verklaart het Dt. vers niet. Wij geven de voorkeur aan de voorgestelde reconstructie van het Dt. vers boven de versie van fragm. B, waarmee de Dt. tekst op geen enkele manier overeen schijnt te stemmen. Fragm. B leest ‘Hine vernamets noch toe niet’, waarin het woord ‘vernamets’ onzeker is. Mnl. ‘vernemen’ kan betekenen “inzien, begrijpen, realiseren” en ‘nochioe niet’ betekent “nog niet”. Het vers zou dus kunnen betekenen: “begreep hij nog niet (wat er gebeurd was).” Deze lezing is niet uitgesloten, maar het resolute besluit van Gautier Karel het peterschap op te zeggen veronderstelt in principe dat Gautier wel degelijk beseft wat Karel aangericht heeft. Als consequentie uit onze keuze moet het volgende vers met ‘ende’ (< Dt. ‘Und’) en niet zoals in fragm. B met ‘mer’ beginnen omdat er in de zin geen tegenstelling voorhanden is.

Ogiers kintsheit

dat tpetrijnschap ware ghedaen.¹ 760
Met sporen noopte hi Ferroen.²
Hi quam verstormt ghelijc enen lioen.
Hi slouch Karel metter vaert,
dat vore hem sterte man ende paert.
Ay God, hoe menech man, Fragm B |
voer doe Gautier an,
die grote slaghe slouch ongespaert!
Men brochte Karle een ander paert,
daer hi up spranc sonder waen
ende begonste up Gautier slaen. 770
Als Gautier versach
datti hem niet ontriden ne mach
ende dat up hem dranc so menech man,
stac hi vaste met sporen an
Ferroen, sinen wrene,³ 775
die verspranc up sine beene⁴
ende ghinc vlien metter spoet.⁵
Karel was welna verwoet
doe hine buten here sach.

1. [Hertaling] *ende hi zwoer sonder waen / dat tpetrijnschap ware ghedaen* > *Und wer all sonder won, / Das zupet [...] were getan*. [Weddige] *Und wer all sonder won, / Das zupet [...] were getan* > “Und er ließ keinen Zweifel, dass das um der Patenschaft willen (gemeint ist: ohne Rücksicht auf die P) getan werde”. WeEm vult ‘zupet’, dat door een lacune van een zevental letters gevolgd wordt, aan tot ‘zu petrijnschap’.

2. [Eigennaam] *Ferroen* < *Ferroen*. Fragm. B heeft een onzekere lezing ‘[ser]rone’.

3. [Hertaling] *sinen wrene* < *synen gae*. Omdat het om een bijstelling bij ‘Ferroen’ gaat, moet hier een heteroniem voor “paard” in het spel zijn. Hiervoor komt ‘wrene’ (rijmend op ‘beene’) in aanmerking, waarbij de foute lezing van LuFl het gevolg geweest kan zijn van een over het hoofd geziene ‘re’-abbreviatuur. [Weddige] *synen gae*: De emendatie ‘synen ganc’ (WeEm) is nogal onwaarschijnlijk omdat ze geen rijm op ‘beyn’ in het volgende vers oplevert.

4. [Hertaling] *die verspranc up sine beene* > *Die yme verlich uf sine beyn*. Mnl. ‘verligghen’ betekent “blijven liggen, door liggen bederven” e.d. Mnl. ‘verlegghen’ (“verplaatsen, verstoten, anders gaan liggen”) heeft evenmin een passende betekenis. Er moet een adequate reactie van het paard op de plotselinge spoorslag van Gautier bedoeld zijn, een achterwaartse sprong bijvoorbeeld. [Weddige] *Die yme verlich uf sine beyn*: “der sich auf seine Beine verlegte”. WeNo verwijst hierbij naar de alternantie van Mnl. ‘legghen’ en ‘ligghen’, die hier echter niet ter zake doet.

5. [Hertaling] *ende ghinc vlien metter spoet* < *Und ging strijden metter spoet*. De tekst van LuFl moet corrupt zijn, want uit vers 779 blijkt dat Gautier op de vlucht geslagen is.

Ogiers kintsheit

Hi volchde hem na wat hi mach, 780
mer Gautier voer vaste voren.
Den rechten wech heeft hi vercoren ¹
ende quam ghereden up ene riviere,
daer hi over wilde liden sciere.
Mer doe hi den stroom ² sach so fel, 785
dochte hem dat een quaet spel,
ende seede: “Ay God, lieve Heere,
nu bem ic in anxten seere.
Keeric weder in den strijt,
so stervic sonder respijt, 790
ende sla ic mi ³ in dese riviere,
so verdrinckic vele sciere.
Dus en wetic niet wat anegaen.”
Ooc heefti vernomen saen
Karle comen ghereden seere. 795
Doe beval hi hem onsen Heere
ende slouch hem ter vaert inden stroom.
Sinen ors gaf hi den toom
ende swam over up dander side.
Dies was Karel harde onblide ⁴ 800
ende sprac: “Dune maechs van mi niet sceeden, ⁵
putensone, vant mijns ontbeeden ⁶
ende laet mi comen tote di!”
Mettien slouch die coninc vri
sijn ors in die riviere, 805
dat hem overdrouch vele sciere.
Ende als over ⁷ was die heere,
riep Karel harde seere:

1. [Hertaling] *vercoren* < *verlorn*. Het is eerder onwaarschijnlijk dat Gautier tijdens zijn vlucht van de rechte weg af komt.

2. [Woordverklaring] *stroom*: stroming.

3. [Woordverklaring] *bem slaen*: zich begeven.

4. [Hertaling] *Dies was Karel harde onblide* < *Sust was Karle vil onblijde*.

5. [Hertaling] *Dune maechs van mi niet sceeden* < *du mahst nu nit von dan*. De Dt. zin bevat geen rijmwoord.

6. [Woordverklaring] *vant mijns ontbeeden*: wacht op mij.

7. [Hertaling] *over* < *binuber*.

Ogiers kintsheit

“Bestu een rudder goet, so keere te mi!”
“Bi Gode,” sprac Gautier, “dat si!” 810
Si trocken haere swerde beede
haesteleke ¹ uter sceeden
ende vergaderden sciere.
Karel slouch doe up Gautiere
enen groten slach so onghier 815
dat die geinstre ² ende dat vier
uten helme spronghen tehant.
Gautier was int herte valiant
ende slouch Karle weder so seere,
datti dede den groten heere 820
vore hem vallen up die heede.
Dander heeren sonder beede ³
quamen gesleghen over die riviere.
Dies noopte ⁴ Gautier, die fiere,
sijn ors ende reet inden hoep. 825
Sine cochten nie so dieren coep.
Karel scamede hem seere. ⁵
Verbolgen quam die heere
ende hiesc een ander ors ter vaert,
dat men hem brochte onghespaert, 830
daer hi up spranc harde ⁶ sciere.
Sijn swert trac hi ⁷ in felre maniere
ende slouch Gautier ter stonde
dor den halsberch ene wonde,
daer ute liep dat bloet. 835
Dies was Gautier welna verwoet.

1. [Hertaling] *baesteleke* < *heffteclichen*. ‘Heftelike’ is in het Mnl. niet geattesteerd.

2. [Hertaling] *geinstre* < *funcken*. Het MNW wijst erop dat het woord ‘geister’ in de zuidelijke Nederlanden gewoner is dan ‘vonc’.

3. [Woordverklaring] *beede* / *beide*: uitstel.

4. [Woordverklaring] *nopen*: de sporen geven.

5. [Hertaling] *Karel scamede hem seere* < *Unde Karle streyd uf ine, wann er schammte sich sere*. Het Dt. vers is te lang.

6. [Hertaling] *harde* < *vil*. De combinatie ‘harde sciere’ is in het MNW geattesteerd, ‘vele sciere’ daarentegen niet.

7. [Hertaling] *Sijn swert trac hi* < *Ein schwert trug er*.

Ogiers kintsheit

Hi nam sijn swert met beeden handen,
hi rechte hem in den steghebanden ¹
ende slouch Karel met felre chiere. ²
Hi tespleet hem den scilt van quartiere ³ 840
ende gheraecte dors metten swerde,
dattet doet viel ter erden.

Ay God Heere, hoe menech man [19]
reet doe den stouten Gautier an,
die hem gaf ⁴ als rudder goet. ⁵ 845
Men brochte Karle metter spoet
een ors, daer hi up spranc.
Sijn swert trac hi ⁶ sonder wanc
ende riep up Gautier: “Fel musaert, ⁷
Tfi! Doghede mijn paert, 850
het coste di dijn leven!
Mi ware goet, ware mi beneven
die orgelioese Gautier.” ⁸

-
1. [Woordverklaring] *steghebant*: stijgbeugel.
 2. [Woordverklaring] *met felre chiere*: met een grimmige gelaatsuitdrukking.
 3. [Hertaling] *scilt van quartiere* < *schilt von quetzier*. Zie de verzen 465 en 728.
 4. [Woordverklaring] *hem geven*: zich gedragen.
 5. [Hertaling] *die hem gaf als rudder goet* < *Der yme was also ein ritter gut*.
 6. [Vertaling] *Sijn swert trac hi* < *Ein schwert trug er*. Zie vers 832.
 7. [Woordverklaring] *musaert*: verachtelijke kerel, gemene vent (scheldwoord).
 8. [Hertaling] *ende riep up Gautier: “Fel musaert, / Tfi! Doghede mijn paert, / bet coste di dijn leven! / Mi ware goet, ware mi beneven / die orgelioese Gautier”* < *Und rieff: “uff Gautier, fel musart, / Warumb boegede min pfert, / Das ime gaff sonder sneben / Die coenste die dar leben, / Das der orgelioeuse Gautier”*. HiWe interpreteert ‘uff Gautier’ in vers 849 als deel van de woorden van Karel. Dit is twijfelachtig omdat de koning (in tegenstelling tot de lezer) op dat moment niet weet wie zijn tegenstander is en hem dus ook niet met zijn naam kan aanspreken. Mnl. ‘roepen op’ betekent “tot iemand roepen”. LuFl schijnt de Mnl. tekst grondig misverstaan te hebben. Onze reconstructie bevat drie elementen: (1) een uitdrukking van verachting voor de tegenstander, (2) een dreiging en (3) een wens. Ad (1): Het duidelijk misplaatste vragend bijwoord ‘warumb’ correspondeert met Mnl. ‘twi’, wat een verlezing kan zijn voor Mnl. “tfi”. Ad (2): ‘Boegede’ is een verlezing voor ‘doghede’ (van ‘doghen’: “goed zijn, geschikt zijn”). Karel schijnt de oorzaak voor zijn nederlaag aan de slechte kwaliteit van zijn paard toe te schrijven. Ad (3): Karel wenst zich de hulp van Gautier in deze benarde toestand. Dit correspondeert met de informatie die de lezer tevoren, namelijk in de verzen 434-435, over de verhouding tussen Karel en Gautier heeft gekregen. Daar is van de bijzondere genegenheid van Karel voor Gautier sprake, vooral wegens zijn behendigheid in de

Ogiers kintsheit

Mettien noopte hi sinen destrier
ende reet te Gautiere, daer hi vacht, 855
ende vinc ten swerde metter cracht.
Alse Gautier dat versiet ¹
noopte hi dors ende vliet,
want hine mochte hem niet ontwinden, ²
daer si alle up hem wilden. ³ 860
Ooc wart hi ghewont an menegher stede.
Met pinen ende met arbede
ghewan ⁴ hi dat velt al bloot.
Metten sporen van goude root
noopte hi sinen destrier. 865
Hem volghede Karel, die deghen fier,
met meneghen ruddere namecont.
Si jagheden manlicj andren ⁵ sere in dier stont
dore den dach ende die nacht.
Gautier vlo met groter cracht. 870
In enen foreest ontvoer hi hem,

omgang met de speer. Zie ook vers 576, waar gezegd wordt dat Gautier Karel al eens eerder uit een netelige toestand heeft bevrijd. De situatie herinnert aan de verzen 271-273 uit Karel ende Elegast, waar Karel wenst dat Elegast zijn begeleider zou mogen zijn op zijn nachtelijke tocht. [Weddige] *Warumb boegede min pfert, / Das ime gaff sonder sneben / Die coenste die dar leben, / Das der orgelioeuse Gautier* > “Warum beugte sich mein Pferd nieder [...], das sich ohne zu straucheln aufopferte für die Kühnsten, die hier leben”. WeNo vermoedt dat op het eind van vers 853 het predicat ontbreekt en stelt voor iets als ‘tötete’ toe te voegen. Vers 853 zou dan een tweede relatieve zin bij ‘paard’ moeten zijn: “en dat de verwaande Gautier doodde.” Is het idee van een paard dat zich opoffert, nog aanvaardbaar, het is een raadsel waarom Karel naar de oorzaak daarvan vraagt. Daar komt nog bij dat een aanvulling van het predicat in vers 853 het rijmpaar ‘Gautier : destrier’ zou verstoren én dat Karel niet weet, wie zijn rivaal is, zodat hij geen reden heeft om de dood van zijn paard uitgerekend aan Gautier toe te schrijven.

1. [Hertaling] *Alse Gautier dat versiet / biew bi dors ende vliet* < *Also nu Gautier dat ersieht, / Hiewe er das roß ende floch*. De Dt. zin vermengt historisch praesens en praeteritum, wanneer men beide werkwoorden in het praesens zet, levert dit een perfect rijm op.

2. [Woordverklaring] *ontwinden / ontwenden*: ontgaan, ontsnappen. [Hertaling] *ontwinden* < *entrennen*.

3. [Hertaling] *daer si alle up hem wilden* < *Da sie al uf yme wondent*. Onze reconstructie bevat een assonantie

4. [Woordverklaring] *ghewinnen*: bereiken.

5. [Hertaling] *manlic andren* < *einander*.

Ogiers kintsheit

teenre weghecede, ¹ ic seker bem.
Gautier voer den smalen pat,
ende Karel diene volghede, wetet dat,
reet den breeden wech, wat hi mach, 875
die ten woude waert ghelach.
Dus worden si versceeden daer
ende Gautier hadde den hongher swaer,
want hi en hadde niet gheten in drien daghen.
Tot Gode, den Heere, ghinc hi claghen, 880
want die wonde dede hem wee.
Nochtan deerde hem vele mee
die hongher, dien hi hadde groot.
Dus reet hi in der noot,
tes hi teenre roke quam, 885
daer hi ene fonteine vernam. ²
Doe bleef hem sijn moet. ³
Hi beette neder metter spoet
ende bant vele sciere
sijn ors an enen oliviere. 890
Ooc bant hi daer ane sinen helm van stale.
Die swacheit bequam ⁴ hem wale.
Vander fonteynen dranc hi seere
ende hi ghinc neder legghen, die heere,
resten in den grase groene, 895

1. [Woordverklaring] *weghesceede* / *weghesceide*: kruispunt, tweesprong. [Hertaling] *teenre wegbesceede* < *Der zwen wege vergaderden*. Het Dt. vers is vrij lang. Onze oplossing is korter.

2. [Hertaling] *tes bi teenre roke quam*, / *daer hi ene fonteine vernam* < *Biss das er an ein rüge kam* / *Und einen bronnen dan vant*. Dt. 'rüge' zou volgens WeGl "rustplaats" betekenen, waarbij hij naar Mnl. "roe" verwijst. Dat betekent weliswaar "rust", maar komt volgens het MNW uitsluitend in het rijm voor. Omdat men er nauwelijks van uit kan gaan dat er in de Middeleeuwen speciale rustplaatsen in een bos waren ingericht, maar dat een reiziger wel een plaats die hem passend leek als rustplaats kon gebruiken, lijkt deze interpretatie erg onwaarschijnlijk. We interpreteren Mhd. 'rüge' als Mnl. 'roke' ("rots"). Het woord duikt elders in de tekst (verzen 319 en 1876) op in de vorm 'ruck'. De vervanging van 'vant' door 'vernam' gebeurt omwille van het rijm

3. [Woordverklaring] *Doe bleef hem sijn moet* : toen liet zijn energie (= 'moet') hem in de steek (= 'bliven'). [Hertaling] *Doe bleef hem sinen moet* < *Da bleib ime sin mut*. [Weddige] *Da bleib ime sin mut* > "da hatte er Lust zu bleiben".

4. [Woordverklaring] *becomen*: overvallen.

Ogiers kintsheit

want hi hadde des wel te doene.
Doe wart hi slapende daer mede
daer hi lach upter stede.

N u moghedi van Karle horen. [20]
Alse wi seeden tevoren,¹ 900
reet hi den breeden wech vort.
Naer twee milen vant hi ene port,
daer hi vragen dede sonder beeden,
oft daer een rudder ware leden²
die enen bloten halsberch hadde an. 905
Die liede seeden: “Neen, bi sinte Jan.”
Alse dat hoorde die coninc fier,
seedi: “Ic weet wel, die pautenier
coos den cleinen pat, bi waerheden,
daer wi den groten wech ghereden. 910
Nu hoort, ghi heeren al ghemeene:
Nemen wi met sporen³ onse wrene,
ende laet ons henen riden.
Wiene vaet te desen tiden,
ic sal hem gheven Champenoys!”⁴ 915
Doe verblide daer menech Fransoys
ende meneghe andre heere
ende noopten dorse met gheere,
ende reden den wech, dien si quamen.
Ende alsi den smalen pat vernamen, 920
reden si daer⁵ metter spoet.
Ferroen, dors van prise goet,

1. [Hertaling] *Alse wi seeden tevoren* < *Fúrbaß und zuvor an*.

2. [Hertaling] *oft daer een rudder ware leden* < *Ob da irgent wer ein ritter ware leyden*.
[Weddige] *irgent wer* > “irgendwo” onder verwijzing naar Mnl. ‘ergenswaer’.

3. [Woordverklaring] *met sporen nemen*: de sporen geven.

4. [Eigennaam] *Champenoys* < *Stainpoys*. WeRe vermoedt een plaats in Limburg (Stamprooysch) of Étampes in het Fr. departement Seine-et-Oise. Het lijkt waarschijnlijker dat hier een belangrijker gebied in Frankrijk bedoeld is, bijvoorbeeld Champagne.

5. [Hertaling] *daer* < *ine*. Omdat de grondbetekenis van Mnl. ‘riden’ is “een bepaalde richting of een weg inslaan” is hier geen object (Dt. ‘ine’: Mnl. ‘hem’) te verwachten. Het overgankelijke ‘riden’ heeft geen in deze context passende betekenis

Ogiers kintsheit

hoorde van verren dat gherochte,
ende began nien ¹ wattet mochte,
mer het en conste nien niet so seere, 925
dattet mochte wecken sinen heere.
Alst dat sach, hevet die houve verdreghen ²
ende upten scilt gheslegghen
dattet wecte Gautier, sinen heere,
want hi sliep harde seere. ³ 930
Hi spranc up met stouten sinne
ende sprac: “Ferroen, lieve minne,
wie doet di nu so seere slaen?” ⁴
Mettien hoorde hi vele saen ⁵
ende sach comen, bi sinte Jan, 935
van enen berghe menech man.
Karels teken dat was rike
vercondet ⁶ den heere haestelike. ⁷
Doe bant hi sinen helm toe van prise goet
ende sette inden steghereep den voet. 940
Sijn ors haddi saen ⁸ bescreden.
Hine wilde ooc niet langher beeden.
Als die coninc hem versach ende sine man,

1. [Woordverklaring] *nien* / *neyen*: hinniken.

2. [Woordverklaring] *verdragen*: optillen, opheffen. [Hertaling] *Alst dat sach, hevet die bouve verdreghen* < *Und al es sach das haubt verdregen / Den weg*. Onze oplossing is speculatief. [Weddige] *Und al es sach das haubt verdregen / Den weg* > “Und als es den Kopf (Gautiers) vom Wege abgekehrt sah”.

3. [Hertaling] *dattet weckte Gautier, sinen heere, / want bi sliep harde seere* < *Gautier sinen herren, / Das er erwachte, wann er schlieff hart sere*.

4. [Hertaling] *slaen* < *slobe*.

5. [Hertaling] *Mettien hoorde hi vele saen* < *Iemittes horte er ein gesuche*. Het Mnl. kent wel een substantief ‘gesoech’ met de betekenis “lawaai, leven”, dat echter niet op ‘slaen’ rijmt. Ook als men in vers 933 als rijmwoord een imperfectumvorm van ‘slaen’ (‘du slouchs’, ‘du sloucht’) zou kiezen, komt geen perfect rijm tot stand. Onze oplossing is speculatief.

6. [Woordverklaring] *verconden*: vertellen, meedelen.

7. [Hertaling] *Karels teken dat was rike / vercondet den heere haestelike* < *Karoles techen das was rijch / Verkúnd es den herren hefftlich*. Vermoedelijk is bedoeld dat de herkenning van Karels wapenteken voor Gautier het antwoord op zijn vraag aan Ferroen betekent.

8. [Hertaling] *saen* < *schon*.

Ogiers kintsheit

- si nooptent metten sporen an.¹
Ieghelijk dochte, hi ware wel ghevaren, 945
want hi hoopten te vane te waren.²
Dies es met haestecheden
een rudder al omme ghereden
recht ute van den weghe³
ende riep: “Heere rudder, ghi sijt veghe!⁴ 950
Gheeft u over haesteleke,
eer ic u van uwen orse steke!
Mi es omme u ghegheven Champenoys.”
Ooc seede die rudder in Fransoys:
“Mi dunct, ic sal ghewinnen goet, 955
updat ghi comt in mijn ghemoet.”
- D**oe louch Gautier ende sprac: “Musaert,⁵ [21]
die duvel brochtu herwaert.”
Mettien vinc hi ten swerde ghereet.⁶
Die rudder wart so vervaert, godweet, 960
die hem die werelt hadde ghegheven,
hine ware daer niet langher bleven.
Hi vlo seere metter spoet
ende Karel es comen in sijn ghemoet.
Hi⁷ sprac: “Welc goet verghave u toren, 965
ic wane dat hi nie en wart gheboren,
die sulken ruddere can bedwinghen.

1. [Woordverklaring] *iet annopen*: iets aanpakken, ter hand nemen (door de paarden de sporen te geven). [Hertaling] *si nooptent metten sporen an* < *Sie biewent mit den sporen an*. Mnl ‘aenhouwen’ (“bij het houwen van een beeld aanbrenge”) komt niet in aanmerking.

2. [Hertaling] *want bi hoopten te vane te waren* < *Wann iglicher hoffte zu waren / Te vane*.

3. [Hertaling] *recht ute van den weghe* < *Ein rehting von dem wege*. Het Mnl. woord ‘rehtinghe’ (WGl zet het gelijk met Dt. ‘Richtung’) is een rechtsterm die hier niet van toepassing is. Blijkbaar neemt een van de ridders hier een afkorting door de weg te verlaten en direct op Gautier af te rijden.

4. [Woordverklaring] *veghe* / *veighe*: de dood nabij.

5. [Woordverklaring] *musaert*: domkop, dwaas.

6. [Hertaling] *Mettien vinc bi ten swerde ghereet* < *Iemittes greif er in sin schwert gereit*.

7. [Woordverklaring] *bi*: de ridder.

Ogiers kintsheit

Ghi moeten selve ghevaen bringhen.”¹
Dus reet voort die coninc
ende riep met deser dinc: 970
“Glottoen,² keere te mi dinen scilt!”³
Gautier antworde met ghewilt:
“Bi Gode, die hem crucen liet,⁴
heere coninc, ic en ontvlie u niet,
mer ic wille u ende niet si.”⁵ 975
“Ontbeede,” sprac Karel, “ende hore mi.
Ic swere dat bi mijnre crone hoghe,
en es weder grave no hertoghe,
no gheen man van desen here,
dadi u quetsinghe ofte deere,⁶ 980
icken versloughene rechtevoort.”
Gautier was vro alsi dat hoort,
ende keerde Ferroen, sinen destrier.

1. [Hertaling] *Welc goet verghave u toren, / ic wane dat hi nie en wart gheboren, / die sulken ruddere can bedwingen. / Ghi moeten selve ghevaen bringhen < wil ich ine goet geben uren zorn / Das er nye wart geborn, / Wann ir solchen ritter zwingen, / Das ir ine gefangen sollent bringen.* We veronderstellen dat ‘wil ich’ uit ‘wilc’ of ‘welc’ is ontstaan. De betekenis zou dan kunnen zijn: “Welke beloning u (= uw toorn) daarvoor ook mag uitloven, diegene, die zo’n ridder kan bedwingen, is volgens mij nog niet geboren. U zult hem zelf moeten vangen.” [Weddige] *wil ich ine goet geben uren zorn* > “Ich will ihn gern Eurem Zorn überlassen”. WeNo verklaart niet waarom de zin inversief is.

2. [Woordverklaring] *glottoen*: smeerlap, schoelje (scheldwoord).

3. [Hertaling] *keere te mi dinen scilt!* < *kere nu dinen schilt*. De uitdrukking ‘sinen scilt keren’ betekent “zijn schild omdraaien” (zodat het wapen zichtbaar wordt en de drager ervan geïdentificeerd kan worden). Gautier heeft weliswaar inderdaad het wapenteken op zijn schild bedekt (vgl. de verzen 692-693) en hij is zelfs zonder wapenrok onderweg (zie vers 685), maar dat speelt op dit ogenblik geen enkele rol. Karel wil niet weten wie zijn tegenstander is, maar wel dat hij met hem vecht. Daarom interpreteren we ‘nu’ in de Dt. tekst als een leesfout voor Mnl. ‘mi’. De zin zou dan betekenen: “(laat de anderen met rust en) neem het met mij op.”

4. [Hertaling] *Bi Gode, die hem crucen liet* < *Bi gott der am crutz leit*.

5. [Hertaling] *mer ic wille u ende niet si* < *Me das ich uch wolt onesie*. Uit de reactie van Karel blijkt dat Gautier te kennen gegeven heeft dat hij bereid is tegen Karel te strijden maar niet weer tegen de hele groep ridders. ‘Onesie’ is dus ontstaan uit ‘ane’ met de dialectale Middelduitse variant ‘one’ (vgl. WeIn p. LV) en ‘sie’: “zonder hen”. [Weddige] *Me das ich uch wolt onesie* > “nur dass ich Euch meinen Respekt bezeugen möchte”. WeGl leid ‘onesie’ af van ‘entsien’: “achten, eren”.

6. [Hertaling] *dadi u quetsinghe ofte deere* < *Mer dade er uch quetsinge uf dede*. Met de vervanging van ‘dede’ door ‘deere’ is het rijm op Mnl. ‘heere’ (Dt. ‘her’) hersteld.

Ogiers kintsheit

Karel dede crayeren ¹ scier den eet, dien hi hadde ghesworen.	985
Ten was gheen man so wel gheboren, die den coninghe dien eet ghebreken dorste. Karel noopte sonder vorste sijn ors met sporen van goude. Gautier ghemoete ² hem also boude.	990
Ieghelijc brac upten andren sinen spere ontwee. Doe en vierden ³ sie nemmee. Ten swerden vinghen si haestelike. Karel, die coninc van Vrankerike, hevet sijn swert verdreghen, ⁴	995
ende Gautier upten scilde ghesleghen, die was corts ⁵ besaeyt met vlegghen, ⁶ dat ict cume mach ghesegghen. ⁷ Ghone slouch weder upten stalen hoet ⁸ daer dat swert al dore woet. ⁹	1000
Mer het ontstoet, ¹⁰ wet wale upten beckineel ¹¹ van brunen stale. Stillekine sprac Karel, die vrie: “Helpe, vrouwe sinte Marie, dat ic hier behoude mijn leven!”	1005

-
1. [Woordverklaring] *crayeren*: omroepen, bekend maken.
 2. [Woordverklaring] *ghemoeten*: (vijandelijk) tegemoet gaan.
 3. [Woordverklaring] *vieren*: rusten, afwachten.
 4. [Woordverklaring] *verdraghen*: oplichten.
 5. [Woordverklaring] *corts*: eerlang, binnen korte tijd.
 6. [Woordverklaring] *vlegge*: spleet of scheur in een wapen.
 7. [Hertaling] *die was corts besaeyt met vlegghen, / dat ict cume mach ghesegghen* < *Den er im kortz bezalt mit slaben, / Also als ich uch sagen mag*. Onze reconstructie is onzeker.
 8. [Hertaling] *Ghone slouch weder upten stalen hoet* < *Und slug dorch den stebelin but*. Door het nevenschikkend voegwoord aan het begin van het Dt. vers ontstaat de indruk dat hier nog steeds de slag van Karel beschreven wordt. Het is logischer dat Gautier voor een tegenaanval uithaalt, zodat Karel reden heeft voor het schietgebed dat volgt.
 9. [Woordverklaring] *dorewaden*: doorheen dringen.
 10. [Woordverklaring] *ontstaan*: op iets terugstuiten, tegen iets stuiten of op iets afstuiten (denkbaar, met dezelfde betekenis is ‘ontscoot’).
 11. [Woordverklaring] *beckineel*: stalen of ijzeren kapje, dat onder den helm werd gedragen en op het hoofd sloot, om de kracht van toegebrachte slagen te verzwakken.

Ogiers kintsheit

Doe ghinc ieghelijc den andren gheven ¹
sware slaghe ende onsochte.
Gautier hadde grote vrochte.
Die wonden die hi ontfinc int herte ²
deden hem herde grote smerte. 1010
Dies dochte hem die strijt te lanc.
Hi verhief hem ³ sonder wanc ⁴
ende liet hanghen sinen scilt.
Hi hielt dat swert met ghewilt
ende slouch Karel datti sonder hovaerde ⁵ 1015
neder viel van sinen paerde. ⁶
Die Fransoyse meslieten hem seere
mer sine dorsten nemmeere
Karels ghebot tebreken.
Een rudder van Berne quam haesteleken 1020
met sporen toe gheslegghen
alse die in gheenre wegghen
sconincs ghebot hielt iet. ⁷
Ten steke sette hi sinen spiet
ende reet up Gautier, den jonghelinc, 1025
dat diser vanden scachte ghinc

1. [Hertaling] *Doe ghinc ieghelijc den andren gheven* < *Da ging iglicher dem andern engegen*. Omdat het volgende vers het object bevat, moet hier een transitief werkwoord staan. 'Gheven' past omwille van het rijm op 'leven'.

2. [Hertaling] *Die wonden die hi ontfinc int herte* < *Die wonden die er enpfing in das hertz*. Van een hartwonde is tevoren geen sprake geweest, wel van talrijke verwondingen (zie vers 861). De doodwonde ontvangt Gautier pas in de verzen 1026-1027.

3. [Hertaling] *verhief hem* < *verbiewe ine* De betekenis van Mnl. 'verhouwen' ("doorhakken, door midden houwen") past niet in deze context. Het ziet ernaar uit dat Gautier al zijn laatste krachten balt, zijn dekking opgeeft en tot een ultieme slag uithaalt.

4. [Woordverklaring] *sonder wanc*: zonder aarzeling.

5. [Woordverklaring] *sonder hovaerde*: op een allesbehalve eervolle wijze, op een schandelijke wijze.

6. [Hertaling] *ende slouch Karel datti sonder hovaerde / neder viel van sinen paerde* < *Und schlug Karlen sunder hofieren, / Das er viel von sinem pferde*. Aanpassing omwille van het rijm, waarbij niet de slag van Gautier maar de val van Karel schandelijk is, zodat 'sonder hovaerde' en 'datti' van plaats verwisseld moesten worden.

7. [Hertaling] *sconincs ghebot hielt iet* < *Wer des kúnigs gebott hielte nit*. De functie van 'wer' is onduidelijk. [Weddige] *Alsoe dye ine gere wegen / Wer des kunigs gebott hielte nit* > "wie einer, der auf keinen Fall (bereit) war, sich an des Königs Gebot zu halten" (met een vraagteken).

Ogiers kintsheit

dore sinen halsberch ende verwonde hem seere. ¹
“Ay lacie,” sprac die joncheere,
“Ic bem nu doot, icken can niet meer.
Ay, Namels, ghi sult groot seer 1030
omme mi liden, als ghi hebt verstaen
hoet met mi es vergaen.”
Karel spranc up sinen destrier
ende sach vore hem den Bernier.
Hi sprac: “Hoe bestu so coene 1035
dattuut onderwints ² te doene! ³
En kenst du niet mijn ghebot?
Du moets ghelden, so helpe mi God!”
Mettien hevet hi Joyouse verheven
ende hem enen slach ghegheven, 1040
diene gheraecte harde wale
boven upten helm van stale
dat dat swert sanc toten ghereede. ⁴
Nu hoort wat Karel seede
toten orgelioesen Gautier: 1045
“Wat bestaet u ⁵ Namels van Bavier?
Wie sidi? Dat u God lone,
die Heere vanden trone.”
“Ic bem Buevoens sone Gautier,
Mijn oom es Namels van Bavier. 1050
Ene bootscap hevet hi bevolen mi,
die ic u soude, coninc vri,

1. [Hertaling] *dat diser vanden scachte gbinc / dore sinen halsberch ende verwonde hem seere* < *Das diser von den scachten ging. / Da er sinen halfberch sach verwondt sere.* ‘Diser’ is door LuFl letterlijk uit de Mnl. tekst overgenomen, ondanks het feit dat de Dt. lezer dit woord automatisch als demonstratief pronomen (“deze”) identificeert, waardoor de zin voor hem bij voorbaat onverstaanbaar wordt. De vraag is gerechtvaardigd of LuFl zelf begrepen heeft wat er in zijn brontekst stond. Het tweede vers, dat getuige de interpunctie door HiWe geïnterpreteerd wordt als een vooropgeplaatste bijzin bij de volgende klacht van Gautier, past veel beter als gevolgzin bij wat voorafgaat. Een “verwonde halsberg” raakt kant noch wal.

2. [Woordverklaring] (*bem*) *onderwinden*: wagen, durven.

3. [Hertaling] *dattuut onderwints te doene* < *Das du dus understeest.*

4. [Woordverklaring] *ghereede / ghereide*: paardetuig, ook: wapenrusting.

5. [Woordverklaring] *enen bestaen*: aangaan resp. verwant zijn met.

Ogiers kintsheit

hebben gheseet onghespaert.
Mer met dat ic voer tuwaert
ontmoetic minen neve Ogier,¹ 1055
dien men met enen seel ghecnachte.²
Doe swoer ic bi Gode, die mi ghewrochte,
inne seede mine bootscap nemmee,
mijn halsberch soude ee
tehauwen sijn in twintech sticken.³ 1060
Also moetet God ghemicken:⁴
Ic hebbe dertech wonden ontfaen.
Vander minsten soude ic cume moghen ontgaen.”

Alse die coninc dat hadde verstaen, [22]
weende hi meneghen traen. 1065
Sijn swert warp hi int gras,
dat met bloet bespraeyet was.
“Ghi sijt, petrijn,⁵ van herten goet.
Verghevet mi uwen evelen moet.”
“Ic en doe,” sprac Gautier, 1070
“ghi en ghevet mi tevoren minen neve Ogier.”
Karel sprac: “Dat verstaet:
des sal ic hebben goeden raet,⁶
eist dat ghi mi uwen evelen moet
verghevet, rudder goet.” 1075

1. [Hertaling] *Mer met dat ic voer tuwaert / ontmoetic minen neve Ogier* < *Und nit, das ich vor zu úch wart / Ontmoetich mynen neven Ogier*. De verwisseling van Nl. ‘met’ met Dt. ‘nit’ is paleografisch makkelijk te verklaren. [Weddige] *Und nit, das ich vor zu úch wart / Ontmoetich mynen neven Ogier* > “wenn ich Euch nicht zuvor wegen meines Neffen Ogier gezürnt hätte.”

2. [Hertaling] *dien men met enen seel ghecnachte* < *Wenn man ine mit einem seil bracht*. Alternatieve vertaling: “Dien men met enen seel ghevaen brochte.”

3. [Hertaling] *in twintech sticken* < *in 20 staden*. Mnl. ‘stade’ heeft geen passende betekenis en is daarom vermoedelijk niet origineel. Onze oplossing ligt voor de hand maar verlangt een aanpassing van het rijmwoord in 1061.

4. [Woordverklaring] *ghemicken*: door tellen precies vaststellen, narekenen. [Hertaling] *Also moetet God ghemicken* < *Also mußte mi got beraden*. Speculatief, maar niet onaardig omwille van het spel met de getallen ‘twintech’ en ‘dertech’.

5. [Woordverklaring] *petrijn*: petekind.

6. [Hertaling] *dies sal ic hebben goeden raet* < *Des sol ich haben guten weg*.

Ogiers kintsheit

Gautier claghede sijn groot seer.¹
Dies gaf hem menech lantsheer
cruut van goeder smaken.
Die heere dede hem te ghemake:²
Hi dade sine wonden binden, 1080
waert dat hi meesters mochte vinden,
die vroet van arsenie waren.³
Si saten up sonder sparen
ende reden met ghemake.⁴
Karel seede met soeter sprake: 1085
“Lieve petrijn Gautier,
wanen quam u uw destrier?”
“Heere, ic segghet u in trauwen.
Ic wanne upter Danouwen,⁵
daer hi mi wart te groter pinen, 1090
want wel tachtech Sarrasine
dodic met minen swerde alleene.
Daer vant ic desen goeden wrene.”
“Ay petrijn,” sprac Karel, die rike,
“God moetu gheven dat hemelrike 1095
ende allen den Sarrasinen scaden.
God moghe ons troosten ende beraden.”

1. [Hertaling] *Gautier claghede sijn groot seer* < *Gautier clage sinen hunger sere*. Het is vreemd dat Gautier in zijn toestand over honger zou klagen en dat men hem daarop kruiden zou aanbieden. Vermoedelijk is ‘sere’ hier als substantief op te vatten, maar wat verbergt zich dan achter ‘hunger’?

2. [Woordverklaring] *enen te ghemake doen*: iemand gerust stellen, hem alles bezorgen wat voor zijn gemak nodig is. [Hertaling] *Die heere dede hem te ghemake* < *Sin hertz wart zu gemacht*. Karel (‘die heere’) stelt Gautier gerust, dat hij zijn wonden zal doen verbinden zodra ze artsen vinden, die daartoe in staat zijn.

3. [Hertaling] *waert dat hi meesters mochte vinden, / die vroet van arsenie waren* < *Wa er meister mohte vinden / Die ime rat van artzenij waren*.

4. [Woordverklaring] *met ghemake*: rustig, voorzichtig. [Weddige] *Wa er meister mohte vinden / Die ime rat van artzenij waren.* / *Sie saßen uf sonder sparen / Und ridden mit gemacht*. WeNo stelt voor de verzen te verplaatsen in de volgorde 1083-1084-1081-1082. Hij vertaalt: “Sie saßen unverzüglich auf und ritten mit Vorsicht (dorthin), wo er (heilkundige) Meister finden konnte, die ihn mit Arznei versorgten.” Hij geeft toe dat daardoor het rijmschema deerlijk verstoord wordt. De emendatie is overbodig.

5. [Hertaling] *Ic wanne upter Danouwen* < *Ich wonete uf der Tunauwen*. Ten grondslag ligt blijkbaar geen vorm van ‘wonen’ maar van ‘winnen’ (“verwerven, door strijd verdienen, buitmaken”).

Ogiers kintsheit

Al sprekende menech woort reden die heeren rechtevoort, ¹ tote dat si quamen, daer si die ghone vernamen, die Ogier hielden ghevaen. Gautier dedene ontbinden saen ende seede: "Neve, ic hebbe u verbeden." ²	1100
Ogier antwoorde upter stede ende danctes hem vriendelike. Karel, die coninc van Vranckerike, dede meesters halen te dien stonden, die ware namen te ³ Gautiers wonden. Die meesters seeden den coninc mettesen: ⁴ "Hi sal dor ons wel ghenesen," mer stille deden si hem verstaen, dat hi die doot niet en mochte ontgaen, want hi ware te seere ghewont.	1105
Dies drouvede ⁵ Karel te dier stont ende seede: "Meesters, bi onsen Heere, al mijn troost ende al mijn ere staet aen Gode ende aen u. Eest dat hi gheneset nu, ic sal u so vele gheven, ghi sult daer of langhe moghen leven ende u kintskinder daer mede ghenaren,	1115
	1120

1. [Hertaling] *Al sprekende menech wort / Reden die heren rechtevoort* < *Alsprechend manig wort / Úch zu eren die herren unwerwert*. Getuige de interpunctie rekt HiWe deze beide verzen nog tot de woorden van Karel. Dat zou dan iets moeten betekenen als: "al spreken de onbevreesde heren menig woord te uwer ere." Het is veel waarschijnlijker dat we hier de hoofdzin hebben, waar de verzen 1100-1102 als ondergeschikte bijzin bij aansluiten. Omdat de Dt. verzen niet rijmen is aan te nemen dat 'wert' een verlezing is voor 'voort'.

2. [Woordverklaring] *enen verbidden*: iemand door zijn verzoek redden of verlossen van een gevaar.

3. [Woordverklaring] *ware nemen te*: behandelen.

4. [Hertaling] *Die meesters seeden den coninc mettesen* < *Die meister seyten dorch mettesehen*. Het woord 'dorch' kan uit de volgende regel gehaald zijn. We kiezen voor 'den coninc' in verband met 'hem' in vers 1112, waarmee alleen Karel en niet Gautier bedoeld kan zijn.

5. [Hertaling] *drouvede* < *prufte*.

Ogiers kintsheit

- oft ghi mochtet leven hondert jare.”
Die meesters al ghemeene seeden
dat si hare behendechede ¹ 1125
souden doen in alre maniere.
Men voerde den goeden Gautiere
in eenen vasten castele
dat hi daer ware sonder felen ²
ende mochte wesen te ghemake. 1130
Nu hoort vort die sprake,
alsi inden Waelsce was vonden.
Vor Karle quam te dien stonden
ghelopen een messalgier,
die seede: “Heere, nu es hier 1135
die hertoghe Namels ende groet u seere.
Hi comt met meneghen lantsheere
ende brinct, bi sinte Jan,
meer dan tweehondert dusent man.”
- K**arle verblide seere die messalgier, ³ [23]
mer omme den coenen Gautier
drouvede hi van herten seere.
Hi wiste wel, die edel heere,
quame vore Namels die mare
dat Gautier so ghewont ware, 1145

1. [Woordverklaring] *bebendicheit*: kunstvaardigheid, talent.

2. [Woordverklaring] *sonder felen / feilen / faelge*: zonder mankeren, zeker. [Hertaling] *dat hi daer ware sonder felen* < *Das er das tet sonder meyl*. Een uitdrukking ‘sonder mael’ is in het Mnl. niet aangetroffen. Van ‘mael’ afgeleid is de uitdrukking ‘met (resp. ‘te’) mate ende mele (erghent sijn)’ met de betekenis “ergens al zijn maaltijden gebruiken”. Deze uitdrukking is echter oostelijk Mnl. We opteren voor een stoplap: ‘sonder felen’ als variant van ‘sonder feilen’ resp. ‘sonder faelge’. [Weddige] WeGl brengt ‘meyl’ in verband met Mnl. ‘maelge’ en interpreteert het als “Flecken, Mal, Schande”.

3. [Hertaling] *Karle verblide seere die messalgier* < *Karle entsint viel den messagier*. ‘Entsint’ lijkt van ‘ontsenden’ afgeleid te zijn, maar dit werkwoord met de betekenis “wegzenden” komt in het Mnl. zeer zelden voor. Het *MNW* kent slechts één attestatie. Met het oog op de tegenstelling in het tweede deel van de zin lijkt hier een werkwoord met de betekenis “verheugen” op zijn plaats te zijn, vandaar onze keuze voor ‘verbliden’. [Weddige] WeGl leidt ‘entsint’ af van ‘entsien’ (Mnl. ‘ontsien’) en vertaalt “achten, ehren.” Deze betekenis heeft Mnl. ‘ontsien’ echter niet, wel “vrezzen; ontzag hebben voor” e.d.

Ogiers kintsheit

so souder groot onraet ¹ of ghescien.
Hi sprac: “O God, nu moet ic mi versien. ²
Succoorse ³ mi dor minen overmoet, ⁴
want mi nooit so tontsiene stoet
alst nu doet in desen daghe.” ⁵ 1150
Te rade riep hi vriende ende maghe
ende seede: “Ghi heeren, gaet tote Ogier
ende bidt den helt van herten fier
datti Buevoene, hoe dat gaet, ⁶
niet ne segge hoet nu staet 1155
met sinen sone Gautier.
Bit hem noch also ⁷ van den Bavier
ende den coninc Gwindeloen.” ⁸
Die heeren seeden, si soudent doen
ende streken ⁹ vor Ogier tesamen. ¹⁰ 1160
Ende teerst dat si daer quamen,
baden si hem ghemeenlike
dor onsen Heere van hemelrike,
datti sinen ome, sonder waen,
niet en soude doen verstaen, 1165
hoet ghevaren ware met Gautiere.

1. [Woordverklaring] *onraet*: troebelen, onlusten, verdeeldheid, twist.

2. [Woordverklaring] *bem versien*: opletten

3. [Woordverklaring] *succoorsen*: helpen, bijstaan, ondersteunen.

4. [Woordverklaring] *overmoet*: hoogmoed, geweldenarij, vermetelheid. [Hertaling] *Succoorse mi dor minen overmoet* < *Und surcoersen dorch uwern úbermut*. Mnl. ‘overmoet’ is een negatieve eigenschap die Karel nauwelijks aan God kan toeschrijven. Mnl. ‘secorsen / succoorsen’ (“helpen, bijstaan, ondersteunen”) kan ook moeilijk met ‘nu moet ic (mi)’ verbonden worden, want Karel kan zichzelf niet helpen.

5. [Weddige] *Wann nu noit so unsynne stat / Al ist nu doet zu jenen tagen* > “denn noch nie stand es so gefährlich, wie es jetzt in diesen Tagen der Fall ist.”

6. [Weddige] *hoe das gaet* > “wenn das geht” (vgl. vers 2182 waar dezelfde bekende stoplap vertaald wordt als: “wenn es irgend ginge”).

7. [Woordverklaring] *noch also*: nog eens zo.

8. [Weddige] *Bitt im als von dem Bavier / Von dem kúnig Gindeloen* > “bittet ihn, sich auch gegenüber König G. so zu verhalten wie gegenüber dem von B.”

9. [Woordverklaring] *striken*: zich (snel) in een bepaalde richting bewegen.

10. [Weddige] *Und strecken vor Ogier zusammen*. WeGl brengt ‘strecken’ in verband met Mnl. ‘stricken, strecken’. Mhd. ‘stricken’ in combinatie met ‘zusamen’ zou “sich zusammentun” betekenen, wat echter door *Lex* niet bevestigd wordt.

Ogiers kintsheit

Ende Ogier antworde sciere:

“Ghi heeren, ic soude minen maghen
van Gautier node ghewaghen
eer dat met hem comen si 1170
die mare. ¹ Minen heere, den coninc vri,
willic dienen als een garsoen.
Wat hi ghebiet, sallic doen.”
Dies wisten hem die heeren danc
ende keerden weder eer iet lanc ² 1175
vore den coninc, die mettien
die grote heercracht ³ hevet versien. ⁴
Die eerste baniere die quam daerwaert,
dat was Buevoens sonder Baert,
diens kint so was ghewont. 1180
Alse ⁵ sach hi in corter stont
Namels comen van Bavier,
die voreginc ⁶ drien coninghen fier.
Dit sijn die heeren diere comen: ⁷
Deerste, als ghi hebt vernomen, 1185
was Namels van Bavier.
Hi spranc te hant van sinen destrier

-
1. [Hertaling] *Ghi heeren, ic soude minen maghen / van Gautier node ghewaghen / eer dat met hem comen si / die mare* < *Ir herren, ich sollte minen mogen / Von Gautiers wegen node bewegen. / Horent, ob mit im komen sij / Mere*. Ogier geeft hier te kennen dat hij aan Karels bevel gehoorzaamt en niets zal verklappen eer zijn familie het nieuws over Gautier van andere zijde te weten is gekomen. [Weddige] *Horent, ob mit im komen sij / Mere* > “Hört (Euch um), meine Herren, ob zu ihm schon die Nachricht gelangt ist.” Dat is een adequate vertaling van de tekst van LuFl, maar past slecht in de context.
 2. [Woordverklaring] *eer iet lanc*: eerlang. [Hertaling] *ende keerden weder eer iet lanc* < *Und kertent widder iglicher in sin lant*. De Dt. zin bevat onzin, want het volgende vers deelt mee dat ze naar Karel en niet naar huis terugkeren. [Weddige] WeNo lost het probleem op door achter ‘in sin lant’ een punt te plaatsen, waardoor de volgende zin echter syntactisch kreupel loopt.
 3. [Woordverklaring] *heercracht*: legermacht, leger.
 4. [Woordverklaring] *versien*: zien, waarnemen, in ogeschouw nemen.
 5. [Woordverklaring] *alse*: evenzo.
 6. [Woordverklaring] *voregaan* (met datief): voorafgaan, vooroplopen.
 7. [Hertaling] *Dit sijn die heeren diere comen* < *Gegen den herren die ere komen* Onzeker. [Weddige] *Gegen den herren die ere komen* > “den Herren entgegenging, die eher gekommen waren”.

Ogiers kintsheit

ende riep ten heer vele sciere:

“Hier comt Karel, die goedertiere!”

Doe beette menech man ter vaert. ¹ 1190

Die coninc Buevoen sonder Baert

ende Gwindeloen, die coninc fier,

ginghen met Namelse van Bavier

ten coninghe van Vranckerike,

dien si groeten hoveslike. 1195

Namels viel up sine knie ²

ende seede: “Heere, horet mi!” ³

Staet up,” sprac Karel, “bi sinte Denijs, [24]
ic bem uwer beden ⁴ tevoren wijs. ⁵

Ghij wilt Ogier, Godefroots kint. 1200

Neemten, inne lettu twint.” ⁶

Die heeren riepen doe alle seere:

“Hebt danc, edle coninc, heere.

Wi willen ons met u bestieren. ⁷

1. [Woordverklaring] *ter vaert*: snel, vlug. [Hertaling] *Doe beette menech man ter vaert* < *Doe boet manig man zu der vert*. [Weddige] *Doe boet manig man zu der vert* > “Da entboten viele sogleich den Willkommensgruß.”

2. [Hertaling] *Namels viel up sine knie* < *Dunamels bett uf sine knye*. Omdat Namels al in vers 1187 van het paard gestegen is, komt hier geen vorm van ‘beeten’ in aanmerking. Het ligt voor de hand dat Namels een knieval voor Karel doet. [Weddige] *Dunamels bett uf sine knye*. WeNo wijst uitdrukkelijk de verbinding met Mhd. ‘sich uf die knie bieten’ (“neerknielen”) van de hand omdat ‘bieten’ een sterk werkwoord is. Hij interpreteert ‘bett’ als een vorm van Mnl. ‘beyten / beeten’.

3. [Hertaling] *Heere, horet mi* < *herre, gebort nye*. [Weddige] *herre, gebort nye*. HiWe plaatst drie punten achter ‘nye’ om aan te geven dat Namels door Karel onderbroken wordt.

4. [Woordverklaring] *bede*: verzoek.

5. [Hertaling] *Ic bem uwer beden tevoren wijs* < *Ich bin uwern beyden zuvoran wijs*. Bedoeld zal zijn: “Ik weet al van tevoren wat u vragen wilt”. [Weddige] *Ich bin uwern beyden zuvoran wijs* > “Ich weiß über Euch beide schon im voraus Bescheid”.

6. [Hertaling] *Neemten, inne lettu twint* < *Hebten uch, ich enweiß uch twint*. [Weddige] *Hebten uch, ich enweiß uch twint* > “Nehmt ihn Euch, ich weiß nicht, ob es für Euch zu wenig ist.”

7. [Woordverklaring] *hem bestieren*: zich ergens op toeleggen, ergens werk van maken. [Hertaling] *Wi willen ons met u bestieren* < *Wir sollent uns mit uch besteten*. Mhd. ‘besteten’ (Mnl. ‘besteden’) rijmt niet op ‘logieren’ in het volgende vers. Het reflexieve ‘hem met enen besteden’ betekent “zich bij iemand verhuren” en past dus ook niet echt in de context. [Weddige] WeGl vertaalt Mnl. ‘besteden’ met “festmachen, ordnen, regeln”.

Ogiers kintsheit

Heet ons volc logieren.” ¹	1205
“Heere,” sprac Namels van Bavier, “Saghet ghi iet van onsen neve Gautier?” “Jaic, “sprac Karel, “bi sinte Jan, ic hope, hi wert noch een goet man, mer hi es orgelioes ende fier.	1210
Daeromme en sal ic laten hier des hi bat van orgelioescheet. ² Verlore ic hem, het ware mi leet ende ic souts toren hebben in minen sen. ³	
Ic hebben ghesant, dies ic seker ben daer hi wel es te ghemake.”	1215
Si dancten hem met soeter sprake, Namels ende dandere heeren. Karel nam orlof ende wilde keeren. Men brochte hem enen teldenier. ⁴	1220
Hi reet met enen ruddere fier te sijnre tenten, die scone was. Namels dede in dat gras rechten meneghen paweljoen.	
Tvolc ghinc hem te ghemake doen. Ten ghebrac weder vleesc no wijn, no scone broot terwijn.	1225
D oe dat volc logieren began, reet Namels, die stoute ⁵ man, met sinen tween broedren coene	[25] 1230

1. [Woordverklaring] *logieren*: zijn leger opslaan, kamperen. [Hertaling] *Heet ons volc logieren* < *Hetten wir unser volk tun logieren*. Door LuFl niet als zodanig herkende imperatieven komen vaker in de tekst voor.

2. [Hertaling] *Daeromme en sal ic laten hier / des hi bat van orgelioescheet* < *Darumb sal ich ine lasen bie. / Des herbatt von orgeloyns, weit*. Ons voorstel is onzeker. Het zou iets kunnen betekenen als: “Daarom zal ik hier niet weigeren wat hij mij in zijn trots verzocht” (nl. Ogier vrij te laten). [Weddige] *Des herbatt von orgeloyns, weit* > “Darum bat er in seiner wilden Art, das mögt ihr wissen.”

3. [Woordverklaring] *sen*: zin (Oost-Vlaamse variant, zie VL Kl § 9d).

4. [Woordverklaring] *teldenier*: telganger, paard.

5. [Hertaling] *stoute* < *kune*. We vermijden ‘coene’ omwille van het rijmwoord in het volgende vers.

Ogiers kintsheit

te Karels paweljoene.

Ghone ontvincse seere lieflike ¹

ende meneghen rudder ² rike,

die daerbi waren gheseten.

Men rechte ³ die tafel ⁴ ende ginc eten.

1235

Daer was tam ende venisoen. ⁵

Daer en diende cnape noch garsoen,

mer daer stonden rudders vast ende coene,

die daer dienden die baroene.

Daer was moraet ⁶ ende clareit, ⁷

1240

ende alle drancken planteit. ⁸

Alse die maeltijt was ghedaen,

berieden si hem sonder waen

hoe si best quamen up die vaert. ⁹

Karel sprac: “Hoort herwaert,

1245

Namels ende Gwindeloen

ende ghi, heere coninc Beuvoen.

Ghi sult u merghen doen up die vaert

met uwen volke te Suters waert ¹⁰

1. [Woordverklaring] *lieflike*: vriendelijk.

2. [Hertaling] *meneghen rudder* < *manig ritter*.

3. [Woordverklaring] *rechten*: gereed maken, in orde maken, bepaaldelijk een tafel voor de maaltijd resp. de spijzen zelf.

4. [Hertaling] *Men rechte die tafel* < *Men riebtet tisch und tafeln*.

5. [Hertaling] *Daer was tam ende venisoen* < *Das wam tam und veinsten*. Het laatste woord, dat ook ‘vemsten’ of ‘venisten’ gelezen kan worden, wordt door HiWe terecht geëmendeerd tot ‘venisoen’. Het ligt voor de hand syntactische parallelie aan te nemen met vers 1240: “er was vlees van tamme en wilde dieren.” [Weddige] *Das wam tam und veinsten*. WeNo leidt ‘wam’ af van Mnl. ‘wamme’, Mhd. ‘Wambe’ (“Bauch, Innereien”), maar verkiest dan toch ‘warm’ te lezen omdat ‘Bauch, Innereien’ geen spijs voor hoge heren is. Bij ‘tam’ sluit hij Mnl. ‘dame’, Mhd. ‘tâm(e)’ in de betekenis “damhert” uit en leidt het terecht af van Mnl. ‘tam’, Mhd. ‘zam’: “warmer (Zahm-)Braten”.

6. [Woordverklaring] *moraet*: moerbeienwijn.

7. [Woordverklaring] *clareit*: kruidenwijn.

8. [Woordverklaring] *planteit*: volop, in overvloed.

9. [Hertaling] *Hoe si best quamen up die vaert* < *Wa sie aller bast uf kemen uf die vart*.

10. [Hertaling] *Ghi sult u merghen doen up die vaert / met uwen volke te Suters waert* < *Ir sullen uch nyrgent uf tun uf die vart / Mit uwerem volk anders denn zu Suters wart*. Het is vanzelfsprekend dat het leger nergens anders dan naar Suters optrekt. Belangrijk is wel dat dat ‘s anderendaags gebeurt. Dt. ‘nyrgent’ is blijkbaar een leesfout voor ‘merghen’ (met een ‘er’-abbreviatuur). Als het woord niet afgekort is, wordt het door LuFl blijkbaar

Ogiers kintsheit

te troostene ¹ den pauwes Miloen. ²	1250
Ic sal u volghen, edle baroen, overmorghen, spaert mi God.” “Heere, wi sullen doen u ghebot,” spraken Namels van Bavier, Buevoen ende Gwindeloen, die coninghe fier.	1255
Also hebben si orlof ghenomen ende sijn te hare tenten comen. Ende van haren volke sijn si sekerleke ontfaen harde liefleke.	1260
Namels dede sine garsoene lopen telken pawelioene ende ontboot hem allen sekerleke dat si smerghens ³ ghereeden tileke ende porren te Suters waert.	1265
Doe wilde Karel up die vaert. Daer en was niemen, hi en was blide. Si waren alle ghewillech ⁴ ten stride, te verdrivene die viande ons Heeren, die die kerstine seere deeren.	1270
Wies vermochte in enegher wise beval hem Gode vanden paradise. Si rusten hem ⁵ al die nacht dore tote si harde wel ter cure verbaren saghen den sconen dach. Daer en was niemen, die langher lach.	1275
Die heeren bereeden hem wale.	

wel herkend, zie ‘overmorghen’ in vers 1252.

1. [Woordverklaring] *troosten*: helpen, steunen, uit een onaangename of pijnlijke toestand bevrijden.
2. [Hertaling] *te troostene den pauwes Miloen* < *Vertröstent uch vor dem bosen Milion*. [Weddige] *Vertröstent uch vor dem bosen Milion*. WeGl omschrijft Mhd. ‘vertrösten vor’ als “Sicherheit gewähren für.”
3. [Hertaling] *smerghens* < *fingens* (resp. ‘singens’, WeEm). Leesfout als in vers 1248.
4. [Hertaling] *ghewillech* < *gutwillig*. Mnl. ‘goetwillich’ betekent “vriendelijk, in een goede stemming”, wat hier niet passend lijkt.
5. [Woordverklaring] *bem rusten*: uitrusten.

Ogiers kintsheit

Men beval upbreken in den dale ¹
die tenten ende die paweljoene
die daer stoeden in dat gras groene
van den staken wel vaste ghescoert. ² 1280
Men brochte daer corteleke ghevoert
pert ende waghen met goeder staden
daer men alt goet up soude laden.

Namels ende Gwindeloen [26]
quamen ³ met haren broedre Buevoen 1285
te Karle, den hoghen man,
ende namen orlof, bi sinte Jan,
ende met hem menech Fransoys, stout ende coene,
die dienden onder Namelse ende Gwindeloene
ende Buevoene sonder Baert. 1290

Dat heer was al upter vaert.
Die heeren volchden met ghemake
ende baden Gode met soeter sprake
dat Hise gheleede dor sinen omoet. ⁴
Nu hoort wat Karel, die coninc, doet. 1295

Alsi ene mile waren ghevaren, ⁵
riep hi sonder sparen
den heere Morant vander Rivier
ende sprac: "Haelt Ogier,
ic salne doen hanghen, godweet. 1300
Wient si lief ofte leet,
sijns vaders eveldaet sal hi becopen,

1. [Hertaling] *Die beeren bereeden hem wale.* / *Men beval upbreken in den dale* < *Die berren bereydent sich und al* / *Mann im veld, uf berge und in dem dale.*

2. [Woordverklaring] *scoren*: schoren, stutten, steunen, schragen. [Hertaling] *die daer stoeden in dat gras groene / van den staken wel vaste ghescoert* < *Die da striedent in dem grase grune / An den staken wol vast gekordt.* [Weddige] *Die da striedent in dem grase grune.* WeNo / WeGl leiden 'striedent' af van Mnl. 'strooyen' respectievelijk 'strien' en vertalen deze merkwaardige vorm hier als "sich ausbreiteten".

3. [Hertaling] *Quamen* < *Warent.*

4. [Woordverklaring] *omoet* / *ootmoet*: goedertierenheid.

5. [Hertaling] *Alsi ene mile waren ghevaren* < *Als er ein myle was gevarn.* De vergissing blijkt het gevolg te zijn van de enclise aan het begin van de zin ('alsi' < 'als hi' resp. 'als si').

Ogiers kintsheit

want hine mach mi niet ontlopen.”
Doe seide Morant: “Ghi moet beeden
tote dat sine maghe bat sijn leden, 1305
want si en sijn ¹ noch enbore ² verre.
Ghi mocht machscien ³ werden erre, ⁴
verdadine dus cortelike.
Heere, dor Gode van hemelrike,
laet ons eerst die messe horen 1310
die men singt in der tenten hier voren.
Houden wi ons, heere, daeran,
so en mochte ons niet mesgaen.” ⁵
“Nu gawi dan, hertoghe Morant,”
sprac Karel ende nam hem bider hant. 1315

Die pape ⁶ beghan den dienst ons Heeren. [27]
Karel, daer men an mochte leeren
grote doghet te Gode waert te doene,
viel neder in sijn orisoene.
Dit was die sede, die hi plach 1320
menech jaer ende meneghen dach.
Ende Morant kende wel sine affere. ⁷
Hi ghinc enwech met groter gheere,
daer hi vant enen soudier.
Hi sprac: “Neemt minen destrier 1325
ende rijt te Namels van Bavier.

1. [Hertaling] *Want si en sijn* < *Wenn er ist*. Ook hier kunnen alleen Ogiers verwanten en het leger bedoeld zijn.

2. [Woordverklaring] *enbore*: niet zeer.

3. [Woordverklaring] *machscien*: wellicht.

4. [Woordverklaring] *erre werden*: spijt krijgen.

5. [Hertaling] *die men singt in der tenten hier voren*. / *Houden wi ons, beere, daeraen*, / *so en mochte ons niet mesgaen* < *Men singt in der zenten hervoren* / *Halde. wie wir unsern berren eren* / *So enmoht uns nit misgeen*. Ons voorstel is speculatief. [Weddige] *Men singt in der zenten hervoren* / *Halde* > “Man singt im Zelt, um die Gnade (Gottes) herbeizuführen / zu erleben.”

6. [Hertaling] *pape* < *babst*. De paus komt hier niet in aanmerking, omdat die zich, zoals blijkt uit een aantal plaatsen (onder andere de verzen 1443 en volgende), niet in het kamp van Karel bevindt.

7. [Woordverklaring] *affare* / *affere*: manier van doen, karakter, inborst.

Ogiers kintsheit

Secht hem dat Karel, die deghen fier,
Ogier wilt hanghen bider kele.
Doet dattic di bevele.”
“Gherne, heere,” sprac die seriant. 1330
Hi ghinc ende liep te hant
wat hi mochte metter vaert
ten stalle ende haeldet paert.
Hi deden den tome inden mont
ende reet wech in corter stont 1335
so wat dat ors ghelopen mochte.
Sijn sin ¹ ende sijn ghedochte
was al om den goeden Ogier.
So langhe reet die soudier
datti Namels hevet vernomen. 1340
Die ghone hielt stille doe hine sach comen.
Ende teerst als hine toespreken mochte,
seedi: “Vrient, rijt al sochte! ²
Secht mi: Mescomt di iet?” ³
“Ay heere, jaet, ⁴ oft ghijt ghebiet, 1345
heere Morant vander Rivier
ontbiet u dat ghi Ogier
verlost, want Karel wil hem hanghen doen.”
Doe dat hoorde die baroen
stac hi dat ors ter vaert. 1350
Hi reet te Buevoene sonder Baert
ende ten meesten heeren
ende seede: “Ghi heeren, ic moet keeren.
Karel ontbiet mi met desen bode.
Ic biddu, ghi heeren, bi Gode, ⁵ 1355
dat ghi theer hier beeden doet.

1. [Hertaling] *Sijn sin* < *Sins libs*. Een zinvolle aanbinding van ‘sijns lijfs’ aan het vorige of aan dit vers is niet voorhanden.

2. [Woordverklaring] *sochte*: rustig aan.

3. [Woordverklaring] *mescomt di iet*: is er iets met je aan de hand, scheelt er wat.

4. [Weddige] *jaet* > ”sagte er”. WeNo interpreteert ‘jaet’ als “Prät. v. mnl. gien” en interpungeert navenant.

5. [Hertaling] *bi Gode* < *in gute*.

Ogiers kintsheit

Ic sal keeren metter spoet.”
Also noopte hi dat ors boude
metten sporen van goude.
Lichteleke liep die wrene, 1360
want hi was snel uptie beene.

Corteleke quam die heere coene [28]
ghereden vore Karels paweljoene.

Alsene die coninc ghesach so fier,
sprac hi: “Heere Namels, wat doedi hier? 1365

Ic waende ghi waert upter vaert
met uwen volke te Suters waert.”
“Dat was ic, heere, bi sinte Martijn,”
sprac Namels, “mer die cnape mijn
es so siec bleven upter vaert, 1370
dat hi niet en mach riden muul no paert.”

Die coninc antworde: “Waerleke,
u en sal niet ghebreken,
gravenkinder no hertoghen,
heere, ¹ sullen u dienen wat si moghen.” 1375

“Heere,” sprac Namels van Bavier,
“Ic en wil el niemen dan Ogier.”
Karel sprac: “Bi sinte Denijs,
heere Namels, des sijt wijs:
Ic sal Ogier, den garsoen, 1380
bi sijnre kele hanghen doen.

Dat en liet ic niet om al tgoet
dat Allexandre ie bestoet, ²
bedi ic hebt ghesworen.
Mijn eet en mach niet sijn verloren.” 1385

Heere,” sprac Namels, “dats mi leet. [29]
Nu sal ic u ooc doen eenen eet.

1. [Hertaling] *beere* < *Mere*. Denkbaar is ook ‘mere’ in de zin van “hoger geplaatsten”, maar dat ligt syntactisch niet voor de hand.

2. [Woordverklaring] *bestaen*: toebehoren aan.

Ogiers kintsheit

Biden Heere die hem crucen liet, ¹ en ghevet ghi mi Ogier niet, ic sal laten mine vaert,	1390
ende den coninc Buevoen sonder Baert sallic doen keeren in Ongerie. Also helpe mi sinte Marie. Sijn stoute sone Gautier sal met mi varen te Bavier.	1395
Ooc sal varen in waerre dinc in Pavien Disdier, die coninc, ende in Almaendien die coninc Gwindeloen. Ooc die graven entie hoghe baroen sallic senden daer si behoren. ²	1400
Nu mercket den toren die ons vanden Sarrasinen comen sal. Also gheve mi God goet gheval. Wildi niet so vele dore mi doen, dat ghi mi latet den garsoen?	1405
Ic salne u weder gheven, coninc fijn, als hi sijn striden laet sijn, en wert hi anders niet verslegghen daer, dat segghic u al over waer.” ³	1410
Doe sprac Morant vander Rivier: “Heere, laet hem den Danoys Ogier.” “Ic doet,” sprac Karel die coninc, “mer hi moet mi Bertram in ware dinc, sijn kint, daerover in ostagien laten. Also moete mi God verwaten:	1415

1. [Hertaling] *Biden Heere die hem crucen liet* < *Bi dem berren der am crutz leit*. Vgl. vers 973.

2. [Hertaling] *daer si behoren* < *da sie hyn geboren*. Mnl. ‘gehoren’ heeft niet de betekenis “thuis horen”, ‘behoren’ wel.

3. [Weddige] *Ich sal ine uch widder geben, kunig fijn, / Wenn er sin strijden leßt sin, / Wurt er anders nit erschlagen da. / Das sage ich uch allen furwar*. HiWe sluit de aanhalingstekens achter vers 1405 en plaatst de verzen 1406-1409 op hun beurt tussen aanhalingstekens, daarmee aanduidend dat deze regels als het antwoord van Karel moeten worden opgevat. Dit is onwaarschijnlijk, vermits Namels hier belooft Ogier na de strijd tegen de Sarrasinen terug te brengen als hij het gevecht overleeft. Morant ondersteunt dit verzoek en Karel stemt toe in de verzen 1412 e.v.

Ogiers kintsheit

en hebbic niet weder den garsoen,
ic sal Bertram hanghen doen.”

D at ghelovic,” sprac die Bavier, [30]
“mer ic wil bespreken hier,
bringickene levende ofte doot, 1420
ic en wille weder cleene no groot
daerup ghecalengiert ¹ sijn.”
“Dat ghelovic,” sprac die coninc fijn.
Namels sant ter vaert
te Buevoene sonder Baert 1425
omme Bertrame, die quam saen.
Die redene dedemen hem daer verstaen
die tevoren waren ghesproken.
“Heere, si en werden niet tebroken,”
seede Bertram, die goedertier. 1430
Die coninc dede voort bringhen Ogier.
Doe voerdemen ² Bertram saen
in ostagien gevaen.
Also dede Karel, die deghen coene,
up breken die paweljoene, 1435
ende voer met Namels van Bavier.
Hem volchde na menech rudder fier,
vele hertoghen ende graven,
die rike waren van haven,
tote si ten andren heeren quamen, 1440
daermense ontfinc wel tesamen.
Voort trocken si in corten stonden
dat si den pauwes Miloen vonden.
Des verblide hi hem harde seere.
Alsi sach dat kerstijn heere. 1445
hief hi sine hande ten hemel waert
ende bat God, dat hise bewaert.
Sine benedictie gaf hi over hem al

1. [Woordverklaring] *calengieren*: in rechte belangen.

2. [Hertaling] *voerdemen* < *verdumen*. [Weddige] *verdumen*. WeGl leidt dit woord af van ‘verdum(m)en’ en vertaalt “verdammen, veroordelen”

Ogiers kintsheit

segghende: “Hoort wat ic u segghen sal:
So wie dor Gode hem sal pinen 1450
ende vichten up die Sarrasinen,¹
ic absolveerne van allen sonden
die hi nooit dede teneghen stonden.”²
Dat volc³ verblide seere.⁴
Karel sprac met grooter eere: 1455
“Wie sal metter Oliflammen varen?”
“Dat sallic, heere, tewaren,”
sprac Alori, die Lombaert.
“Ic hebbe ene gravescap te mi waert
ende selve bem ic wale gheboren. 1460
Alle die lande die hier sijn voren,
van iegeliken weet ic die passagen
ende die laghen⁵ ende die usagen.”

Doe die coninc dat verstoet, [31]
gaf hi Alori metter spoet 1465
dOliflamme te draghene voren.
Hi hadse bet, als ghi sult horen,
gheworpen in enen palliaert.⁶
Doe porreden si metter vaert
ende voeren te Rome samen. 1470
Asi corteleke vernamen
der Sarrasine teken ute steeken,
sloughen die kerstine haesteleke
hoghe tenten ende paweljoene

1. [Hertaling] *So wie dor Gode hem sal pinen / ende vichten up die Sarrasinen* < *So wie dorch got sal tun pijn, / Und rehten uf die Sarrazen*. [Weddige] *So wie dorch got sal tun pijn, / Und rehten uf die Sarrazen* > “Wer auch immer um Gottes Willen Strafe und Gericht über die Sarazenen bringen wird.”

2. [Hertaling] *die hi nooit dede teneghen stonden* < *Die er note tede zu neungen stonden*. [Weddige] *Die er note tede zu neungen stonden* > “die er notgedrungen zu irgendeiner Zeit beging”.

3. [Hertaling] *Dat volc* < *Unser volk*.

4. [Weddige] *Unser volk verblidde sere*. Ongeacht het feit dat vers 1455 in dat geval inversie zou moeten vertonen rekent HiWe deze regel bij de volgende woorden van Karel.

5. [Woordverklaring] *laghe*: ligging, toestand.

6. [Woordverklaring] *palliaert*: poel, moeras.

Ogiers kintsheit

up in den velde groene.	1475
Doe si ghelogiert waren ghemeene liet Karel, die coninc reene, ordineeren sine scaren. Deerste dedi waren ¹	
Alori, die pautenier.	1480
Dander gheleede Namels van Bavier, die derde die coninc Gwindeloen – in Almaendien was sijn bandoen ² – die vierde Buevoen sonder Baert, die stoute coninc onvervaert,	1485
die vijfde die coninc Disdier, die seste die coninc Angier, ³ die sevenste die grave Mile, die Poelgien ⁴ hilt langhe wile, dachtste Aymeri van Nerboene,	1490
een stoute rudder ende coene, die neghenste Gheraert van Viane, daer niet en was te lachterne ane, ⁵ die tienste Arnout van Bolant, die herde wide was becant,	1495
delfste van Jeneven Reynier, die twaelfste Karel, die coninc fier, die dertienste die coninc Ryoen, die veertienste een stoute baroen, dat was Ritsaert van Normandie.	1500
Die vichtienste leedde een hertoghe vrie, dat was Morant van der Rivier. Dus hadde Karel, die coninc fier, vichtien scaren wel bereit	

1. [Woordverklaring] *waren*: zorgen voor, toezicht houden. [Hertaling] *Deerste dedi waren* < *Mit dem ersten tett er berfaren*.

2. [Woordverklaring] *bandoen*: macht, gezag.

3. [Eigennaam] *Angier* < *Augier*.

4. [Eigennaam] *Poelgen*: Apulië (WeRe).

5. [Hertaling] *Daer niet en was te lachterne ane* < *Der noede zu lachteren en was one*.
[Weddige] *Der noede zu lachteren en was one* > “an (one) dem es nichts zu tadeln gab”.

Ogiers kintsheit

vanden besten uter kerstijnheit. 1505

Dit heer sach in corter stont [32]
des soudaens sone Davimont.

Hi riep: “Te wapinen overal!
Bi Mamette, die ons doemen sal,
ic hebbe ghesien dat kerstijn heere. 1510

Si sullen diser van onsen speeren
in haren live ghevoelen saen. ¹
Ooc segghic sonder waen:

Jeghen eenen man dien ic met Karle sach,
hebben wi up desen dach 1515
dertech ende iet meer. ²

Hem comter of al rauwe ende seer.”
“Dat salt, heere,” seeden die Persant. ³

“Mamet ende Tervogant
sal men anbeden te Parijs, 1520
dies sijn wi tevoren wijs.

En hebben wi ghewonnen Cecile ⁴
ende Rome over langhe wile?

Dies laten wi wapinen metter spoet
want dat legheren nes ons niet goet.” 1525

“Ghi seght waer,” seede Davimont.
Hi dede wapinen in corter stont
beede Sarrasine ⁵ ende Persante

1. [Hertaling] *Si sullen diser van onsen speeren / in haren live ghevoelen saen* < *Sie soelen diser van onsen spere / In ire libe gevallen schon*. [Weddige] *Sie soelen diser van onsen spere / In ire libe gevallen schon*. WeEm voegt in vers 1511 na ‘diser’ het woord ‘halb’ toe en WeNo vertaalt: “Sie werden durch unsere Speere auf geziemende Weise zu Fall kommen.” Noch de emendatie noch de vertaling worden nader verklaard.

2. [Hertaling] *Jeghen eenen man dien ic met Karle sach / hebben wi up desen dach / dertich ende iet meer* < *Gegen dem here das ich mit Karlen sab / Einen man, heben wir uf diesen tag / Dargegen drißig und ettwas mere*.

3. [Woordverklaring] *Persant*: blijkt ook een meervoudsvorm te zijn. Vgl. vers 1528.

4. [Hertaling] *En hebben wi ghewonnen Cecile* < *Ja heben wir gewonnen Cecilie*.

5. [Hertaling] *Sarrasine* < *ammirale*. Er is maar één admiraal, nl. Cursabel, de vader van Davimont en de hoogste bevelhebber in het Sarraseense leger. Het is dus onwaarschijnlijk dat Davimont hem het bevel kan geven zijn wapenrusting aan te trekken. Dit woord is hier dus niet op zijn plaats. Omdat ‘Sarrasine ende Persant’ niet ongewoon is (vgl. vers 1754) opteren we voor ‘Sarrasine’.

Ogiers kintsheit

ende utermate grote seriante.	
Die soudaen dede te waren	1530
maken twintech scaren.	
D eerste scare leedde die coninc Ryant,	[33]
dander van Inden Morant,	
die derde die coninc Galeret,	
die vierde die coninc Oriet,	1535
die vijfde Synagoen van Ammirant,	
die harde wide was becant,	
die seste die coninc Brahaert,	
die sevenste die coninc Casewaert,	
dachtste die coninc Cadoer,	1540
die neghenste die coninc Platenoer,	
die tienste die coninc Fauceroen,	
delfste die coninc Rabioen,	
die twaelfste die coninc Buteram,	
die dertienste die coninc Galeram,	1545
die viertienste Sadoni ¹ die vrie,	
die vichtienste die soudaen van Perthie,	
die sestienste Davimont,	
die felre was dan een hont.	
Die seventienste leede Amirahel ² Rigant,	1550
dachtienste die coninc Brahant,	
die neghentienste die coninc Salatrijs,	
die twintechste die coninc Ampatrijs.	
Dertich dusent man openbare	
hadde ieghelijc in sijnre scare.	1555
Deerste scare, alse ghi moghet horen,	
porde ³ ute Rome voren ⁴	

1. [Eigennaam] *Sadoni* < *Sadom*.

2. [Eigennaam] *Amirabel* < *ammirabel*. WeRe interpreteert dit woord als ‘ammirael’. Omdat er maar één admiraal kan zijn, ligt het voor de hand dit als naam te interpreteren. Het personage speelt verder geen rol meer in het verhaal.

3. [Woordverklaring] *porren*: zich in beweging zetten.

4. [Hertaling] *porde ute Romen voren* < *Porde vre Romen vore*. Vermoedelijk gaat het om de courante verwisseling van ‘r’ en ‘t’. [Weddige] *Porde vre Romen vore*. WeEm vervangt ‘vre’ door ‘vore’ en emendeert tot: ‘Porde vore Romen vore’.

Ogiers kintsheit

ende dandre volgheden na.¹
Elc leedsman peinsde daerna
dat den kerstinen sal messcien.² 1560
En haddese God niet vorsien,³
si waren alle bleven doot
want dat heedijn heer was al te groot.

Doe Karel, die coninc, hadde vernomen [34]
dat die hedine ute waren comen, 1565
sprac hi also een man van herten vri:
“Nu vaert in Gods name, Alori.”
“Gherne, heere,” seede die Lombaert
ende reet ten Sarrasinen waert⁴
ende met hem twintech duserent Lombaerde. 1570
Doliflamme haddi met hem ter vaerde
ende noopte dors met sporen.
Enen coninc heeft hi ute vercoren,
dien hi stac met sinen scachte
dat hem diser wel een ghelachte⁵ 1575
bachten ten rugghe ute woet.⁶
Dandre Lombaerde metter spoet
drongen⁷ met groter pine
te slane die Sarrasine.
Ooc quamen dandre neghentien scaren 1580
met machte toe ghevaren.
Also Karel dat heer siet,
en ontbeet hi langher niet.

1. [Hertaling] *ende dandre volgheden na* < *Und die andern scharen volgeten an.*

2. [Woordverklaring] *messcien*: slecht bekomen, slecht aflopen. [Hertaling] *Elc leedsman peinsde daerna / dat den kerstinen sal messcien* < *Elc leidßman peinsde, off dat bi dan / Sal den cristen tun mißgeen.*

3. [Woordverklaring] *vorsien*: zorgen voor.

4. [Hertaling] *ten* < *gegen den.*

5. [Woordverklaring] *ghelacht*: klachter (lengtemaat).

6. [Woordverklaring] *utewaden*: te voorschijn komen. [Weddige] *Das yme dieser wel ein gelacht / Achter zu dem ruck uß wut* > “so dass dieser bei ihm gut drinnen lag und hinten zum Rücken herausragte.”

7. [Woordverklaring] *dringen* drukt het strijdgewoel uit.

Ogiers kintsheit

Dus daden ooc dandre kerstine
ende voeren daer met groter pine. 1585

Si vochten alse die lioene
want si haddens wel te doene.

Die strijt wart harde groot.

Menech rudder bleef daer doot.

Menech wart daer ghescoffiert ¹ 1590

ende menech halsberch ontmaelghiert.

Ooc sachmen op ghonen daghe seere
die paerde lopen sonder heere.

A lori verloos vele Lombaerde. [35]

Dies vlo hi met snelre vaerde 1595

metten Lombaerden die hem waren bleven.

Dus heeft hi den strijt begheven

entie heedine hogheden ² daer stillekijn: ³

“Wi sullen sciere te boven sijn, ⁴

want deerste scare es ghescoffiert.” 1600

Dies sijn si corts ⁵ ghepongiert ⁶

up die kerstine ende versloughenre vele.

Nu ghinct Karle uten spele.

Omme dOliflamme drouvede hi seere.

Hi bat om ghenade onsen Heere: 1605

“O God, hoe staet om Gwindeloene

ende omme sinen broedre, den coninc Buevoene?”

Dus dedi ooc omme Namels van Bavier

ende omme den goeden grave Reynier

1. [Woordverklaring] *scofferen*: verslaan, te schande maken.

2. [Woordverklaring] *bogben* / *buegben*: zich verheugen.

3. [Hertaling] *bogbeden daer stillekijn* < *biewen zur sijten in*. De reconstructie is in hoge mate speculatief. Het rijm moet een [î] bevatten, het vers moet de vreugde van de Sarrasenen over de overwinning tot uitdrukking brengen en eventueel een werkwoord bevatten dat de directe rede in de volgende twee verzen inleidt.

4. [Woordverklaring] *te boven sijn*: overwinnen. [Weddige] *Wir sollen schier zu boven sin*. WeEm vervangt “Wir” door “Sie”.

5. [Woordverklaring] *corts*: weldra, onmiddellijk daarna.

6. [Woordverklaring] *pongeren*: te paard op een vijand aanrennen om hem van het paard te stoten.

Ogiers kintsheit

ende omme Milen, sinen broedre, ende Arnout, die coene waren ende stout.	1610
Ende Gheraert van Vianen vacht met alre macht ende cracht. Dus dede ooc Karel, die coninc fier, ende Morant vander Rivier.	1615
Daer vacht ooc menech coene man, die ic ghenoomen niet en can. Die wijch ¹ was sterc ende fel. Dat was ghesien an meneghen wel, ² die daer lach in sijn bloet	1620
ende nemmermee up en stoet. Davimont, die felle deggen, quam met sporen gheslegghen up Karle, den groten heere, ende stacken met sinen scacht so seere	1625
dat hi moeste van sinen perde vallen ende uptie erde stede ³ souken sonder waen. ⁴ Hertoghe Namels wart daer ghevaen. Also gheviel ooc den coninghe Gwindeloene	1630
ende den hertoghe Salomoene ende Ritsaerde van Normandie. Karel sprac: "Vrauwe, sinte Marie, comt mi te hulpen dore omoet, ⁵ wantet mi nooit so onsiene ⁶ stoet."	1635

1. [Woordverklaring] *wijch*: strijd.

2. [Hertaling] *Dat was ghesien an meneghen wel* < *Das was gescheben an menigem wel*.

3. [Woordverklaring] *stede*: standplaats. Het *MNW* kent de uitdrukking 'stede zoeken' niet, maar wel 'stede houden': zijn standplaats houden, stand houden.

4. [Hertaling] *vallen ende uptie erde / stede souken sonder waen* < *Vallen uff die erde / Stede suchen sonder won*. 'Vallen' en 'souken', de twee van 'moeste' in vers 1616 afhankelijke infinitieven, moeten met een nevenschikkend voegwoord verbonden worden. Dit past het best na 'vallen', waardoor de volgende bijwoordelijke bepaling aan 'stede souken' gekoppeld wordt.

5. [Hertaling] *comt mi te hulpen dore omoet* < *Kum zubulff, min fraw, dorch oetmoet*. De herhaling van de aanspreking is overbodig.

6. [Woordverklaring] *onsiene*: slecht.

Ogiers kintsheit

N u hoort van den goeden Ogier, [36]
die wachte ¹ met meneghen soudier
up enen montaenge ² der heeren goet. ³
Doe hi sach vore waer ⁴ metter spoet
dat Alori metter Oliflammen vlo 1640
ende menech Lombaert met hem also,
sprac Ogier, die cnape fijn:
“Ghi, Lombaerden, moetet verwaten sijn,
dat ghi van herten sijt so blode.
Lieve ghesellen, bi Gode, 1645
wildi mi helpen te deser saken,
ic sal u allen heeren maken,
want ic sal Alori, den Lombaert,
van sinen perde werpen metter vaert.
Dus sullen wi hem ende den ghesellen sine 1650
nemen al hare wapine
ende daermede te staden staen
onsen vrienden sonder waen.”
Doe spraken die cnapen ghemeenlike:
“Ja, bi onsen Heere van hemelrike, 1655
wi willen alle ane gaen
dat ghi voren dert bestaen
ende maken van u onsen heere.

1. [Woordverklaring] *wachten*: bewaken.

2. [Woordverklaring] *montaenge*: berg.

3. [Hertaling] *up enen montaenge der heeren goet*. < *Uf einem mandag der berren gut*. De interpretatie ‘montaenge’ berust op een voorstel van T.J.A. Broers die zich daarvoor beroept op de Franse tekst, waar men leest: ‘dessus un mont monta’. Het ligt voor de hand dat aan Ogier samen met de overige schildknapen de taak is toevertrouwd tijdens de veldslag op enige afstand van het gebeuren op de spullen van hun meesters op te passen. Dit wordt in volle omvang door vers 1675 bevestigd. [Weddige] *Uf einem mandag der berren gut*. WeEm vervangt ‘mandag’ door ‘mandat’. WeNo interpreteert dit als de Mnl. rechtsterm ‘mandaet’ en schrijft daar de (niet geattesteerde) betekenis “Auftrag” aan toe. WeNo interpreteert ‘der herre (sic) gut’ als een bijstelling bij Ogier. Dit is onwaarschijnlijk, vermits Ogier op dit ogenblik nog geen ridder, maar een schildknaap is en dus ook nog niet ‘heere’ genoemd kan worden. In deze context past ook dat Ogier zijn collega’s schildknapen in vers 1647 belooft hen tot ‘heeren’ te maken als zij hem helpen (vgl. ook vers 1658).

4. [Woordverklaring] *vore waer*: voorzeker.

Ogiers kintsheit

Die u begheeft ¹ in eneghen keere
moete van Gode werden gescent.” 1660

Doe gaven si hem met ghenent
die trouwe ter stede
ende swoeren hem gheselschap ² mede, ³
dat si hem niet en souden begheven
die wile dat si mochten gheleven. 1665

A Iso liepen si ten Lombaerden waert, [37]
ghenendeleke ⁴ ende onversaert.

Ende alsi hem quamen bi,
riep Ogier: “Heere Alori,
sidi van danen ghevloen? 1670

Waer lieti Karle, ⁵ den baroen?”
Alori sprac tehande: ⁶

“Dat u God hoede van scande.
Keere weder metter spoet
ende neemt gome om ons goet! 1675

Hets ons evel vergaen,
Karel es daerof ghevaen.” ⁷

“Ghi liecht,” sprac Ogier,
“Lombaert, vule putenier!”
Biden toghel hine prant 1680

ende nam hem dOliflamme tehandt.
Hi hevet die vuust corts verdreghen ⁸

ende Alori so ghesleghen,
datti moeste sonder hoverde

1. [Woordverklaring] *begheven* met acc. van de persoon: iemand in de steek laten.

2. [Woordverklaring] *gheselschap*: (ook) bijstand, hulp.

3. [Hertaling] *Doe gaven sine met ghenent / die trouwe ter stede / ende swoeren hem gheselschap mede* < *Da gaben sie ime die truwe mit genent, / Ire truwe darzu ire stete, / Und schwuren ein gesseschaft mitte.*

4. [Woordverklaring] *ghenendelike*: stoutmoedig, onversaagd. [Hertaling] *Ghenendeleke* < *Gar endlich*.

5. [Hertaling] *Waer lieti Karle* < *Wa ligt Karle*.

6. [Woordverklaring] *tehande*: terstond, aanstonds.

7. [Verklaring] *Karel es daerof ghevaen* < *Karle ist dort ufgevaen*.

8. [Woordverklaring] *verdraghen*: optillen, verheffen.

Ogiers kintsheit

- tumen ¹ van sinen perde. 1685
Dandre cnapen niet en ontbeeden, ²
si worpen die Lombaerde uten ghereeden.
Alori bat omme ghenade.
“Doet of u wapine, vant u ontladen,” ³
sprac Ogier, “anders sidi doot.” 1690
Ende Alori dede met anxte groot
daer ute sine wapine.
Also daden ooc alle die ghesellen sine.
Ende Ogier wapinde hem daer ter stede
ende al sine ghesellen mede. 1695
- D**oe Ogier nu also ghewapint was [38]
ende sine ghesellen, gelooft mi das,
heefti Aloris ors bescreden.
Doliflamme bi waerheden
nam hi up van der erden. 1700
Elc cnape nam dat hi begherde
ende sat up een ors in waerre saken.
Ooc ghinghen si eene scare maken,
so si best mochten, bi sinte Simoen.
Met machte si hem ten stride doen. 1705
Als nu die heedine hadden vernomen,
dat doliflamme was weder comen
ten stride, hadden si wonder groot
ende seeden: “Bi Mamet, die ons gheboot,
ghone dief vlo lanc eer ⁴ 1710
ende doet nu enen wederkeer.

1. [Woordverklaring] *tumen*: vallen.

2. [Hertaling] *Dandre cnapen niet en ontbeeden* < *Die andern knaben niet aucteden*.
[Weddige] *Die andern knaben niet aucteden*. Het laatste woord wordt door WeEm
verbeterd tot ‘anxteden’. Dit komt niet in aanmerking omdat het rijmwoord “aarzelen”
moet betekenen en in de voorlaatste syllabe een heldere vocaal als rijmklank moet
bevatten.

3. [Woordverklaring] *bem ontladen*: zich ontlasten van iets? [Hertaling] *vant u ontladen*
< *vant uch entladen*. Het MNW geeft voor ‘hem ontladen’ geen passende betekenis, b.v.
‘zich ontkleden’.

4. [Woordverklaring] *lanc eer*: een tijdje geleden.

Ogiers kintsheit

Hi sal die doot emmer kiezen
ende sijn lijf swaerleke verliesen.”
Die rike coninc Salatrijs
begherde Aloris eere ende prijs 1715
ende voer steken ¹ up Ogier.
Ogier liet sinken die baniere
ende reet uptien payien weder.
Dore schilt, dore halsberch ende dore leder ²
reet hine ³ metten spere groot 1720
ende warpene ter erden doot.
Hi trac dat swert ⁴ metter spoet.
Den eersten die quam in sijn ghemoet
slouch hi ten scouderen in.
Sine ghesellen spaerden meer no min, 1725
mer si vochten seere sonder blijf
ende namen meneghen heedine tlijf.
Ogier vacht ooc seere
ende verslouch meneghen heedinen heere.
Den coninc Brahaert van Nomede 1730
verslouch hi ende sinen broeder mede,
ende verlostele vele scier
sinen oom Namels van Bavier,
dien die heedine hadden ghevaen,
die nu die doot hadden ontfaen. 1735
Dat hevet die coninc Ryoen ghesien,
die sprac: “Nu weret u, ghi edel payien!”
Morele haddi bescrede
ende quam up Ogier ghereden.
Hi slouchen upten helm van stale 1740
met sinen swerde Goutmale.
Ogier ondene dien slach,
also alsic u segghen mach.

1. [Hertaling] *steken* < *stechende*.

2. [Woordverklaring] *leder*: lederen kolder (het *MNW* citeert bijna identieke passages uit de ‘Roman van Lanceloot’ en ‘Roman der Lorreinen’).

3. [Hertaling] *reet bine* < *Reit bin*.

4. [Hertaling] *Hi trac dat swert* < *Und stieß das schwert*.

Ogiers kintsheit

Doe slouch hine upten helm boven
so haerde, dat hem dat hovet was tecloven. 1745

Biden toghel nam hi Morele
ende gaeft Namels te sinen deele.

Ay God, hoe blide was die Bavier,
doe hi weder hadde sinen destrier.

Hi trac dat swert ende riep: "Monyoie!" 1750
den heedinen ten vernoye! ¹

Die cnapen vochten met ghenent
ende sloughen al omtrent.

Menech Sarrasijn, menech Persant
moeste daer laten swaren pant. 1755

Ogier verlost den coninc Gwindeloen
ende den hertoghe Salomoen
ende van Normaendien Ritsaert.

Die heeren brochti weder te paert.

Hoe blide worden die baroene. 1760

Si ghingen vechten alse lioene.

Die Sarrasine drouveden seere. [39]
Dat verhoorde hare heere,
die gheheeten was Davimont.

Hi ontboot in corter stont
ute Rome ² vier scaren, 1765

die noch niet comen en waren,
ten wighe. Doe hijt hem ontboot
quamen si met ghescale groot

ende sloughen uptie kerstine, 1770
die hem weerden met groter pine. ³

Doe noopte met sporen die Danoys.

Hem volghede menech Fransoys.

Deerste, die gheraecte Ogier,

1. [Hertaling] *den heedinen ten vernoye* < *Dem heyden von vernonye*. [Weddige] WeEm corrigeert 'vernoye' maar rekent dit vers tot de woorden van Namels.

2. [Hertaling] *Ute Rome* < *Bi Rome*.

3. [Hertaling] *Die hem weerden met groter pine* < *Die ine wurden mit großer pijn*. [Weddige] WeEm voegt 'des' in achter 'Die'.

Ogiers kintsheit

was die coninc Galifier.	1775
Hi cloof hem toten tanden dore. ¹	
Doe sprac Karel: “Goede avonture, hebbe Alori, die daer slouch.”	
Dat hoorde een Fransoys ende louch ende sprac: “Heere coninc van herten fier, dien groten slach slouch Ogier.	1780
Hijs een man van herten coene ende hevet verlost uwe baroene. Verghevet hem uwen evelen moet.”	
Karel sprac: “Gods hoede ² hebbe diet doet.”	1785
Met groter cracht vacht Ogier. So dede Namels van Bavier ende alle die met hem waren. Si dorebraken der Sarrasine scaren.	
Meneghen man van prise goet sach men daer sterven in sijn bloet. Van kerstinen ende van Sarrasinen was daer die meneghe ³ in pinen.	1790
O gier vacht also seere.	[40]
Van verren sach hi, hoe die heere, Karel, ghinc vichten te voet. Dies wart hi erre in sinen moet ende voer daerwaert ⁴ also een lioen. Den riken coninc Fauceroen slouchi dat hovet te middewaert. ⁵	1795
Metten toghel nam hi dat paert	1800

1. [Hertaling] *Hi cloof hem toten tanden dore* < *Und kloppenden ten tanden dūre*. Mnl. ‘cloppen’ betekent wel “heftig slaan” maar komt in deze combinatie in het *MNW* niet voor. ‘Clieven’ is in deze context gewoon, ook zonder het impliciete object ‘hovet’. Vgl laatste vers van fragm. C3: “Hi clouede toten tanden dore” (zie aantekening bij vers 2592).

2. [Hertaling] *Gods hoede* < *gottes bud*. Ook ‘hulde’ is denkbaar.

3. [Woordverklaring] *die meneghe*: menigeen.

4. [Hertaling] *ende voer daerwaert* < *Und verdarwert*. [Weddige] Hoewel WeEm het voor mogelijk houdt dat het woord ‘verdarwert’ met Mnl. ‘verdaert’ samenhangt, dat hij als “besinnungslos (vor Wut)” vertaalt, emendeert hij terecht ‘voer darwert’. Mnl. ‘verdaert’ betekent “verbijsterd, buiten zichzelf” en komt hier niet in aanmerking.

5. [Woordverklaring] *te middewaert*: middendoor.

Ogiers kintsheit

ende voerdet ¹ te Karle ² metter spoet.
Hi sprac: “Heere, dor uwen omoet,
nemt dit goede paert!”
Die coninc sat daer up ter vaert. 1805
Hi en sprac niet een wort
mer hi stac dat ors ende reet vort. ³
Sijn swert scudde ⁴ hi mettien
ende slouch up die payien.
Tallen enden ⁵ vacht men daer, ⁶ 1810
dat seit dhistorie over waer.
Die Sarrasine weerden hem seer.
Cleene was der kerstine heer.
Met groter cracht vacht Ogier,
hi hads te doene, die soudier, 1815
want Davimont, bi sinte Jan,
heefden met dertechdusent man
bestaen, daer hi was alleene
ende en hadde helpe groot no cleene. ⁷
Namels ende Ritsaert, ⁸ die vrien, 1820
vochten jeghen Karahen von Perthyen.
Reynier ende sijn broeder Noyael
vochten jeghen dammirael.

N u hoort hier in corter stont [41]
van Gautier, die lach ghewont 1825
bi Suters in een casteel
ende maecte harde groot riveel. ⁹

-
1. [Woordverklaring] *voeren* (met een paard als object): brengen, leiden.
 2. [Hertaling] *Ende voerdet te Karle* < *Und weret Karolo*. De verwisseling van “w” en “vo” komt vaker voor.
 3. [Hertaling] *Hi en sprac niet een wort, / mer hi stac dat ors ende reet vort* < *Me er sprach nit ein wort, / Sonder er stach das roß und reit vort*.
 4. [Woordverklaring] *scudden* (met een wapen als object): zwaaien.
 5. [Woordverklaring] *te allen enden*: overal.
 6. [Hertaling] *Tallen enden vacht men daer* < *Zu manigem ende vachte man da*.
 7. [Hertaling] *ende en hadde helpe groot no cleene* < *Und er enbatt búlff groß und cleyn*.
 8. [Eigennaam] *Ritsaert* < *rietsier* (WeEm).
 9. [Woordverklaring] *riveel maken*: tekeer gaan als een razende. [Hertaling] *ende maecte*

Ogiers kintsheit

daer si hem mede verbonden
alle sine wonden.

Doe ghinc hem sijn cnappe cleeden
scone ende ghereeden.

Hi dede hem ane sine achemure ¹ 1860
ende wapinde hem wel ter cure.
Ooc brochti hem Ferroen, sijn paert,
daer hi up spranc metter vaert.

Men gaf Gautiere, den wigant, [42]
ene glavie ² in die hant. 1865

Sijn cnappe reet met hem up die vaert
ende voer met hem onghespaert.

Hem waren alle die weghe cont.

Si voeren seere te dier stont
tote dat si quamen in die Romanie. ³ 1870

Als Gautier vernam, die vrie,
den alremenechsten ⁴ payien,
dien hi nooit ⁵ hadde ghesien,
stac hi met sporen dat paert
ende voer seere ten stride waert. 1875

Van eenre roke ⁶ nam hi goom
daer hi sach sinen oom ⁷
Namels vele seere vlien
vor Buterame, den payien
ende noch vor andren coninghen twee, 1880
die jeghen hem waren ghevee. ⁸

1. [Woordverklaring] *achemure*: uitrusting.

2. [Hertaling] *glavie* < *glene* (vgl. WeGl).

3. [Eigennaam] *Romanie*: Romagna (WeRe).

4. [Woordverklaring] *die menechste*: de grootste menigte

5. [Hertaling] *nooit* < *node*. Vgl. vers 1453.

6. [Woordverklaring] *roke*: rots, steenrots, steile helling.

7. [Hertaling] *Van ene roke nam hi goom / daer hi sach sinen oom* < *An einen rúck kam er geritten, / Da er sabe sinen ohem*. Omdat de Dt. verzen niet rijmen is de ingreep noodzakelijk. Voor Mnl. 'roke' zie vers 319.

8. [Woordverklaring] *ghevee*: vijandelijk gezind. [Hertaling] *die jeghen hem waren ghevee* < *Dargegen er was gevee*. De bedreiging gaat hier van de Sarrazenen uit en niet van

Ogiers kintsheit

- Alse Gautier dat ghesiet,
laet hi sincken sinen spiet.
Den enen voer hi te ghemoete
ende gheraectene harde onsoete 1885
metten oorde vanden spere
datti starf al sonder were.
Dat swert nam hi met ghenent
ende slouch vaste al omtrent.
Die heedine weerden hem seere. 1890
Buteram riep: “Mamet, heere,
helpe ons van desen man,
die ons hier es comen an,
ende mijn volc dus vele slaet.
Ic sal hem ghelden sine eveldaet 1895
ofte vore hem sterven alhier!”
Mettien sach hem comen Gautier
ende hevet dat swert verdreghen
ende den Sarrasine ghesleghen
datti al sonder hoverde 1900
tumelde van sinen perde.
Doot ware bleven die coninc Buteram,
ensi ¹ dat hem helpe quam.
- A**y, wie hevet u ghemerret, ² Gautier,” [43]
sprac Namels van Bavier, 1905
“dat ghi nu eerst comet ghereden?
Qualijc eist, bi waerheden,
bestelt, ³ sem mijn leven.
Dat ic u hebbe ghegheven
mine spise ende minen dranc 1910
dies weti mi cleenen danc.”
Doe sprac Gautier, dat coene diet,

Namels.

1. [Woordverklaring] *ensi*: tenzij. [Hertaling] *ensi* < *Biss*.
2. [Woordverklaring] *merren*: ophouden, tegenhouden.
3. [Woordverklaring] *bets qualike bestelt*: het staat er slecht voor. [Hertaling] *bestelt* < *Bestatt*.

Ogiers kintsheit

- “Oom, bi Gode die hem crucen liet,
het sijn leden onlanghe stonden ¹
dat ic ontfinc vichtien dootwonden. 1915
Si sijn verseluwt ² ende onsiene.” ³
“Ic wilde, ghi hadder neghentiene,”
sprac Namels, “ic ons u wel.”
“Ay oom, twi sidi mi dus fel?” ⁴
sprac die goede Gautier. 1920
“Bi allen helegghen van Bavier,
ic en hebbe niet verdient u verweten. ⁵
Dat boosleke es besteet u eten
ende u spise ende u broot, ⁶
daer sal noch tavont omme die doot 1925
becopen ⁷ menech Sarrasijn,
ofte ic sal laten dat leven mijn.”
Mettien stac ⁸ sinen destrier
ende scudde sijn swert Gautier.
Verbolghen was hi up die payiene, 1930
hi hadder eer verslegghen tiene

1. [Hertaling] *Oom, bi Gode die hem crucen liet, / het sijn leden onlanghe stonden* < *Obem, by gott der am crütz leit, / Hette sin lyden unlanghs gestanden*. [Weddige] WeNo vertaalt vers 1914 als: “als ob er [= God] unlängst sein Leiden (noch einmal) durchgestanden hätte”.

2. [Woordverklaring] *verseluwt*: vuil, morsig, smoezelig.

3. [Woordverklaring] *onsiene*: lelijk, in een slechte toestand.

4. [Hertaling] *Ay oom, twi sidi mi dus fel* < *Ja obem, sit ir nu sust feel*.

5. [Woordverklaring] *verweten* / *verwaten*: vervloeken.

6. [Hertaling] *Ic en hebbe niet verdient u verweten. / Dat boosleke es besteet u eten / ende u spise ende u broot* < *Hab ich om niet verniet verweten, / Das boestlich es bestadt úch eten / Und uwer spijse und uwer brot*. [Weddige] *Hab ich om niet verniet verweten, / Das boestlich es bestadt úch eten / Und uwer spijse und uwer brot* > “Bin ich etwa umsonst [...] auf demütigende Weise [...] dafür getadelt worden [...], dass es verkehrt war, bei Euch zu essen [...]?” WeNo leidt ‘verniet’ af van het reflexieve ‘vernieten’ (“niet achten”) en vertaalt “auf demütigende Weise”. ‘Verniet’ is echter een term die in de mystieke sfeer thuis hoort en in deze context niet op zijn plaats is. Mnl. ‘verweten’ wordt door WeNo beschouwd als een synoniem van ‘verwiten’, wat fonologisch niet plausibel te maken is. Mnl. ‘verweten’ is volgens het *MNW* een zeldzame variant van ‘verwaten’.

7. [Hertaling] *becopen* < *Becoren*.

8. [Hertaling] *stac* < *stach er*. LuFl heeft bij het afschrijven van dit vers niet gemerkt dat het subject van de zin als rijmwoord in het volgende vers verschijnt.

Ogiers kintsheit

- alser die Bavier hadde twee.¹
Wat vore hem quam was ghevee.²
Meneghen scilt dede hi frotsieren³
ende meneghen halsberch ontmaelgieren. 1935
Menech ors maecti sonder heere.
Plantamor balch hem seere,
van Nubien was hi coninc.
Hi quam ghereden in waerre dinc
ende stac up Gautier sijn spere ontwee. 1940
Mer Gautier stac hem vele mee
ende warpene vanden paerde⁴
ende teslouch hem thovet te middewaerde.
Ooc sach men dat vanden slaghe stranc⁵
den ruddere sine wonde open spranc. 1945
- D**oe Namels sach dat bloet [44]
dat ute sine wonden woet,
wart hi bedrouvet vele scier
ende riep: “Neve Gautier,
ic en wiste niet, dat ghi waert ghewont. 1950
Ic waende, ghi waert ghesont.
Doech riden uten here.”⁶
“Inne hebs neghenen gheere!”⁷

1. [Hertaling] *alser die Bavier hadde twee* < *Ee er die banyer hadde twee*. Leesfout: verwisseling van ‘u’ en ‘n’. [Weddige] WeGl verklaart ‘banier’ als “Heerfahne”.

2. [Hertaling] *was ghevee* < *was genoe*. [Weddige] *was genoe*. WeEm maakt hier onder misachting van het rijm ‘was genoech’ van.

3. [Woordverklaring] *frotsieren*: breken.

4. [Hertaling] *ende warpene vanden paerde* < *Und geracht ine da er saß uf das pfert*. Het vers zou vertaald kunnen worden als “ende gheraectene daer hi sat upten paerde”, maar dat klinkt weinig overtuigend.

5. [Woordverklaring] *stranc*: hevig, geweldig. [Hertaling] *stranc* < *stant*. [Weddige] WeGl negeert het rijm en identificeert het woord ‘stant’ met Mnl. ‘staende’, dat hij vertaalt als “stehenden Fußes, sogleich”. Volgens het *MNW* kan dit alleen in combinatie met ‘voet’ (‘op den staenden voet’). ‘Staende’ wordt wel gecombineerd met woorden als ‘strijt’ en ‘wijch’ en betekent dan “langdurig, hardnekkig, hachelijk”. Beide mogelijkheden komen hier niet in aanmerking omdat ‘staende’ niet op ‘spranc’ kan rijmen.

6. [Hertaling] *Doech rden uten here* < *Dorcb rijtent uf dem here*. Imperatief omschreven met ‘doen’ (vgl. ST § 294 Opm.).

7. [Woordverklaring] *inne hebs neghenen gheere*: ik denk er niet aan. [Hertaling] *Inne*

Ogiers kintsheit

Ghine verwijt mi hier nemmermeer alse ruddere fier die overate van u broot! ¹ Blivic inden stride doot, mijn siele vaert ten hemelrike, dat weet ic wel waerlike.	1955
Ic sal Gods ande so wreken, ² men salre emmermee of spreken ende bidden mijnre sielen goet.” ³ Hi slouch ten stride metter spoet. Den eersten dien hi gerochte, slouch hi up dat hovet so onsochte dat hi hem clovede den hersenier. ⁴	1960
Nooit en was lioen so fier no ooc so coene een serpant, ⁵ wat dat hem quam ter hant dat moeste proeven van sinen swerde. Den meneghen velde hi ter erde. Dies wart toornich ende gram die sterke coninc Buteram. Als hi sijn volc so versleghen siet,	1965
	1970

hebs neghenen gheere < *Ich enbebs ine geben gere*. [Weddige] *Ich enbebs ine geben gere* > “Ich habe keine Lust, dem nachzugeben”. WeNo postuleert daarbij (met een vraagteken) een Mnl. werkwoord ‘innegeven’ met de betekenis “toegeven”. Mnl. ‘ingeven’ betekent: “in handen geven, toevertrouwen, inblazen, instorten, aanbrengen”.

1. [Hertaling] *Ghine verwijt mi hier / nemmermeer alse ruddere fier / die overate van u broot* < *Gbijne verwijt nu mer na hier / Anders denn ein ritter fier / Das ich ober aß uwer brot*. Het lijkt zinvol deze regels van vers 1953 te scheiden en er een hoofdzin van te maken. Het Dt. ‘ober aß’ in vers 1956 suggereert een werkwoord (‘dat ic over at’). Mnl. ‘overeten’ is echter zeldzaam en komt bijna uitsluitend als (gesubstantiveerde) infinitief voor, het is daarom waarschijnlijker dat ‘ober aß’ op het substantief ‘overate’ teruggaat: “U zult mij als trotse ridder nooit meer het verwijt kunnen maken te veel van uw brood gegeten te hebben.” [Weddige] *Gbijne verwijt nu mer na hier / Anders denn ein ritter fier / Das ich ober aß uwer brot* > “es sei denn, daß Ihr hier nun nicht weiter tadelt, daß ich anders als ein tapferer Ritter zu viel von Eurem Brot gegessen [...] habe.”

2. [Woordverklaring] *Gods ande wreken*: God wreken op zijn vijanden. [Hertaling] *wreken* < *vorchten*.

3. [Woordverklaring] *mijnre sielen bidden goet*: bidden om wat goed is voor mijn ziel.

4. [Woordverklaring] *bersenier*: metalen kapje dat onder de helm gedragen werd.

5. [Woordverklaring] *serpant*: variant van ‘serpent’.

Ogiers kintsheit

riep hi: ¹ “Mamet, wats di ghesciet? Wanen comt dit onghehier? ² Ic waende die duvel brochten hier. Mamet moete hem lachter gheven want hi hevet ³ minen lieden ghenomen tleven!”	1975
Mettien sette hi hem ter vlochte wat sijn paert ghelopen mochte. Hem volgheden Gautier ende Namels van Bavier. Buteram vlo seere in waerre dinc. Hem ghemoette Maucoreit, die coninc.	1980
“Helpe,” sprac die felle payien, “Buteram, doet u die duvel vlien, oft waerof sidi versaecht?” Buteram antworde: “Mi jaecht een rudder, een vrome deggen, die mi hevet of ghesleggen meer dan twintech hondert man, also helpe mi Tervogan.”	1985
Alse Maucoreit dit verstoet, noopte hi dors metter spoet. Ooc voerde ⁴ hi ene aex sonder wanc, daer up was een lemmele ⁵ vier voete lanc. ⁶ Daermede slouchi up Gautiere ende gheraectene in felre maniere. Hi dorslouch hem den halsberch goet.	1990
Doe die aex neder woet hieuw si ontwee alle die bande van sinen lichame, ende te hande	1995
	2000

1. [Hertaling] *riep hi* < *Er rieff*. Men zou vers 1974 bij de vorige hoofdzin kunnen laten aansluiten. Uit talrijke plaatsen in de tekst blijkt echter dat LuFl vaker na een vooropgeplaatste bijzin geen inversie gebruikt.

2. [Woordverklaring] *onghehier*: monster.

3. [Hertaling] *hi hevet* < *habent ir*.

4. [Woordverklaring] *voeren* (een wapen): dragen.

5. [Woordverklaring] *lemmele*: kling, scherp van een wapen.

6. [Hertaling] *vier voete lanc* < *vier schub lang*. ‘Schuh’ is een in het Nederlands ongebruikelijke Dt. maateenheid.

Ogiers kintsheit

vielen sine derme up sijn artsoen. ¹	
Noch hielt hi dat swert alse een lioen ende slouch Maucoreide upten hoet, dat hem dore die hersenen woet. Also starf die payien. Leet so moete hem ghescien!	2005
Die hertoghe Namels van Bavier was bedrouft omme sinen neve Gautier. Die derme die up sinen artsoene laghen stac hi inne ² met groter claghen ende bant die wonde so hi best mochte.	2010
Die helm dede hem so onsochte, ³ hine mochtet langher niet ghedoghen. Hi dede hem of ende droghede sine oghen ende sijn anscijn van den bloede. Namelse was wee te moede.	2015
Hi sprac: “Neve, laet ons vlien.” “Bi Gode, dat en sal niet ghescien, Ic sal noch iet ten stride doen.” Hiermede noopte hi sijn ors Ferroen. Deerste die hem te ghemoete quam, was die coninc Buteram.	2020
Alsine sonder helm hevet versien, riep met crachte die payien: “Rudder, vare wech, di moete goet ghescien, want, bi Mamet, inne sach nie ghenen kerstinen man so coene. Keert omme, ⁴ du hebs te doene,”	2025
	2030

1. [Woordverklaring] *artsoen*: zadelboom.

2. [Hertaling] *stac hi inne* < *Stieß er ime ine*. De Dt. tekst wekt de indruk dat Namels ('er') Gautier ('ime') te hulp komt, maar dat blijkt niet het geval te zijn.

3. [Woordverklaring] *onsochte doen*: pijn doen, overlast veroorzaken. [Hertaling] *Die helm dede hem so onsochte* < *Den helm tet er ime ab onsachte*. Ook hier ontstaat in de Dt. tekst de indruk dat het Namels ('er') is, die Gautier (datiefobject 'ime') de helm (accusatiefobject) afneemt, wat moeilijk is bij een ridder die op zijn paard zit. Bovendien zou Namels dit vermoedelijk niet 'onvoorzichtig' gedaan hebben. Gautier handelt echter zelfstandig zoals blijkt uit vers 2017. Dit vers moet daarom anders geïnterpreteerd worden.

4. [Hertaling] *Keert omme* < *Kere widder*. Speculatief.

Ogiers kintsheit

Gautier sprac: “Neen ic niet!¹
Omme uwen wille en vlie ic niet,
want ic wane u in deser noot
corteleke slaen te doot.” 2035

“Dat verre² Mamet,”³ sprac die payien.
“Ic meene, dijn doot sal hier ghescien⁴
ende du suls sterven up deser vaert.”
Buteram begreep dat swaert
ende sloucht Gautiere in ten tanden. 2040
Daer bleef hi doot te handen.

Dus starf die goede Gautier. [45]
Bedrouft was Namels van Bavier
doe hi Gautier sterven sach.

Hi riep sonder verdrach:⁵ 2045
“Fel payien, du blives hier!”
Met sporen noopte hi sinen destrier
ende ran up Buterame met ghewelt.
Mer Buteram hem vaste helt
ende gaf hem enen steke sonder beede⁶ 2050
ende dede hem tumen⁷ uten ghereede
ende nam biden toghel tpaert
ende voerdet met hem ter vaert.

Namels die heere fijn⁸ [46]
ghinc te voet onder die Sarrasijn 2055
ende slouch omme hem wat hi mochte.

1. [Hertaling] *Neen ic niet* < *das besiet*. Speculatief.

2. [Woordverklaring] *verren*: verhinderen, belemmeren.

3. [Hertaling] *Dat verre Mamet* < *Dieß vert Mamett*. [Weddige] *Dieß vert Mamett* >
“Dies kommt M. zu”. WeGl leidt ‘vert’ af van Mnl ‘varen’.

4. [Hertaling] *Ic meene, dijn doot sal hier ghescien* < *Icb meyne, din dot sal bie
gescheben*. Onduidelijk.

5. [Woordverklaring] *verdrach*: uitstel.

6. [Woordverklaring] *beede* / *beide*: uitstel.

7. [Woordverklaring] *tumen*: vallen.

8. [Hertaling] *die beere fijn* < *der berre*. In het Dt. vers ontbreekt een rijmwoord. Vgl.
vers 2063: “der ritter fijn”.

Ogiers kintsheit

Meneghen verslouch hi onsochte.¹
So langhe vacht die Bavier²
dat hi vant sinen neve Ogier.
“Ay oom,” sprac die cnape goet, 2060
“twi sidi gheraect te voet?”³
“Dat dede Buteram, die Sarrasijn,”
sprac Namels, die rudder fijn.
“Ooc hevet hi uwen neve ghedoot,
Gautier,” sprac hi, “die scade es groot.” 2065
Doe Ogier dat verstoet
es hi welna worden verwoet
ende sprac: “Oom, dat u lieve ghescie!”⁴
Die Gautier verslouch, wijsten mie.”
“Dat en doe ic niet,” sprac die rudder vri, 2070
“ensi dat ghi blivet bi mi
ende ghi niet van mi sceedet hier.”
“Dat doe ic gherne,” sprac Ogier
ende ghelovede hem bi sijnre sekerhede⁵
bi hem te blivene op die stede. 2075
Alse dit ghelof was ghedaen,
sprac Ogier vele saen:
“Oom, mits ic nu bi u blive,⁶
den ghenen die rovede van den live
minen neve, dien wijst mi.” 2080
Namels sprac: “Neve, dat si.
Siedi ghoent wout bachten staen?
Daerinne es hi sonder waen.”
Alse Ogier dat verstoet,

1. [Hertaling] *onsochte* < *one sabte* (WeEm).

2. [Hertaling] *So langhe vacht die Bavier* < *Die lange nacht, der Bayvier*. De fout berust op een verwisseling van ‘u’ en ‘n’.

3. [Hertaling] *twi sidi gheraect te voet?* < *Wie haben ir uch gemacht zu noet*. Het probleem berust weer op een verwisseling van ‘u’ en ‘n’. Ons voorstel is speculatief. Het eerste woord kan ook ‘hoe’ zijn. [Weddige] *Wie haben ir uch gemacht zu noet* > “Wie habt Ihr Euch in eine solche Bedrängnis gebracht?”

4. [Woordverklaring] *dat u lieve ghescie*: het moge u goed gaan.

5. [Woordverklaring] *bi sijnre sekerhede*: op zijn erewoord.

6. [Hertaling] *Oom, mits ic nu bi u blive* < *Obeim, nu wolt ich, das ich by uch bliebe*.

Ogiers kintsheit

So groot was die slach alheel ¹
dat hi ooc dors rovede
die meeste helt ² van sinen hovede
ende het sterte neder int sant. 2120
Ogier spranc up te hant
ende begreep ghereet sijn swert.
Buteram hadde sorghe om sijn pert.
Dies beete hi ende ghinc jeghen Ogier.
So scone bataelgierden si ende so fier 2125
als ict selden hebbe ghesien. ³
Ogier slouch den payien
met meneghen nauwen ⁴ keere, ⁵
mer het bate hem min no meere.
Dies balch hi hem ende wart gram. 2130
Dat swert hi in beede hande nam
ende slouch up Buterame sonder wanc.
Mer Buteram beede onlanc.
Dat swert begreep hi vele scier
ende gheraecter mede Ogier, 2135
dat hi den scilt frotseerde ⁶
ende den halsberch ontmaelgeerde. ⁷

(zie ook vers 18735) wordt in het *MNW* niet genoemd. [Hertaling] *museel* < *neseel*.
[Weddige] *neseel* > “Nasenschutz a.d. Stirnwand des Helms” (WeGl).

1. [Woordverklaring] *albeel*: geheel en al. [Hertaling] *albeel* < *sunder moel*. Speculatief.
[Weddige] *sunder moel* > “plötzlich” (WeGl onder verwijzing naar Mnl. ‘mael’
 (“tijdstip”).

2. [Woordverklaring] *die meeste belt*: de grootste helft. [Hertaling] *die meeste belt* < *Die beste helffe*.

3. [Hertaling] *So scone bataelgierden si ende so fiere / als ict selden hebbe ghesien* < *So schone bataelgens so fier; / Wenn ich hette ine selten geseben*. [Weddige] *So schone bataelgens so fier; / Wenn ich hette ine selten geseben*. Hoewel de zin dan geen predicaat bevat, interpreteert WeNo ‘bataelgens’ als een substantief en vertaalt: “Solch schöne und schreckliche Kämpfe lieferten sie sich, wie ich sie noch nie gesehen hatte.”

4. [Woordverklaring] *nauwe*: gevaarlijk, hachelijk.

5. [Woordverklaring] *keere*: slag, stoot.

6. [Woordverklaring] *frotseren*: breken, stukslaan.

7. [Hertaling] *dat hi den scilt frotseerde / ende den halsberch ontmaelgeerde* < *Das die schilte frotsierden / Und er den halßberg entmaelgierden*. De meervoudsvormen in de Dt. tekst zijn onlogisch.

Ogiers kintsheit

Mer sijn perpoent ¹ was so goet
dat sijn swert daerup ontstoet. ²
Ogier sprac: “Fel payien, 2140
nemmer moete di goet ghescien.”
Dat swert verdrouch ³ hi met crachte
ende hieuw up Buteram met alre machte
seven slaghe achter een
up sinen helm eer hi ghefeen. ⁴ 2145
Buteram sprac: “Kerstijn, bi Tervogan,
du dincst mi wesen een wiltman! ⁵
Wanestu minen helm doreslaen?
Ic segghe di al sonder waen:
Ten es no was nie smet so vroet, 2150
die maecte swert so goet
dat minen helm mochte deren.
Ic en ghave niet twee peren
daeromme dat menne argeren ⁶ mach. ⁷
Ic weet wel dat nie man ghesach 2155
enen helm ⁸ so goet
want in sinte Gratiaens bloet,

-
1. [Woordverklaring] *perpoent*: wambuis, onder het harnas gedragen.
 2. [Woordverklaring] *ontstaen* (van een wapen): op iets terugstuiten, ergens niet doorheen dringen.
 3. [Woordverklaring] *verdraghen*: verheffen. [Hertaling] *verdrouch* < *verschlug*. Mnl. ‘verslaen’ betekent “stukslaan”. De slagen zelf worden pas in de volgende regels beschreven, daarom is het logischer hier ‘verdragen’ in te voegen.
 4. [Woordverklaring] *gbefinen*: ophouden. [Hertaling] *eer hi ghefeen* < *ee er ie gefoen*. [Weddige] *ee er ie gefoen* > “wie er sie zovor noch nie empfangen [...] hatte”. WeNo leidt ‘gefoen’ af van ‘vaen’, en verliest daarbij uit het oog dat het imperfectum ‘vinc’ niet op ‘een’ rijmt en dat Mnl. ‘ghevaen’ niet “ontvangen” betekent.
 5. [Hertaling] *Du dincst mi wesen een wiltman* < *Du dunckest dich nu sin ein wild man*.
 6. [Woordverklaring] *argheren*: beschadigen, bederven.
 7. [Hertaling] *Ic en ghave niet twee peren / daeromme dat menne argeren mach* < *Ich engab niet 2 peren / Umb alles das menne argeren mach*. Omdat de helm dank zij het bloed van sinte Gratiaen tegen alle slagen bestand is, lijkt bedoeld te zijn: “Ik verwed er alles op dat men hem niet kan beschadigen” (letterlijk: “ik geloof er niets van dat men hem kan beschadigen”). [Weddige] *Umb alles das menne argeren mach* > “Ich ließe um alles in der Welt nicht zu, dass man seinen Wert minderte.”
 8. [Hertaling] *enen helm* < *Einen solchen helm*.

Ogiers kintsheit

es hi behendeleke ¹ ghewracht.

Daervan hevet die helm die cracht.”

Doe sprac die Danoy's Ogier: [48]

“Secht mi dan, ² coninc fier:

Ghelovest du dat sinte Gratiaens bloet
die cracht ende die moghentheit doet?”

“Ja ic,” sprac die payien,

“Ic ghelove wel an dien 2165

ende ooc an dien goeden steen,
die daerinne staet ghemeen.”

“An beeden ghelovic even eens, ³

an dat bloet ende die cracht des steens. ⁴

Vrient,” sprac Ogier toten payien, 2170

“wildi gheloven an sinte Gratien

ende an onsen Heere mede,

ghi sult te bet varen telker stede.”

Buteram antworde ter stont:

“Uwen God prijsic als enen hont.” 2175

Doe seide Ogier: “Fel payien,

Leet moete di ghescien.”

Verbolghenleke ghinc hi slaen

alsi tevoren hadde ghedaen.

Mer Ogier, die goede, 2180

en wilde up sinte Gratiaens bloede

nemmeer slaen, hoe dat gaet.

Groot was sijn toeverlaet ⁵

up sinte Gratiaen ende up onsen Heere.

1. [Woordverklaring] *behendelike*: op kunstige wijze, op listige wijze.

2. [Hertaling] *Secht mi dan* < *Gebent nu dann*. Mhd. ‘gehen / jehen’ betekent “spreken”.

3. [Woordverklaring] *even eens*: op dezelfde manier.

4. [Hertaling] *An beeden ghelovic even eens / an dat bloet ende die cracht des steens* < *An beyden geleuben ich even ein, / An das blut und auch an die stein*. Het lijkt zinnvoller om Ogier deze verzen in de mond te leggen dan Buteram, zoals HiWe doet.

5. [Hertaling] *Groot was sijn toeverlaet* < *Gros was sin zorn erlaet*. Blijkbaar is hier weer een verwisseling van ‘u’ en ‘n’ in het spel. [Weddige] *Gros was sin zorn erlaet* > “Großer Zorn entlud sich bei ihm. Met het oog op het volgende vers lijkt dit uitgesloten, tenzij men ‘sijn’ met Buteram en niet met Ogier in verbinding brengt.

Ogiers kintsheit

Ten ware gheen wonder, haddise ghevlouct seere, ¹ want sijn halsberch was ontmaelgeert ² ende sijn scilt ghefrotseert. ³ Ooc slouch Buteram slach in slach up Ogier, wat hi mach.	2185
Mer Ogier, die wigant, slouch hem weder op des hals ⁴ cant so dat hem vanden buke spranc sijn hovet sonder wanc. Also starf die coninc Buteram. Ogier den goeden helm nam.	2190
Die edel coene wigant bescreet ⁵ dat ors Ferant ende nam Morele metter spoet van den bome, daert ghebonden stoet.	2195
In dat heer keerde die Danoys. Hi sach comen ⁶ menech Fransoys, ende Karle, den coninc fier, met hem Namels van Bavier ende Buevoen ende Gwindeloen ende menech ander baroen.	2200
Ooc sachi comen ter ander side wel dertech dusent Sarrasine met nide. Si vergaderden met hoghen moede. “Bi Gode,” sprac Ogier, die goede, “eer ic Morele, den destrier, gheve Namelse van Bavier,	2205
	2210

1. [Hertaling] *Ten ware gheen wonder, haddise ghevlouct seere* < *Nu was kein wonder al fluchte er sere*. Speculatief.

2. [Hertaling] *ontmaelgeert* < *entfalgiert*.

3. [Woordverklaring] *frotseren*: verbrijzelen, stukslaan.

4. [Hertaling] *bals* < *schiltes*. Het is onmogelijk iemand te onthoofden door op zijn schild te slaan. Blijkbaar heeft hier een verwisseling plaatsgevonden van ‘hals’ en ‘schild’.

5. [Woordverklaring] *bescriiden*: bestijgen.

6. [Hertaling] *Hi sach comen* < *Ine sabe komen*. De Dt. tekst zegt dat Karel en zijn leger Ogier zien naderen, maar dat Ogier aan de andere kant het leger van de Sarrasenen ziet opduiken (vers 2205). Het is logischer dat Ogier aan de ene kant de christenen en aan de andere kant de Sarrasenen elkaar ziet naderen.

Ogiers kintsheit

sal ic sine provaetse ¹ scauwen ²
ende hoe hi metten swerde can hauwen.”
Dus hielt up een side Ogier
ende sach hem striden ³ harde fier 2215
ende meneghe joeste doen.
Namels vacht als een lioen.
Hi sat up een ors dat hi van enen Persant⁴
hadde ghewonnen te hant,
dien hi so slouch metten swerde 2220
dat hi neder viel ter erde.

Doe Ogier sinen oom vichten ⁵ sach, [49]
sin herte verblide hem als die dach. ⁶
Hine wilde niet langher beeden,
mer in den stride quam hi ghereden 2225
ende gaf sinen oom dat goede pert
stouteleke ende onververt.
Corteleke sprac die Bavier:
“Hebt dank, lieve neve Ogier,
dat ghi mi hebt brocht een pert.” 2230
Ende Ogier begreep sijn swert
ende voer slaende inden hoop.
Sine cochten nie so dieren coop.

1. [Woordverklaring] *provaetse*: dapperheid.

2. [Hertaling] *sal ic sine provaetse scauwen* < *Ich sal vor sin provanse schauwen*. Ogier wil zien of Namels het geschenk waard is en wil zijn dapperheid testen. [Weddige] *provanse* > “Proviand” (WeGl).

3. [Hertaling] *ende sach hem striden* < *Er sabe den strijt*. Het is onwaarschijnlijk dat ‘sien’ in vers 2215 met een lijdend voorwerp én in vers 2216 met een (onvolledige) beknopte bijzin wordt verbonden.

4. [Hertaling] *van enen Persant* < *dem. persants*. [Weddige] ‘dem Persant’ (WeEm).

5. [Hertaling] *vichten* < *neben*. Vermoedelijk een verwisseling van ‘u’ en ‘n’ gevolgd door een herinterpretatie. [Weddige] *neben* > “neigen” (WeGl).

6. [Hertaling] *verblide hem als die dach* < *verblich ime als der tag*. Door de foute interpretatie in de vorige regel wordt men in de Dt. tekst op het verkeerde been gezet: Ogier wordt niet bleek van schrik omdat Namels dreigt te vallen, maar hij stelt tevreden vast dat zijn oom dapper strijdt en het kostbare paard waard is. De vergelijking ‘als die dach’ heeft in het Mnl. een positieve connotatie (vgl. ‘clær als die dach’). [Weddige] *verblich* > WeGl leidt dit af van ‘verbli(c)ken’ met de betekenis “erklären, strahlen”. Het wederkerige ‘hem verbli(c)ken’ betekent “voor de dag komen, zich vertonen”.

Ogiers kintsheit

So meneghen man verslouch hi daer,
dat mi te segghene ware swaer. 2235
Dit mercte vander Rivier Morant,
diene Karle wijsde te hant
ende sprac: “Heere coninc van herten fier,
nu merct den goeden Danoy's Ogier
ende siet wat Sarrasine hi verslaet. 2240
Inne sach nie man doen sulke daet.
Het ware scade, haddine verdaen.”
“Ay, heere Morant, laet dat staen!
Ic salne doen hanghen te Parijs,
des sijt seker ende wijs. 2245
Hem ne mochte verdinghen ¹ negheen man,
die nie van moeder lijf ghewan.
Hi sal ontghelden sijns vaders eveldaet
hoe dat mi daernaer vergaet.”
“Dat ware een jamer,” sprac Morant, 2250
“ende ic bidde Marie, die maghet vaillant,
dat si u toesende beteren raet.”
Dus bleef die tale, dat verstaet.

O gier en ruste cleene no groot, [50]
mer hi slouch meneghen heedijn te doot. 2255
Alle die ghenote van Vrankerike
vochten gheweldechlike
over al inden here.
Die Sarrasine worden te vliene ² met ghere
want si en dorsten daer langher niet 2260
beeden, wats ghesciet.
Alse Karel sach, die hoghe baroen,
dat die heedine so seere vloen
ende hem die kerstine volgheden naer,
dede hi ghebieden openbaer 2265
den kerstinen, dat si beeden

1. [Woordverklaring] *verdinghen*: verlossen, bevrijden, redden.

2. [Woordverklaring] *te vliene werden*: beginnen te vluchten, op de vlucht slaan (ST § 258 Opm.). [Hertaling] *worden te vliene* < *wurden flieben*.

Ogiers kintsheit

ende die Tibere niet en leeden. ¹
Mettesen quam Ogier
te Namelse van Bavier
ende sprac: “Oom, blivet ghesont, 2270
want ic wil in corter stont,
sekerleke sonder sparen
te² Rome striden varen.
Want mi es liever, sonder waen,
dat mi die Sarrasine verslaen, 2275
dan dat mi Karel, die baroen,
dede hanghen sonder perdoen.” ³
Mettien woorden noopte hi tpaert.
In die Tibere slouch hi ter vaert.
Dors swam over an dandre cant. ⁴ 2280
Ay God, hoe menech coene wigant,
was drouve omme den Danoys Ogier.
Het jamerde ooc Karle, den coninc fier.
Hi riep met machte in Fransoys:
“Kere weder omme, Danoys! ⁵ 2285
Bi al dat God leven doet,
di si vergheven mijn evelmoet.”

God lone u, heere,” sprac Ogier. [51]
Over dwater keerde hi scier.
Hi knielde vore den coninc goet 2290
ende custe daer sinen voet.
Ooc gaf hi hem daer in waerre dinc
den helm, dien hi den coninc
Buterame in den velde of ghewan.

1. [Woordverklaring] *liden*: oversteken. [Hertaling] *die Tibere niet en leeden* < *die Tyber nit entlieden*. [Weddige] *entlieden* > “überschreiten”. Het Mnl. ‘ontliden’ waarvan WeGl dit woord afleidt, betekent echter “ontsnappen, ontgaan, de maat overschrijden”.

2. [Hertaling] *te* < *By*.

3. [Hertaling] *sonder perdoen* < *sonder verdoen*. Mnl. ‘verdoen’ betekent “doden op grond van een vonnis”. Vgl. de verzen 242 en 705. [Weddige] *sonder verdoen* > “ohne Zeit zu vertun” (WeGl).

4. [Hertaling] *an dandre cant* < *an das ander lant*.

5. [Hertaling] *Kere weder omme, Danoys* < *Kere her widder uber, Denoyse*.

Ogiers kintsheit

Te Karle sprac die edel man:	2295
“Siet, ¹ heere, hout desen helm wale, want het ne wart nie swert so goet van stale, daer menne mede mochte dorehauwen, want hi es, bi mijnre trauwen, ghedoopt worden in sinte Gratiaens bloet.	2300
Dat maecte mi die ghone vroet, heere coninc, dien ic hem of ghewan.” ² Doe Karel dat hoorde, bi sinte Jan, so hadde hine daerna niet ghegheven waerlike om een cleen conincrike.	2305
Tote Ogier sprac die coninc saen: “Ogier, du moets ontfaen rudderscap alhier ter stede.” Een swert gorde ³ hi hem van goeder snede ende slouch hem aen den hals mettesen	2310
ende sprac: “Goet man moet ghi wesen van desen daghe vorwaert meere. Dit onne u onse Heere.” “Heere, God lone u,” sprac Ogier. Namels, die heere van Bavier,	2315
ende meneghe, dien Ogier was becant, bewijsden Karle groten danc. Die graven ende die grote baroene keerden in hare paweljoene. Ogier quam ooc met groter werdichede	2320
ghereden in sconincs heer mede. Si ghinghen eten als men gheboot ⁴	

1. [Hertaling] *Siet* < *Ir sint*.

2. [Hertaling] *Dat maecte mi die ghone vroet, / heere coninc, dien ic hem of ghewan* < *Das mahte nu den jenen so froet, / Her kunig, das ich ine uff gewann*. [Weddige] *Das mahte nu den jenen so froet, / Her kunig, das ich ine uff gewann* > “das machte nun jenen so übermütig [...], dass ich ihn überwinden konnte”. HiWe veronderstelt dat de zin verhaspeld is uit ‘so mahte mi der jene vroet [...] dar’ met als vertaling: “so unterrichtete mich jener als [...]”.

3. [Hertaling] *gorde* < *groß* (dezelfde interpretatie in WeNo).

4. [Woordverklaring] *ghebieden*: zin hebben in iets (?). [Hertaling] *als men gheboot* < *wann man gebot*. Onduidelijk.

Ogiers kintsheit

ende ieghelijc ghinc sitten neven sinen ghenoot.
“God Heere,” sprac Karel, “waer es Alori,
die so valsceleke voer jeghen mi?” 2325
Een cnappe antworde daer ter vaert:
“Heere, hijs te Suters waert.”
Alse Karel dat verstoet,
sende hi an hem metter spoet
heere Morant van der Rivier, 2330
die wech voer gheringe ¹ ende scier
wat hi mochte te Suters waert.
Daer vant hi den Lombaert
in sijnre herberghen gheseten
over tafele, ende soude eten. 2335
Morant sprac: “Heere Alori,
comt te Karle, den coninc vri.
Hi wil met u spreken, bi sinte Amant.”
Alori sprac te hant
dat hi niet vrileke ² en dorste comen. 2340
Nochtan ³ hevet hi den wech ghenomen
so hi alre naest mochte te Rome waert
metten hertoghe onvervaert,
tote dat si in dat heer comen sijn.
Ende als Karel hem sach, die coninc fijn, 2345
sprac hi te Alori: “Musaert,
ghi sult hanghen, sem minen baert,
want ghi hebtet wel verdient.
Ic beval u alse minen vrient
dOliflamme ende dede u eere 2350
ende ghi loondet mi met valscen keere. ⁴
Dat suldi ontghelden onsoete.”
Ogier knielde vore des conincs voete
ende sprac: “Heere, bi mijn leven,

1. [Woordverklaring] *gberinge*: snel.

2. [Woordverklaring] *vrileke*: vrijmoediglich, zonder vrees. [Hertaling] *vrileke* < *frolich*.

3. [Woordverklaring] *Nochtan* < *Aber doch*.

4. [Woordverklaring] *keer*: streek.

Ogiers kintsheit

men mach ghonen man harde vergheven.¹ 2355
Die grote anxt dedene vlien,
also moete mi goet ghescien.
Ic nam² sine wapine ende sijn paert,
dOliflamme ende sijn swaert,
daer mede ic u quam³ te staden. 2360
Edel heere, dor ghenaden,
vergheeft hem uwen evelen moet.”
“Ogier, ghi sijt wijs ende vroet,”
sprac Karel, die coninc fier.
“Wel slachti⁴ uwen ome van Bavier. 2365
Hout uwen vieljaert.”⁵
Ogier danctes hem ter vaert.

A lori versoende daer [52]
bi Ogiers beede, dats waer,
jeghen Karle, den coninc. 2370
Daerenbinnen⁶ quam toe in waerre dinc
Charloot met groten ghere
ende brochte met hem een groot here
ute Bertaengen in Inghelant,
daer hem sijn vader hadde ghesant. 2375
Karel ontfinc hem vrolike
ende die ghenote van Vrankerike
ende al die heeren, die met hem quamen.

1. [Hertaling] *men mach ghonen man harde vergheven* < *Man mag jenen man bart bien geben*. Speculatief. [Weddige] *Man mag jenen man bart bien geben* > “man kann jenen Mann kaum dem Tode überantworten”.

2. [Hertaling] *nam* < *batte*. Speculatief.

3. [Hertaling] *ic u quam* < *kam ich uch*. De relatieve zin vereist inversie.

4. [Woordverklaring] *slachten*: aarden naar, gelijken op.

5. [Woordverklaring] *vieljaert*: grijsaard, oude vent. Hier moet Alori bedoeld zijn. Men zou eerder iets als “bloodaert” kunnen verwachten. [Hertaling] *Hout uwen vieljaert* < *Habent uch den vilyaert*. Reconstructie onzeker. Karel maakt een vergelijking tussen Ogier en Namels omdat deze om genade voor Ogier en gene om genade voor Alori komt vragen. Gezien de voortzetting van het verhaal kunnen Karels woorden alleen eindigen met een genadeverlening aan Alori.

6. [Hervertaling] *Daerenbinnen* < *Er by inen*.

Ogiers kintsheit

Dat heer beette ¹ al te samen,
Friesen, Scotten, Ingelsce, Bertoene, 2380
ende sloughen vaste paweljoene.
“Heere,” sprac Charloot mettien,
“hoe eist vergaen onder den payien?
Hebben si onser liede vele ghedoot?”
“Ja si, sone, ende inder noot 2385
ware ic doot bleven,” sprac die coninc,
“en hadde Ogier gedaen in ware dinc.
Beteren ruddere en sach ic nie,
Eert hem, dat u goet ghescie.”
Alse Charloot dat verstoet, 2390
es hi welna worden verwoet.
Dus sprac die deggen fier:
“Hoe hoghe prijsst ghi den cnecht Ogier!
Ghi swoert, ² ghi sout hem hanghen,
mer ³ hi hevet meer prijs ontfanghen.” 2395
Alse dit hoorde heere Morant,
sprac hi te Charlote te hant:
“Charloot, al sidi stout ende fier,
men mach nochtan ⁴ wel prisen Ogier.
Lovet u ⁵ ende en belghets u niet. 2400
Bi al dat God ie leven liet,
en ware Ogier niet comen ten wige,
wi hadden met prige ⁶
vor den heedinen moeten wiken.
Daer bi mach men Ogiere sekerlike 2405
vore u wel gheven prijs
ende vore iegeliken ruddere, des sijt wijs,
die hier vor Rome legghet.”

1. [Woordverklaring] *beten*: legeren.

2. [Hertaling] *Ghi swoert* < *Ir swerent*

3. [Hertaling] *mer*: toegevoegd om een tegenstelling tot het vorige vers te scheppen.

4. [Hertaling] *nochtan* < *dennoch*.

5. [Woordverklaring] *bem loven*: zich verheugen. [Hertaling] *Lovet u* < *Lobent uch*.
[Weddige] WeEm: “Hogent uch”. Omdat Mnl. ‘hem hogen’ dezelfde betekenis heeft als
‘hem loven’ is de emendatie overbodig.

6. [Woordverklaring] *prijcb*: gevecht, strijd op leven en dood..

Ogiers kintsheit

Charloot balch hem, alse dit seghet
Morant, ende en sprac nemmee. 2410
Heere Morant en achtens niet een slee¹
want hi was goet ende noyael
ende ghetrauwe alse een stael.²
Daeromme was hi ghemint van den kerstinen.

Nu hoort vanden Sarrasinen [52a]³
die te Rome laghen bin den mure.⁴
Eerst ghedochtsi haerre aventure⁵
die hem in den stride was ghesciet.
“Bi Mamette, ghi heeren, siet,”⁶
sprac Davimont, “wi hebben verslegghen 2420
alle die kerstine, die ons quamen jeghen,⁷
ne ware enen, hiet Ogier.⁸
Inne sach nie so fellen gier,⁹
want hi spleet te middewaerde
dat hoeft des conincs Bruaerde. 2425

1. [Hertaling] *Heere Morant en achtens niet een slee* < *Her Morant ich enacht es nit um ein schlee*. De woorden “Heer Morant, dat kan me niet schelen” lijken het best te passen als repliek in de mond van Charloot, maar daar staat tegenover dat in vers 2410 gezegd is dat Charloot niets meer zei en dat de verzen 2412-2414 dan als een lof op Ogier in de mond van Charloot moeten worden opgevat. Onze interpretatie laat het woord ‘ich’ vallen. Vers 2411 beschrijft dan de reactie van Morant en de regels 2412-2414 vormen een loflied van de verteller op de goede inborst van Morant. [Weddige] WeEm voegt ‘sprach’ in na ‘Her Morant’ en legt daarmee de rest van vers 2411 en de regels 2412-2414 in de mond van Morant, waar men ze als lofprijzing op Ogier kan opvatten.

2. [Woordverklaring] *alse een stael*: als (een voorwerp van) staal. Andere vindplaatsen voor deze vergelijking zijn in het *MNW* niet te vinden.

3. [Weddige] Weddige laat hier geen nieuw hoofdstuk beginnen, terwijl dat inhoudelijk hier zeker passend is.

4. [Hertaling] *bin den mure* < *bi der muren*.

5. [Hertaling] *Eerst ghedochtsi haerre aventure* < *Erst gedachte er siner abenture*. Het enkelvoud is onlogisch.

6. [Hertaling] *siet* < *sijt* (zie ook WeEm).

7. [Woordverklaring] *jegghen comen*: tegemoet komen.

8. [Hertaling] *wi hebben verslegghen / alle die kerstine, die ons quamen jegghen, / ne ware enen, hiet Ogier* < *wir hatten alle erslegen / Die cristen die uns beegen, / Nu was einer der bies Ogier*. Het voorstel ‘ne ware’ is van WeNo. [Weddige] *Nu was einer* > “wenn nicht einer gewesen wäre”.

9. [Woordverklaring] *gier*: booswicht, smeerlap.

Ogiers kintsheit

Den coninc Buteram dode hi mede
ende ghewan sinen helm, dats waerhede.
Mamet moete hare sielen ontfaen,
Si hebben dicke wel ghedaen ¹
up die felle kerstine. 2430
Noch hopic an Apoline
dat ons ten besten sal comen.”
Dese tale hevet ² vernomen
sijn suster, dat maghedijn.
In heedinesse en was gheen so fijn 2435
van dogheden ende van soonhede
no van gheboornesse mede.

Gloriande hiet die welghedane. [53]
Si beghan haren sin te slane
up Ogier, die was so onsiene. ³ 2440
Si riep teerst enen payiene
ende ontboot Sadoni ⁴ te hant,
haren neve, enen heedijn Persant,
dat hi te haer soude comen.
Die bode ghinc, alsic hebbe vernomen, 2445
daer hi Sadoni vant, den heere,
ende groetene utermaten seere
van sijnre nichten wegghen ende seede
dat hi langher niet en beede,
hi ghinghe te haer in corter stont. ⁵ 2450
Alse die coninc dat verstant,
ghinc hi wech al onghespaert ⁶
te haer in enen bogaert.

1. [Woordverklaring] *weldoen*: dappere daden verrichten, onverschrokken zijn in de strijd.

2. [Hertaling] *bevet* < *babent ir*. ‘Hebdi’ levert hier geen zin op.

3. [Woordverklaring] *onsiene*: gevaarlijk, gevreesd.

4. [Eigennaam] *Sadoni* < *Sadome*. In overeenstemming met de gegevens uit WeRe hebben we de naam van deze neef van Gloriande overal in ‘Sadoni’ veranderd.

5. [Hertaling] *bi ghinghe te haer in corter stont* < *Sie gingen zuerst in kortzer stont*. Deze zin blijkt nog deel van het bevel te zijn, want Sadoni gaat pas in het volgende vers op weg.

6. [Woordverklaring] *onghespaert*: onverwijld.

Ogiers kintsheit

Doene die joncfrouwe hadde versien
hiet sine wellecome mettien 2455
ende stont up vele sciere.
Si sprac: “Edel coninc fiere,
ghi moet mi ene bootscap doen
an Ogier, den baroen.
Groet hem harde seere 2460
ende bit hem dat hi dor mine eere
enen camp vechte jeghen minen amise,
den edlen coninc van Persise.
Ende mach hine overwinnen,
secht hem, dat ic hem sal minnen 2465
ewelege vort an. | Fragm.C1
Doet nu dit, edel man,
so dat vader no broeder en weet.”
“Joncfrouwe, ic ga ghereet,”
seede die coninc onvervaert 2470
“u bootscap doen ter vaert.”
Dus sciet die coninc dan. 2471a
Hem ne rochte ¹ wijf no man. ² 2471b
Hi wapinde hem ende sat up sijn paert 2471c
ende voer wech metter vaert. 2471d
Hi voer hemelege uter poort
ende noopte dors ende voer voort.
So langhe voer die payien
dattene die Fransoyse hebben versien. 2475
Ende teerst datti quam ³ int here
vraghedi met groter gheere
omme Ogier, den Danoy.
Het wijsdene hem menech Fransoy.
Men leedene vor Karels paweljoen, 2480
daer in sat die baroen.
Doe beete die payien

1. [Woordverklaring] *bem ne rochte*: hij bekommerde zich om.

2. [Hertaling] *Hem ne rochte wijf no man* < *En gebrochtene wijf no man*. ‘Ghebringen’ in fragm. C levert geen zin op. Reconstructie onzeker.

3. [Hertaling] *teerst datti quam* < *zu erst biss er kam*.

Ogiers kintsheit

ende seede: “God, dien die kerstine dien, ¹ beware Karel ende den Danoy's Ogier. ² Ic bem ghesent al hier. Danoy's, stout rudder ende vri, oft ghi hier sijt, spreect jeghen mi.”	2485 Fragm. C1
O gier speelde scaec te dier stonde jeghen den hertoghe Rikemonde. Ende doe hi dese tale verstoet spranc hi up metter spoet ende sprac: “Heere rudder, ic bem Ogier.” Sadoni was stout ende fier ende sprac: “Mi hevet te u ghesint des ammirael's, coninc Cursabel's, ³ kint. Gloriande heet die maghet fier. Si doet u groeten, heere Danoy's Ogier, ende bit u, dat ghi enen camp om haren wille vichtet sonder scamp jeghen den soudaen van Perthijs, die haer lief es ende haer amijs. Ende eest dat ghine moghet verwinnen, vor alle manne sal si u minnen. Ghi moghet u beroemen dies dat ghi sijt haers herten kies, ⁴ want si es die soonste van kerstijnhede ende van heedinessse mede.” Ogier antworde den bode: “Ic sal gherne comen, bi Gode, ende hebbe wille taventuerne mijn leven,	[54] 2490 2495 2500 2505 2510

1. [Woordverklaring] *dien*: variant van ‘dienen’.

2. [Hertaling] *God, dien die kerstine dien / beware Karel ende den Danoy's Ogier > Machmett und Appolin / Behute den Denois Ogier*. Interessante variant, waarbij het Mnl. fragm. vermoedelijk de oorspronkelijke versie levert, daar hij Karel in de begroeting insluit en in de Dt. versie eigenlijk een meervoudsvorm (‘behuten’) had moeten staan.

3. [Eigennaam] *Cursabel's < Sobel's*. Het gaat om hetzelfde personage als in vers 212.

4. [Woordverklaring] *enes berten kies*: uitverkorene. [Hertaling] *Dat ghi sijt haers berten kies < Das sie hebt von hertzen kieß*. [Weddige] *Das sie hebt von hertzen kieß > “dass sie solch einen Herzenswunsch hat.”*. WeNo leidt ‘hebt’ af van Mnl. ‘hebben’.

Ogiers kintsheit

wilt mi des die coninc orlof gheven.”

Doe Charloot verstont dese tale, [55]
spranc hi up, wetet wale,
want hi was fel in sinen moet,
ende sprac: “Ogier, waer toe es goet 2515
dese tale? Hout uwen paes.
Vaert in Denemerken, vercoopt u caes
ende u smeer ende u roet,
ende en sijt nemmee so onvroet
dat ghi vor mi nemet bataelge. | Fragment C2 2520
Sarrasijn, ic sal sonder faelge
selve comen jeghen den soudaen.”
Sadoni seede sonder waen:
“Ghi maect u groot ¹ in u bandoen. ²
Die soudaen en gawe om u niet enen bottoen ³ 2525
no om sulke vive als ghi sijt,
waerdi vore hem in een crijt.
Mi wondert dat Karel sinen garsoen ⁴ 2527a
dus laet verspreken sinen baroen. 2527b
Lietict niet dore den Danoy's Ogier, 2527c
ic sloughene onder sine lier.” 2527d
Als Charloot dat vernam,
was hi toornech ende gram.
Hi wranc die vuust ende soude den payien 2530
hebben gheslegghen, ne ware mettien
scoot daer tusschen die heere Morant
ende Arnout van Beulant
entie edele grave Reynier. ⁵

-
1. [Woordverklaring] *bem groot maken*: zich groot doen voorkomen, zich iets inbeelden (?).
 2. [Woordverklaring] *bandoen*: macht, gezag. [Hertaling] *Ghi maect u groot in u bandoen* < *Ir sint nu gros in uwerem toen*. Vgl. “Ghi maect groot [...] bandoen” in Fragm. C2. Speculatief.
 3. [Woordverklaring] *niet een bottoen*: helemaal niets.
 4. [Woordverklaring] *garsoen*: knaap, schildknaap, knecht.
 5. [Hertaling] *entie edele grave Reynier* > *Gerhart sin bruder von reynier*. [Weddige] *Gerhart sin bruder von reynier*. WeEm: “Gerhart und sin bruder Reynier.”

Ogiers kintsheit

“Ay fel keitijf,” sprac Karel, die coninc fier, ¹	2534a
“nemmer moetu goet ghescien.	2535
Hoe lettelt slachti mien ²	2535a
dat ghi wilt slaen dien payien oft eneghen man die bootscap brochte. Herde fel es u ghedochte.” ³	
Ogier sprac toten payien: “Dat u goet mach ghescien!	Fragment C2 2540
Groet mi seere u joncfrauwe. Secht hare, bi mijnre trauwe, ic ware comen, doe si mi ontboot, en ware mijns heeren sone Charloot. Hi wil selve prijs ontfaen.	2545
Hi sal comen jeghen den soudaen.” Sadoni nam orlof metter vaert ende sat weder up sijn paert. Hi keerde weder in Rome met liste, dat en geen Sarrasijn en wiste.	2550
die bootscap, die hi drouch. Also hem Gloriande sach, si louch. Mer als die mare brochte ⁴	
dat Ogier niet comen en mochte want Charloot hem dat verboot	2555
ende hi met overmoede groot selve wilde comen sonder scamp jeghen Karahene vechten camp, den soudaen van Persijs, wart haer herte couder dan een ijs,	2560
dat si Ogier niet en mochte sien.	

1. [Hertaling] “Ay fel keitijf,” sprac Karel, die coninc fier. Dit vers ontbreekt in de Dt. tekst. [Weddige] WeEm voegt ‘Karl sprach’ toe aan vers 2535.

2. [Hertaling] *Hoe lettelt slachti mien*. Dit vers ontbreekt in de Dt. tekst.

3. [Hertaling] *dat ghi wilt slaen dien payien / oft eneghen man die bootscap brochte. / Herde fel es u ghedochte* < *Das ir schlaen wollent den payen / Uf eynigen man die botschafft brabt. Herde fel is uwer gedobt*. Deze verzen ontbreken in fragm. C2.

4. [Hertaling] *Mer als hi die mare brochte* < *Mere als sie die mere verstaet*. Aanpassing omwille van het rijm.

Ogiers kintsheit

Omme Charloot en gaf si niet twee slien.¹

N u latic van der joncfrauwen die wort [56]
ende segghu die redene vort
van Charlote, den deggen coene. 2565
Hi wapinde hem in sinen paweljoene
ende dertech hondert sijnre man.
Al bi nacht voeren si dan²
ende reden te Rome waert.
Karel, die coninc, en wiste niet van der vaert, 2570
die sijn sone hevet bestaen. | Fragm. C3
Hi sliep vaste sonder waen.
Die wachters die upten mure laghen
ende Charloot comen saghen
haddens wonder, wat hi sochte dare 2575
omdat so cleene was sine scare.³
Si lietent segghen ter stont
haren heere Davimont.
Hi scoot ten wapinen mettien.
Hi was fel ende ontsien. 2580
Met hondert duserent man es hi up gheseten.
Seere hevet hi hem vermeten⁴
dat hi sal wreken sinen moet.
Men ondede die poorte metter spoet.
Davimont noopte dors met sporen. 2585
Charloot heeftene vercoren.

1. [Woordverklaring] *slie / slee*: wilde pruim, waardeloos iets; “niet twee slien”:
hoegenaamd niets.

2. [Woordverklaring] *dan*: weg, daar vandaan.

3. [Hertaling] *Die wachters die upten mure laghen / ende Charloot comen saghen /
haddens wonder, wat hi sochte dare / omdat so cleene was sine scare*. Fragm. C3 wijkt
hier van de Dt. tekst af: “Des morghens metter dageraet / Clommen Sarrasinen ten mure
waert / Ende worden der kerstine geware. / Cleine doctem wesen die scare.” De Dt. tekst
schijnt hier om twee redenen te prefereren boven de Nl: hij is logischer is (de wachters
gaan niet pas ‘s ochtends op post) en de Nl. tekst bevat een onzuiver rijm (‘dageraet :
waert’).

4. [Woordverklaring] *bem vermeten*: zich sterk maken, zich verstouten iets te zeggen of te
doen. [Hertaling] *Seere bevet hi bem vermeten > Und batt yme diener vermesen*.
[Weddige] *Und batt yme diener vermesen >* “und er hat sich ihnen gegenüber
angemaßt”. WeEm voegt ‘gein’ in vóór ‘diener’.

Ogiers kintsheit

Si onderstaken hem met groter gheere. Manlijc brac sijn spere. Dat volc vergaderde over hoop. Dat caplijts ¹ wart harde groot. ²	2590
Die coninc van Inghelant trac met haesten sinen brant ³ ende slouch Synagoens ⁴ suster sone, dat van dien slaghe starf die ghone. ⁵	Fragm. C3
Als Synagoen sinen neve doot siet, hadde hi sijns swaer verdriet. In der ghebare van enen lioene quam hi ghereden uptie Bertoene, grote slaghe slaende altoos. Meneghen maecte hi lijfloos. ⁶	2595
Dies balch hem Charloot seere ende reet up Synagoen, den heere, ende slouch hem boven upten hoet, dat tswert in sine hersine woet. DAmmirant ⁷ sterte te doot.	2600
Die Sarrasine hadden droufheit ⁸ groot. Si daden haers heeren jammer cont haren heere Davimont. Seere vererrede hem die payien ende seede: “Ay, ghi heeren, latet sijn.	2605
Ghi sult u prouven ⁹ up dien kerstijn. ¹⁰	2610

-
1. [Woordverklaring] *caplijts* / *caplijts*: gevecht, bloedbad.
 2. [Hertaling] *Dat caplijts wart harde groot* > *Dar batt die menige quaden koep*.
 3. [Hertaling] *trac met haesten sinen brant*. Hierop volgt in het fragm. het laatste leesbare vers “Hi clovede toten tanden dore”, dat geen pendant heeft in de Dt. tekst.
 4. [Eigenaam] *Synagoens*. In het fragment zijn van deze naam nog de letters ‘magoen’ te zien, maar de lezing is onzeker.
 5. [Hertaling] *die ghone* < *der koene*.
 6. [Woordverklaring] *lijfloos*: dood.
 7. [Eigenaam] *DAmmirant* < *Der ammirale*. Omdat Cursabel de enige admiraal is, is dit woord hier onpassend. Men vergelijkte vers 1536, waar Synagoen als een van de legeraanvoerders wordt genoemd en de toenaam ‘van Ammirant’ draagt.
 8. [Hertaling] *droufheit* < *truren*.
 9. [Woordverklaring] *hem prouven*: zich doen kennen, laten zien wie men is.
 10. [Hertaling] *Gbi sult u prouven up dien kerstijn* < *O, ir sollent uch prufen uf die*

Ogiers kintsheit

Bi den voghet Apolijn,
ic sal Synagoen wreken.
Men salre emmermeer of spreken.”
Mettien woorde reet hi voort 2615
onder den kerstinen te werkene moort.
Charlout was in anxten seere
want hi wart al uten keere. ¹
Men stac sijn ors onder hem doot. | Fragm. C4
Hi sprancker of met haesten groot 2620
ende ghinc vichten te voet.
Nu merct oft hem onsiene stoet. ²
Een kerstijn ontsloop uten here
ende voer tote Karle met gheere.
Die derme lagen den baroen 2624a
boven up dardsoen. ³ 2624b
Als hi vor sconincx tente quam, 2625
riep hi lude: “Coninc, edel man,
vaert Charlote, uwen sone, te staden.
Vor Rome es hi seere verladen.
Haest u dor Gode die ons gheboot,
daer es so menech kerstijn doot.” 2630
Die coninc riep ten wapinen over al.
Daer wart groot ghescal.

O wi wacharme,” ⁴ sprac die coninc fier, [57]
“com te helpe, edle Ogier,
ende vaert minen kinde te stade.” 2635
“Heere, bi Gods ghenade,”
sprac Ogier, “ic saelt doen.” ⁵

cristen.

1. [Woordverklaring] *uten keere werden*: verbijsterd worden van schrik, hevig ontsteld worden.
2. [Woordverklaring] *bet staet bem onsiene*: hij is er hachelijk aan toe.
3. [Hertaling] *Die derme laghen den baroen / boven up dardsoen*. Deze verzen hebben geen pendant in de Dt. tekst.
4. [Hertaling] *Owi wacharme* > *Ach nu*. In fragm. C4 staat ‘Owi arme’.
5. [Hertaling] “*com te helpe, edle Ogier, / ende vaert minen kinde te stade.*” / “*Heere, bi Gods ghenade,*” / *sprac Ogier, “ic saelt doen.”* < “*Kum zu bulff, min edeler Ogier, / Und*

Ogiers kintsheit

Sine cousen bant hem een garsoen.
Namels wapinde hem ende die Fransoyse ¹
entie Duutsce entie Aveloyse, Fragm. C4 | 2640
die van Vlaendren, die van Brabant,
daertoe ooc menech ander wigant.
Gheringhe si ghewapint waren
ende saten up sonder sparen.
Die coninc Karel gaf sciere 2645
dOliflamme den goeden Ogiere.
Karel was verbolghen seere.
Hem volghede een crachtech heere.
Si leden ² der Tibere ghewade. ³
Welna waren si comen te spade, 2650
want Charloot hadde cume hondert man
doe die Fransoyse quamen an.
Ende Ogier was emmer voren.
Hi verlacheerde ⁴ dors met sporen.
Als hi den strijt hadde versien 2655
slouch hi ter vaert onder die payien
daer ⁵ Charloot vacht te voet.

varent mynem kinde zu staden.” / “Herre, by der gottes gnaden,” / *Sprach Ogier, “ich sal es tun.*” In fragm. C4 corresponderen hiermee slechts twee verzen: “Vertroest mijn kint, Ogier.’ / Ogier seide: ‘Ic sout node laten.” Waarschijnlijk heeft hier een uitbreiding van twee tot vier verzen plaatsgevonden. De Dt. versie kreeg de voorkeur omdat daarin de assonantie ‘laten : knapen’ (verzen 2637-2638) vermeden wordt.

- [Hertaling] *Namels wapijnde hem ende die Fransoyse* < *Auch wapenten sich die Frantzoyzen*. In fragm. C4 volgt hierop het vers “Entie van Geneven entie Vianoise.” Met ‘Aveloyse’ in vers 2640 ontstaat daardoor een drierijm, dat in de Dt. tekst vermeden werd.
- [Woordverklaring] *liden*: oversteken.
- [Woordverklaring] *gbewat*: ondiepte, doorwaadbare plaats, plaats waar men een rivier oversteekt. [Hertaling] *Si leden der Tyber gbewade* < *Sie leden dar cof..]nen gewade*. De enige hindernis tussen Karels legerkamp en Rome is de Tiber. In het Mnl. fragm. D4, in de regel die correspondeert met ons vers 2731 wordt de naam van de rivier als ‘douerne’ weergegeven. Dit woord of iets dergelijks zou ook in de legger van LuFl gestaan kunnen hebben. [Weddige] *Sie leden dar cof..]nen gewade* > “sie passierten dort gefährliche Untiefen”. WeNo vermoedt dat de onduidelijke letters als ‘id’ geïdentificeerd moeten worden. De lezing ‘coidnen’ emendeert hij tot ‘codnen’, wat hij verklaart als een verschrijving voor ‘quaden’.
- [Woordverklaring] *(ver)lacheren* / *(ver)leiseren*: (een paard) met losse teugel laten galopperen. [Hertaling] *verlacheerde* < *loeserde*.
- [Hertaling] *Daer* < *Als nu*. Dit vers moet een bijzin vormen bij de vorige zin. Als het

Ogiers kintsheit

Hi nam tswert metter spoet ende ghinc slaen in den hoop.	
Sine cochten nie so dieren coop.	2660
Hi maecte plaetse ¹ in elke side. ²	
Charloot wart seere blide ³	
want Ogier ghewan hem een paert, dat menegher marc was waert, dat sciere wart bescreden. ⁴	2665
Dat kerstijn heer quam toeghereden.	
Si ghingen slaen metten swerden.	Fragm. D1
Menech Sarrasijn viel daer ter erden.	
Dies worden die van binnen ⁵ gheware.	
Si quamen uut met groten scaren:	2669a
seven coninghe die droughen crone ⁶	2670
ende al tvolc ute Rome	2670a
entie soudaen van Persijs.	2670b
Dies maect ons distorie wijs.	2670c
Al tvolc slouch over hoop. ⁷	
Daer cochte menech dieren coop.	
Alubni, die coninc van Tubele, stac Namels van Morele ende ghaeft sinen neve Pinchier.	2675

een vooropgeplaatste bijzin was bij het volgende vers, zoals de interpunctie van HiWe doet veronderstellen, dan zou de hoofdzin inversie moeten vertonen, wat niet het geval is. Wanneer men zoals HiWe vers 2657 bij de volgende zin laat aansluiten, kan 'hi' in vers 2658 alleen op Charloot terugslaan, terwijl eerder aan te nemen is dat hier over Ogier wordt gesproken.

1. [Woordverklaring] *plaetse maken*: ruimte maken, een open plaats maken op een slagveld.
2. [Hertaling] *Hi maecte plaetse in elke side* < *Er mahte plaetsen in elke side*.
3. [Hertaling] *blide* < *moede*.
4. [Hertaling] *dat sciere wart bescreden* < *Das er schier wart beschrieden*. Het passief kan gekozen zijn om de vijandelijke verhouding tussen Charloot en Ogier te beklemtonen.
5. [Woordverklaring] *die van binnen*: de Sarrasenen die zich binnen de stadsmuren van Rome bevinden.
6. [Hertaling] *Si quamen uut met groten scaren: / seven coninghe die droughen crone* > *Auch kamen ußer Rome bander sijdin, / Suben kunige zu dem strijde*. De volgende drie verzen uit het fragm. hebben geen pendant in de Dt. tekst.
7. [Woordverklaring] *over hoop*: te hoop.

Ogiers kintsheit

Die goede heere van Bavier
ghinc vichten te voete metten swerde.
Die rauwe quetste hem ende derde,
dat hi Morele hadde verloren.
Hem ghemoete Ogier ende hads toren, 2680
dat hi sinen oom sach te voet.
Hi beete selve metter spoet
ende gaf Namelse sijn paert,
diere up sat metter vaert.
Ende Ogier sach hoe een Persant Fragm. D1 | 2685
vore hem quam, ende te hant
warp hine uten ghereede
ende sat up dors sonder beede.
Metten swerde ghinc hi hauwen.
Men mochte daer scone battaelge scauwen. 2690
Karel vacht als een lioen,
so deden Namels ende Gwindeloen
ende die baroene al ghemeene.
Daer en ruste groot no cleene.
Ogier quam an den ghonen ghereden, 2695
die Morele hadde bescreden.
Hi slouchene boven upten hoet,
dat dat swert daer inne ¹ woet.
Doe nam Ogier den destrier
ende gaffen sinen ome, den Bavier. 2700
Die sat daer up troostelike
ende sprac: “Neve, God van hemelrike
bescutte di vor quader doot.” ²
Ogier en beede ³ cleene no groot,
mer hi slouch al dat vore hem quam. 2705

1. [Hertaling] *inne* < *nidder*.

2. [Hertaling] *vor quader doot* < *vor ubeler doet*. [Weddige] *vor ubeler doet*. WeNo wil ‘daet’ lezen i.p.v. ‘doet’. Afgezien van het feit dat het rijm daarbij verloren gaat, is het zinnvoller iemand te wensen dat God hem voor een slechte dood moge behoeden dan voor een euveldaad.

3. [Hertaling] *beede* < *leite*. [Weddige] *leite*. WeGl leidt het woord af van het sterke werkwoord ‘liden’ met de betekenis “lijden, dulden”, wat wel de vocaalwisseling in de stam maar niet het dentaalsuffix ‘-te’ verklaart.

Ogiers kintsheit

Davimont was harde gram.
Enen hoorn nam hi alsaen
ende blies daer inne sonder waen.
Die Sarrasinen kenden wel sijn doen.
Met machte si alle vloen 2710
so si best mochten te Rome binnen
ende sloten die porten in allen sinnen ¹
met starken hameyden vaste
vor die kerstine gaste.
Karel, die deghe coene, | Fragm. D2 2715
dede keren sine baroene.
Charlotte versprac hi seere
ende seede: “Glottoen, God gheve di oneere,
dat ghi voert sonder minen raet.
U herte es fel ende quaet.” 2720

Hoort vanden Sarrasinen meer. [58]
Si hadden rauwe ende seer
dat si dus tonder waren ghedaen.
Karahren, die soudaen,
hinc om hem enen mantel diere, 2725
wel ghewrocht. In der maniere,
ne sach noit man sonder dien.
Up enen muul sat hi mettien
ende voer buten Rome alleene
sonder gheselschap groot ofte cleene. 2730
Die Tibere ² leet die deghe coene
ende quam vor Karels paweljoene.
Karahren sprac fiere tale:
“Coninc, hore mi, so doestu wale.
Ic wille camp vichten jeghen Ogiere 2735
up sulc covent, ³ in sulker maniere,

1. [Woordverklaring] *in allen sinnen*: aan alle kanten. [Hertaling] *in allen sinnen* < *met sinnen*.

2. [Hertaling] *Tybere* < *Tyber*. Zie hierboven het commentaar bij vers 2649.

3. [Woordverklaring] *up sulc covent*: met de volgende afspraak. [Hertaling] *up sulc covent*, *in sulker maniere* > *Uf sollich convent*, *in solcher manier*. Het vers in het fragment luidt: “Vp sulke maniere” en is dus erg kort.

Ogiers kintsheit

so moet hem u vader gheven
die crone van Vrankerike.”
Charloot antworde haestelike: 2770
“Sarrasijn, ic wilt also.
Oft God wille, ic sals wesen vro.”
Karel antworde te desen:
“Sone, dat ne mach niet wesen.
Sulken camp latic u niet bestaen.” 2775
“Ay heere, wat wildi anevaen?
Wildi dus nederen minen prijs?
Biden Heere van paradijs,
ic ware dan cleene ontsien,
en dorstic niet comen jeghen enen payien. 2780
Het nontriede mi nieman, coninc vri,
ic salne doden ofte hi mi.”
“Ja,” sprac Karel, “eist emmer so,
bi mijnre wet, ic make di onvro ¹
van Vrankerike, moetic leven. 2785
Du hads der overdaet bat begheven.” ² 2785a
Charloot ne liet dor Fransoys, 2785b
no dor Duutsc no dor Genevoys. 2785c
“In sal den camp anevaen 2785d
[...].” ³ Fragm. D3 | 2785e

K arahen nam al openbaer [59]
van Charlotte sekeringhe ⁴ daer
dat hi, hem ne lette ongeval,
ten campe comen sal. ⁵

1. [Woordverklaring] *enen eenre dinc onvro maken*: iemand iets doen verliezen.

2. [Hertaling] *begeven*. In fragm. D3 staat ‘gege[ve]n’.

3. [Hertaling] “*Du hads der overdaet bat begheven.*” / *Charloot ne liet dor Fransoys, / no dor Duutsc no dor Genevoys.* / “*In sal den camp anevaen / [...]*”. Deze verzen hebben geen pendant in de Dt. tekst. Aan het eind ontbreekt minstens één vers.

4. [Woordverklaring] *sekeringhe*: plechtige belofte.

5. [Hertaling] *dat hi, hem ne lette ongeval, / ten campe comen sal* < *Das er ine berließ ungefall / Zu sinem Kampff kommen sal*. [Weddige] *Das er ine berließ ungefall / Zu sinem Kampff kommen sal* >: “dass er ihn unbehelligt zu seinem Kampf kommen lassen werde”. Wie met ‘ihn’ bedoeld wordt, blijft duister. WeNo geeft i.p.v. ‘ungefall’ de voorkeur aan ‘ungevalt’ (“ungefällt, nicht zu Boden geworfen”) of ‘ungevêhe’

Ogiers kintsheit

Doe lachte Karahen van Perthie.	Fragm. D4
Hi nam orlof te dier ure ende keerde weder binnen mure.	
Vor tpalas beete Karahen, die vrie,	2819a
ende met hem die van Perthie.	2819b
Dammirael ontfinene wale ende Gloriande, die smale.	2820
“Heere,” seide Karahen, “ic come vanden kerstinen ende hebbe ghenomen enen camp jeghen den Danoyes, die den helm wan up Buteram, den Sarragoys.	2825
Hi hevet ons vele scaden ghedaen. Ic hope, wi sullens bate ontfaen. Nu hoort hoe ic hem hebbe ghenomen. Mach ic sijns te boven comen ende ic hem doode inden crite,	2830
Karel ghevet ons quite ende vri Romenie ende daer toe Lombaerdie. Ende mach mi Ogier, die deggen, matten ende nemen dleven,	2835
Rome moet ghi up gheven. Also verre saelt Karels wesen alst noit hilt Constantijn.”	Fragm. D4
Doe lachte Cursabel, die Sarrasijn, ende sprac: “Ic willet ooc also.	2840
Sine wapine sullen niet doghen een stro jeghen Corteine, den goeden brant.” Doe sprac die Persant: “Gloriande sal mede varen. Daer sal si al sonder sparen	2845
die beste twee van der werelt scauwen ende sien hem onderhauwen.” Dammirael sprac: “Heere soudaen, jeghen u ghebot en sal niemen staen.”	

Ogiers kintsheit

Voort so ghinc Karahen te hant 2850
daer hi den coninc Sadoni vant.
Hi seede hem: “Neve, ic hebbe uwen camp ghenomen
jeghen Charlotte, ghi moeder comen,
up dat ic u segghen sal.
Ghevet u Mamet sulc gheval, 2855
eist dat ghi Charloot moghet verslaen,
die Fransce crone suldi ontfaen.¹
Verslaet hi u al die ghelike,
so ghewint hi u conincrike.
Des hebbic sine sekerheit ontfaen. 2860
Sijn vader belghets hem, sonder waen.”
Sadoni sprac: “Neve, sonder wanc
van desen camp bewise ic u danc.”
Hier mede lieten si die tale
ende ginghen slapen, weet ic wale, 2865
die nacht dore, tote dat men sach
weder baren² die scone dach.³
Doe daden hem die heeren wapinen
ende wel bereeden hare cnapen.
Ooc waren hare orse groot ende snel 2870
ende verdeect utermate wel.

Gloriande, die coninghinne, [60]
was ooc ghepalleert met sinne.
Men hiefse up enen muul amblant.⁴
Si voer met Karahen, den Persant. 2875
Sadoni, die coninc, voer mede.
Men dede die porte up vander stede.
Te velde quamen si scier.

1. [Hertaling] *ontfaen* < *tragen*. Het Dt. woord ‘tragen’ rijmt op ‘erschlahen’. Een Nl. rijmpaar ‘verslaghen : draghen’ is niet ondenkbaar, maar de vorm ‘slaghen’ is erg ongewoon.

2. [Woordverklaring] *baren*: aanbreken.

3. [Hertaling] *weder baren die scone dach* < *Widder uf glesten den schonen tag*. Het substantief ‘gleste’ (“schittering, glinstering”) is volgens het *MNW* als leenwoord uit het Duits in het Mnl. overgenomen, maar een werkwoord ‘glesten’ is niet geattesteerd.

4. [Woordverklaring] *amblant*: de tel gaande.

Ogiers kintsheit

Nu hoort van den Danoys Ogier.	
Hi wapinde hem metter spoet.	2880
Hem halp menech rudder goet.	
Ooc wapinde men Charloot wale.	
Man bant hem den helm van stale, dien Ogier, die coene man,	
van den coninghe Buteram ghewan.	2885
Te Charlote sprac Karel, die wigant: “Ic love ¹ di Joyose, minen brant, ende den helm, dien du hebst ghebonden. Also helpe u God van scanden. ²	
Ic wilt verkiesen vore een conincrijc.”	2890
Charloot sprac: “Heere, ghewaerlijc, onse Heere sal ons beraden door sine doghet ende staen te staden.”	
Hiermede sat hi up sijn ors Blanckaert ende Ogier spranc ooc ter vaert	2895
up sijn ors Ferrant.	
Iegelijc nam ene glavie ter hant. Si voeren wech alse helde coene. Karel ende sine baroene baden over die ghone diepelike ³	2900
onsen Heere God van hemelrike.	
C harloot ende Ogier voeren te samen	[61]
tote dat si ten rechten crite ⁴ quamen.	
Karahen sachse ende al onvervaert spranc hi up sijn goet paert.	2905
Hi reet te Ogier ende sprac te hande: “Ogier, nu siet hier Gloriande, ver[...] doresconer joncfrauwen	

1. [Woordverklaring] *loven*: lenen, borgen.

2. [Hertaling] *Also helpe u God van scanden* < *Also helff mir got von sünden*. De Dt. tekst is in deze context weinig zinvol. Passender is een goede wens die Karel zijn zoon mee op weg geeft. Ons voorstel is speculatief en heeft het nadeel dat het geen rijm maar alleen een assonantie oplevert.

3. [Woordverklaring] *diepelike*: plechtig, eerbiedig.

4. [Hertaling] *crite* < *strijte*.

Ogiers kintsheit

[...] bi mijnre trauwen,¹
Ic wille se ooc,” seede hi,” calangeren.”² 2910
Doe was daer gheen langher meren.³
Manlijc liet sinken sijn spere⁴
ende vergaderden met groten ghere.
So seere si up malcander staken,
dat hare spere beede braken. 2915
Die sticke worpen si uten handen
ende vinghen⁵ beede te⁶ haren branden.
Ogier heeft sijn swert gegrepen
ende Karahen enen slach ghegheven,
dat dat vier uten helme spranc 2920
ende dat dors knielde ane sinen danc.
Dies wart Karahen harde gram.
Met beeden handen hi nam
sijn swert ende hevet hoghe verdreghen⁷
ende Ogier den halsberch dorslegghen. 2925
Mer God bewaerdene in dier stont,
dat hi bleef onghewont.
Charloot ende Sadoni waren ooc ghereden
ieghelijc upten andren met nidicheden,
dat iegelijc tumelde⁸ tenden den spere. 2930
Charloot spranc up met groten gheere

1. [Hertaling] *ver*[...] *doresconer joncfrauwen* / [...] *bi mijnre trauwen* < *Ver* [...] *ye dorch schoner jumpfrauwen* / *N*[...] *by miner truwe*.. In beide verzen vertoont het handschrift een lacune van telkens ca. 15 letters.

2. [Woordverklaring] *calangeren*: opeisen.

3. [Woordverklaring] *meren*: synoniem van ‘merren’ (“wachten, ophouden”).

4. [Hertaling] *Manlijc liet sinken sijn spere* < *Manlich ließ er sincken sin spere*. Het meervoud in het volgende vers wijst erop dat ‘manlijc’ niet als adjectief (“dapper”) maar als voornaamwoord (“elk van beide”) bedoeld is en dat ‘er’ in de Dt. zin bijgevolg een onnodige toevoeging is.

5. [Hertaling] *vinghen* < *griffent*. Mnl. ‘gripen’ wordt met een object verbonden (vgl. vers 2918) en niet met een bepaling ingeleid door ‘te’. Het werkwoord ‘vangen’ met een ‘te’-bepaling daarentegen betekent “grijpen”. Door deze aanpassing wordt de herhaling van ‘grijpen’ vermeden.

6. [Woordverklaring] *vaen te*: grijpen naar, de hand slaan aan.

7. [Woordverklaring] *verdragghen*: opheffen, optillen.

8. [Woordverklaring] *tumelen*: neer storten (van het paard).

Ogiers kintsheit

ende Sadoni als een lioen. ¹
Doe mochte men groot ghemoet ² sien doen.
Charloot ghegreep sijn swaert
ende slouch Sadoni ter vaert 2935
ende heeftene ³ seere ghewont.
Sadoni green ⁴ als een hont
ende greep dat swert te hant.
Also vacht ooc die Persant.
Up Ogier hieuw hi harde seere. 2940
Ooc hief Ogier dat swert met enen keere
ende slouch Karahen van Perthie
beede dor halsberch ende curie ⁵
ende gaf hem daarmede ene wonde groot,
daer dat bloet ute vloot. ⁶ 2945
Ter erden viel die payien.
Dat hevet die joncfrauwe ghesien.
Dies hadde hi grote scande.
Hine wildet omme die helt van sinen lande.
Corteine verhief hi scier 2950
ende slouch weder up Ogier
ende gaf hem ene wonde onsoete.
[...] ⁷ 2952a
Mer hine louch mer ene cleene stont. ⁸
Al was Ogier seere ghewont,

-
1. [Hertaling] *ende Sadoni als een lioen* < *Und Sadoni als ein leon*. Het ziet ernaar uit dat in dit vers een predicaat ontbreekt ('brulde', 'weerde zich?'), maar het kan ook elliptisch nevensgeschikt zijn aan het vorige vers. Daarom hebben we hier niet ingegrepen.
 2. [Woordverklaring] *ghemoet*: het op elkaar treffen, vijandelijke ontmoeting.
 3. [Hertaling] *Ende heeftene* < *Und er stunt*. Onzeker.
 4. [Woordverklaring] *grinen*: huilen.
 5. [Woordverklaring] *curie*: lederkolder.
 6. [Woordverklaring] *vloden* / *vloeyen*: vloeien, stromen ('vloot' is een presensvorm).
 7. [Hertaling] [...]: Hier schijnt een vers te ontbreken: 'onsoete' in het vorige vers heeft geen rijmpartner.
 8. [Hertaling] *Mer bine louch mer ene cleene stont* < *Me er lag ein cleine stund*. Uit niets blijkt dat Ogier door de slag die Karahen hem toegebracht heeft, gevallen is, wat 'lag' zou kunnen verklaren. Aan de andere kant verheugt Karahen zich over de geslaagde aanval, maar zijn vreugde duurt niet lang, want Ogier reageert onmiddellijk.

Ogiers kintsheit

- nochtan ghinc hi weder slaen upten payien.¹ 2955
Sulke slage mochte men ontsien
alse manlijc andren gaf.
Die maelgien deden² niet een caf
jeghen hare scerpe brande
daer si vochten upten sande.³ 2960
- N** u hoort van den andren stride [62]
dien hielden met groten nide
Sadoni ende Charloot.
Iegelijc hadde andren gherne brocht te doot
up dat hijs hadde macht. 2965
Sadoni slouch met groter cracht
ende wonde Charloote onsochte.
Mer Charloot was van coenen ghedochte
ende gaf hem enen slach met sinen brande.⁴
Nie ne vochten vier rudders in enen lande⁵ 2970
alse daer up dat plein.⁶
Ogier hielt over vilein
dat hi heere Karahen niet en hadde verslegghen.⁷
Met beeden handen heeft hi verdreghen
sijn swert ende dorslouch den Persien 2975
den goeden halsberch mettien.
Hi maecte hem ene grote wonde
datti vore hem uptie stonde

1. [Hertaling] *Al was Ogier seere ghewont, / nochtan ghinc hi weder slaen upten payien* < *Dorch alles das er was gewundt, / So ging er denoch slaben uf den payen.*

2. [Woordverklaring] *dieden*: helpen, baten, van nut zijn.

3. [Woordverklaring] *sant*: strijdperk. [Hertaling] *upten sande* < *uf zu sende*. [Weddige] *uf zu sende* > "miteinander". WeNo leidt 'zu sende' af van Mhd. 'zesament'.

4. [Hertaling] *ende gaf hem enen slach met sinen brande* < *Und gab ime einen schlag mitten zu dem brand.*

5. [Hertaling] *Nie ne vochten vier rudders in enen lande* < *Das nit vier ritter vachten in einem land.*

6. [Woordverklaring] *plein*: veld waar een tweekamp gehouden wordt; synoniem van 'crijt'.

7. [Hertaling] *Ogier hielt over vilein / dat hi heere Karahen niet en hadde verslegghen* < *Ogier hielt ein onner vilein. / Das ber Karahen nit bett verschlagen.* [Weddige] *onner* > 'Unehre, Schande' (WeGl).

Ogiers kintsheit

cnielen moeste up sine cniën. Gloriande heeftet wel ghesien ende sprac al stillekine: “Biden voghet Apoline, nu can ic ghevisieren ¹ welc hem best doet ² onder desen viëren. Hoe sterc een rudder es Ogier, scone, jonc ende int herte fier. So es ooc mijn lief, die soudaen. ³ Hi vecht ooc wel, sonder waen. So doen ooc Sadoni ende Charloot, bi Mamet, die mi gheboot.” ⁴ Dus mercte die joncfrauwe dat ghevichte. Die swaerde ghinghen ooc ghedichte.	2980
G root was die camp ende ontsiene. Nu hoort van Davimonde, den payiene. Hi wapinde hem met tienhondert man, den besten die hi gekiesën can. Buten ⁵ Rome quam die payien omme die heeren vichten te sien. Ende sijn volc was daerbi hemeleke. Die vier heeren ghewaerleke sloughen malcander vele seere. Iegelijc dede upten andren nauwen ⁶ keere. Sadoni drouvede seere in sinen moet dat een kerstijn so langhe vore hem stoet. ende dies liet hi hanghen sinen scilt ende slouch Charlote met ghewilt	[63] 2995 3000 3005

1. [Woordverklaring] *ghevisieren*: zich een voorstelling van iets maken.

2. [Woordverklaring] *bem doen*: zich voordoen, zich gedragen

3. [Hertaling] *mijn lief, die soudaen* < *min lieber vatter der soldan*. In deze context moet Karahen bedoeld zijn. Niet hij, maar wel Sadoni is een neef ('vatter') van Gloriande. Het woord 'vatter' schijnt dus toegevoegd te zijn.

4. [Hertaling] *bi Mamet, die mi gheboot* < *Bi Mamet, der nu gekort*.

5. [Hertaling] *Buten* < *Zuschent*. [Weddige] *Zuschent*. WeNo interpreteert “zwischen Rom und Karls Lager”.

6. [Hertaling] *nauwen* < *nuwen*.

Ogiers kintsheit

so seere sonder wanc,
dat tvier uten helme spranc.
Charloot balch hem mettien
ende slouch weder upten payien, 3010
dat hi hem den helm up dede.¹
Ooc hevet hi hem metter snede
dat museel² vanden helme ghesleghen
ende die nose hevet hi ofgedreghen.³
Doe Sadoni also wart ghewont, 3015
en hadde hi daerin gheene stont
langher ghebedet sekerlike
om al dat goet up ertrike.
Mer hi spranc behendeleke up sijn paert
ende vlo dane met snelre vaert, 3010
wat sijn paert mochte ghedraghen
ende Charloot voer hem najaghen.

D it sach Davimont, die payien. [64]
Scande moete hem ghescien.
Hi quam ghereden met tienhondert man. 3025
Alse Charloot dit sach, vlo hi van dan.
Davimont quam met ghewelde⁴
daer die heeren helden.
Hi greep sijn swert scier
ende slouch upten Danoy's Ogier, 3030
daer hi vacht sinen camp.

1. [Woordverklaring] *opdoen*: doorboren, openrijten. [Hertaling] *dat hi hem den helm up dede* < *Das sich der helm uf tede*. Onzeker. Het wederkerige Mnl. werkwoord 'opdoen' betekent "opstaan" en komt hier dus niet in aanmerking.

2. [Woordverklaring] *museel*: snuit, snoet. [Hertaling] *museel* < *achsel*. Volgens de tekst moet het om het deel van de helm gaan dat de neus beschermt. Vermoedelijk is hier dus hetzelfde bedoeld als in vers 2116. [Weddige] *achsel* > "(Stech-)Achsel, am Harnischkragen befestigter Achselschutz". WeGl identificeert dit met Mnl. 'assel' ("schouder").

3. [Woordverklaring] *afdraghen*: afhouden, afslaan, vooral van ledematen of delen van de wapenrusting.

4. [Hertaling] *Davimont quam met ghewelde* < *Davimont kam*. In de Dt. tekst ontbreekt het einde van het vers.

Ogiers kintsheit

Ogier sprac: “Dits een grote scamp,¹
heere soudaen van Perthie,
dat ghi so hebt verraden mi.”
Mettien worde slouch hi in den hoop.² 3035
Sine cochten nie so dieren coop.
Charloot vacht ooc behendelike
ende Karahen, die soudaen rike,³
dede hem in Ogiers helpe mede.
Corteine, sijn swert, hadde goede snede. 3040
Dat sceen Corfante, den coninghe,
dien hi verslouch in waren dinghen.

Davimont riep sijn tekijn⁴ scier [65]
ende reet met crachte up Ogier
ende heeft hem met ghewelt ghevaen. 3045
Ay God, hoe gram⁵ wart die soudaen
up Davimonde, den heere,
dat hi hem dede dese oneere.
Alse Charloot sach sonder waen
dat Ogier daer bleef ghevaen, 3050
sette hi hem ter vlochte
wat sijn ors ghelopen mochte
tote hi in dat heer was comen.
Ende alsene Karel heeft vernomen
sprac hi te hem vele scier: 3055
“Lief kint, waer es Ogier?”
Charloot antworde ter stont:
“Hem hevet ghevanghen Davimont,
Glorianden broeder, die payien.

1. [Woordverklaring] *scamp*: schande, oneer.

2. [Woordverklaring] *hoop*: menigte, troep.

3. [Hertaling] *Ende Karahen, die soudaen rike* < *Uf Karahen den soldan rijch*. LuFl heeft blijkbaar niet geregistreerd dat Karahen omwille van het verraad van Davimont het front wisselt.

4. [Woordverklaring] *tekijn*: wapenkreet, strijdleuze (als hoorbaar herkenningsteken).

[Hertaling] *Davimont riep sijn tekijn scier* < *Davimont rieff sinen zechen schier*.

[Weddige] *zechen* > “zehn Hundertschaften” (WeNo, met verwijzing naar vers 3025).

5. [Hertaling] *gram* < *gracia* (zie WeEm).

Ogiers kintsheit

- Vele leets moete hem ghescien. 3060
Vorwaer ic hadde sonder blijf
Sadoni ghenomen tlijf,
ende Ogier hadde den soudaen
ooc verslegghen, sonder waen.”
Doe sprac Karel, die coninc fier: 3065
“Edle Namels van Bavier,
ons hevet vertoornt die payien,
Vele leets moet hem ghescien.”
Namels drouvede seere om sinen maghe.
Die Fransoyse hadden grote claghe. 3070
- N** u hoort van Karahen, den Persien. [66]
Hi vergaderde menegghen payien,
daer hi mede ghinc in den sale.
Dammirael ontfincken wale.
Doe sprac Karahen, die soudaen: 3075
“Heere, ic biddu sonder waen,
dat ghi mi wreket over uwen sone,¹
want te lieghene was ic onghewone.
Ooc gheloofdic Karle alsoe goet payien,
dat Ogier niet en soude messcien 3080
van iemene sonder van mi te waren.²
Dat hevet u sone sonder sparen
ghebroken. Als een valsc tiran
quam hi up ons ghereden dan.
Charloot ontvlo, hi vinc Ogier, 3085
mer hi en mach hem in gheenre maniere
behouden, hi moetene³ laten keeren.”
“Karahen, ghi en dert ons niet leeren,”
sprac te hem die ammirael,
“want Ogier es, dat weet ic wael, 3090

1. [Hertaling] *dat ghi mi wreket over uwen sone* < *Das ir nu fragent uber uwern sun.*

2. [Hertaling] *van iemene sonder van mi te waren* < *Von yeman sonder mir zufaren.*
[Weddige] *Von yeman sonder mir zufaren* > “von jemandem ohne mein Zutun.”

3. [Hertaling] *moetene* < *mohte.*

Ogiers kintsheit

die bloeme van al kerstijnheit.¹
Daeromme wert dat keeren verseit,²
want hi sal hanghen, bi Tervogant.”
Doe antworde die Persant
den ammirale ende sprac: “Heere, 3095
bi Mamet, dien ic minne seere,
doet ghi Ogier nemen tlijf,
uwen sone en verdinghede³ man no wijf,⁴
updat icken mochte begaen,
ic soudene dat hoeft ofslaen.” 3100
Mettien liet Karahen die tale
ende ginc te voet in den sale,
daer hi Gloriande hadde vonden.
Tote haer sprac hi ter selver stonden:
“Scone joncfrauwe, ic bidde u 3105
dat ghi mi helet nu
mine wonden, die ic hebbe ontfaen.”
Die maghet antworde alsoen:
“Heere, dat wil ic doen gherne,
want mi⁵ en staets niet tontberne.” 3110
Also ghinc die maghet te hant,
daer si haren balsame⁶ vant,
dien si gaf den soudaen,
diere of dranc, ende also saen
waren hem sine wonden ghenesen. 3115
Ter joncfrauwen sprac hi mettesen:
“Lieve, ic bevele u Ogier.”
Mettien woorden ghinc hi scier
uten sale met meneghen Persant,
die van hem houdende was sijn lant. 3120

1. [Hertaling] *van al kerstijnheit* < *von der gantzen cristenheit*.

2. [Woordverklaring] *versegghen*: verbieden. [Hertaling] *Daeromme wert dat keeren verseit* < *Davon wurt das keren verseyt*.

3. [Woordverklaring] *verdinghen*: verlossen, in vrijheid stellen, redden.

4. [Hertaling] *uwen sone en verdinghede man no wijf* < *Uwern son verdingte man und wip*. [Weddige] *verdingte*. WeGl vertaalt ‘verdingen’ als “vor Gericht laden”.

5. [Hertaling] *mi* < *nu*.

6. [Woordverklaring] *balsame*: Het gaat blijkbaar om een toverdrank die wonden geneest.

Ogiers kintsheit

Te sijnre herberghe ghinc hi ter vaert
ende wapinde hem onghespaert.
Enen muul dedi bringhen ghereet,
daer hi met crachte up screet.
Hi reet vort ter porten uut, 3125
alleene sonder gheloot.
Hem volghede weder cnape no garsoen.
Dus reet die hoghe baroen
tote hi quam int kerstijn here.
Vore Karels tente met groten gheere 3130
beete ¹ hi ende ghinc inne.
Ten coninghe sprac hi met sinne:
“Heere coninc, heere van Vrankerike,
ic bem hier comen sekerlike
in ostagen te u 3135
vor Ogier, dien nu
dammirael hevet ghevaen.
Ende eist dat Ogier werde verdaen,
so wat doot daden si, ²
die selve doot doet ooc mi. 3140
Mer comt Ogier, so bem ic quite.”
Karel antworde met vlite:
“Heere soudaen, daer mede ghenoughet mi.”
Also bleef die heere van Perthie
in ostagen bi Karle, den heere, 3145
daer menne dede meneghe eere.

Alse dit dammirael vernam, [67]
wart hi toornich ende gram
ende swoer bi Mamet, sinen heere,
dat hi Ogier met seere 3150
soude doen nemen dlijf.
Doe sprac Gloriande sonder blijf:
“Heere, ghi sult, wats ghesciet,
Ogier noch doen doden niet.

1. [Hertaling] *beete* < *Batt*.

2. [Hertaling] *so wat doot daden si* < *So was tods totent sie*. Onzeker.

Ogiers kintsheit

- Mer ghevet hem mi ghevaen 3155
tote dat weder comen es die soudaen.
Ende dan dodet hem na uwen wille,
wilt ghi, beede lude ende stille.”
“Dat lovic,” sprac dammirael scier.
Also haelde men der joncfrauwen Ogier, 3160
dien si in hare camere leede.
Sonder enech langher beeden
gaf si hem drincken balseme diere.
Doe ward hi ghenesen sciere.
Ooc haddi alre spisen ghenouch 3165
ende ooc van drinken sijn ghevouch.
- N** u hoort van enen messalgiere [68]
die den ammirael bootschap brochte sciere.
Hi seide: “Heere, u groet te deser stont
die rike coninc Brunamont. 3170
Hi es comen hier int lant
ende met hem die coninc Canaant
ende Ryon, die Ammirant,¹
ende die oude Roduwant.²
Ooc bringhen si sulc een heer met hem, 3175
dat ic tevoren seker bem,
al waren die kerstine van stale,
si souden se verwinnen wale.”
Dammirael wachte³ also hi dit horde,

1. [Hertaling] *Ryon, die Ammirant* < *Ryon dem ammoreyt*. Een woord als ‘admirant’ komt in het *MNW* niet voor. Eens te meer vermoeden we een samenhang met vers 1534, waar koning Synagoen van Ammirant vermeld wordt. [Weddige] *ammireyt* > “sarazen[ischer] Befehlshaber” (WeGl onder verwijzing naar Middellatijn ‘amiratus’ en Mhd. ‘admirat’).

2. [Eigennaam] *die oude Roduwant* < *der alt Roduweit*. Hoewel WeRe deze verbinding niet legt, ligt het voor de hand aan te nemen dat ‘Roduweit’ identiek is met koning Roduwant die ooit het land van koning Blanckaert roofde, dat Ogier voor hem herovert (verzen 8690 e.v.). Hij wordt hier dan ook ‘die oude’ genoemd. Minder waarschijnlijk is dat hij dezelfde onervaren peroon is die in vers 3788 een nogal grote bek opzet.

3. [Woordverklaring] *iet wachten*: (met spanning) uitkijken naar iets. [Hertaling] *wachte* < *lugte*. [Weddige] *lugte*. WeGl leidt ‘lugte’ af van Mnl. ‘loeken’ (“kijken, turen, schouwen, gluren”) en vertaalt ‘schauen’. [Woordverklaring] Het volgende vers beschouwen we als een objectzin bij ‘wachten’: Hij keek met spanning uit dat Brunamont

Ogiers kintsheit

dat ¹ hi quam ter porte.	3180
Mer heere Brunamont voer van der stede. ²	
Nu moochdi horen wat hi dede.	
Hi voer ten kerstinen here waert up Broyforte, dat goede paert.	
Dit hebben ghesien die Fransoyse ende Picaerden ende Aveloyse.	3185
Die hertoghe Forcher nam met gheere, so hi eerst mochte, ene sterke speere ende ³ es hem comen te ghemoete. ⁴	
Brunamont stac hem so onsoete dat hem diser vlooch ⁵ int herte ende hi doot ter erden sterte.	3190
Dit sach Morant vander Rivier.	
Hi spranc up sijn ors scier ende reet jeghen den payien.	3195
Sinen scacht brac hi te drien, mer Brunamont stac hem weder dat hi ter erden viel neder.	
Dit sach Namels van Bavier.	
Hi reet up Brunamont scier ende brac sinen scacht ontwee, mer Brunamont scade hem mee, want hine van Morele reet.	3200

voor de stadspoort zou verschijnen. [Hertaling] Het is niet ondenkbaar dat Dt. 'lugte' Mnl. 'louch' weergeeft, maar in dat geval is de aansluiting met het volgende vers onduidelijk."

1. [Hertaling] *dat* < *Bifß*.

2. [Woordverklaring] *van der stede*: van daar weg. [Hertaling] *van der stede* < *in die stete*. Brunamont komt niet naar Rome, maar gaat eerst een gevecht aan met de christenen.

3. [Hertaling] *ende* < *Das*. Het woord 'das' lijkt een relatieve zin in te leiden, wat echter weinig zin oplevert. Omdat een speer iemand niet zomaar tegemoet komt, lijkt het zinvoller 'ende' te lezen i.p.v. 'dat'. Forcher rijdt in deze interpretatie een 'joeste' tegen Brunamont om hem tegen te houden, wat mislukt.

4. [Weddige] *nam mit gere / So er erst mochte ein starck spere, / Das ist yme kummen zu gemote* > "nahm eifrig, sobald er konnte, einen starken Speer an, der ihm entgegenkam."

5. [Woordverklaring] *vliegben*: zich snel bewegen (in *MNW* een voorbeeld met een zwaard als onderwerp)

Ogiers kintsheit

Dies bolghen hem die Fransoyse, godweet,
ende voeren toe in allen siden. 3205

Doe en dorst niet langher biden ¹
Brunamont doe hise sach comen.
Mettien hevet hi dorse ghenomen
ende vlo met machte.

Die kerstine volchden hem na met crachte, ² 3210
mer het was al om niet.

Namels hadde ooc groet verdriet
omme Morele, sijn goede paert
dat hi verloor ter vaert.

Nu hoort van Brunamonde vort. [69]
Als hi te Rome quam in ³ die poort,
vraghedi na den palas
daer dammirael in was.

Alse hi quam vor den sale,
vant hi daer bliscap wale. 3220

Seven coninghe sijn up ghestaen
diene wel hebben ontfaen.

Doe sprac die coninc Brunamont:

“Ghi heeren, ic was nu ter stont
ghevaren in dat kerstine here, 3225

daer ic wan met groten gheere
drie orse, die ic hebbe bracht.

Daerof sijn van sulker cracht
ghone drie so goet bleven,

so moete ic met eren leven. ⁴ 3230

Ooc nam ic enen sijn lijf

1. [Woordverklaring] *biden*: wachten, dralen.

2. [Hertaling] *ende vlo met machte.* / *Die kerstine volghden hem na met crachte.* < *Und dar von brakte und er flobe mit maht.* / *Die cristen volgeten yme nach mit großer crafft.*
De ingreep is nodig omdat het Dt. vers 3209 te lang is en ‘van daer bringhen’ en ‘vlien’ evenals ‘macht’ en ‘cracht’ synoniemen zijn

3. [Hertaling] *in* < *an*.

4. [Hertaling] *Daerof sijn van sulker cracht* / *ghone drie so goet bleven,* / *so moete ic met eren leven.* < *Darab sint von solcher krafft* / *Jene drij so gut blieben.* / *So muße ic mit eren leben.* Betekenis onduidelijk.

Ogiers kintsheit

vanden drien rudders sonder blijf,
die ic vanden orsen stac,
daer ic ons eens deels ¹ ane wrac.”
Doe seide dammirael ter stonde 3235
den riken coninc Brunamonde
van Karahen, den soudaen,
dat hi camp nam sonder waen,
jeghen enen, hiet Ogier,
in kerstijnhede nes gheen so fier. 3240
“Hi hevet ooc verslegghen meneghen heere,
daer an hi ons hevet ghescadet seere.
Dat ghevecht was harde lanc
van hem beeden sonder wanc.
Dies hadde Davimont vaer 3245
ende bescudde Karahen daer
met meneghen ruddere stout ende fier,
so dat ghevanghen bleef Ogier,
die mi ² spade sal ontgaen. ³
Dies balch hem ⁴ die soudaen. 3250
Omme dat icken niet en wilde laten keeren,
so dede hi hem selven lettel eeren,
want hi voer Karle in ostagen sijn.”
“Also helpe mi Apolijn,”
sprac Brunamont, die coninc, 3255
“U en dar niet legghen an deser dinc. ⁵
Bi Mamette, die mi gaf tlijf,
gheeft mi u dochter, dat scone wijf.
Ic salse in corten daghen
te Parijs crone doen draghen.” 3260
Doe sprac dammirael ter stont:

1. [Woordverklaring] *eensdeels*: een weinig, gedeeltelijk.

2. [Hertaling] *mi < nu*.

3. [Woordverklaring] *die mi spade sal ontgaen*: voor wie het lang zal duren eer hij mij ontkomt.

4. [Woordverklaring] *hem belghen*: zich boos maken. [Hertaling] *balch < belget*.

5. [Woordverklaring] *u en dar niet legghen / ligghen an deser dinc*: laat u daaraan niets gelegen zijn, windt u daarover niet op.

Ogiers kintsheit

“Ic gheefse u. Gherouct, ¹ heere Brunamont,
dat ² si ghecronet si te Parijs
ende van daer te Sinte Denijs!”

A l dese beroemeleke ³ tale [70]
verstont Ogier harde wale
in die camere, daer hi lach,
dat hem int herte sere wach. ⁴
Hi sach al omme metten oghen,
felle chiere ⁵ beghan hi toghen ⁶ 3270
ende slouch sine hande. ⁷
Dat mercte die scone Gloriande.
Si sprac: “Mescomt u iet, Ogier?”
“Jaet, ⁸ edele joncfrauwe fier.
Ic hore daer spreken enen payien. 3275
Nemmer moghe hem goets ghescien.
U vader wil u hem gheven te wive,
Mer, scone joncfrauwe, bi minen live,
mocht ic uwen vader spreken,
ic soude die vorwaerde ⁹ breken 3280
tusschen hem ende den Sarrasijn.
Biden hemelscen Drochtijn,
eer ic Karahen u liete verliesen,
ic soude ee die doot daer omme kiezen.”

-
1. [Woordverklaring] *gherouken*: zorgen voor iets, zich om iets bekommeren.
 2. [Hertaling] *dat* < *Uf das*.
 3. [Woordverklaring] *beroemelijc*: trots, pralend, blufferig. [Hertaling] *beroemelike* < *berumte*.
 4. [Woordverklaring] *weghen*: bedrukken, zwaar wegen op. [Hertaling] *dat hem int herte sere wach* < *Das ime das hertz sere vaht*. [Weddige] *Das ime das hertz sere vaht*. WeGl leidt ‘vaht’ (dat niet rijmt op ‘lag’) af van ‘ve(c)hten’ en vertaalt “unruhig sein”.
 5. [Woordverklaring] *chiere*: gelaat, uitdrukking
 6. [Hertaling] *toghen* < *zogen*. [Weddige] *zogen*. WeGl verbindt dit terecht met Mnl. ‘toghen’ (“tonen”), maar vertaalt “zien”.
 7. [Hertaling] *ende slouch sine hande* < *Und bote zusammen sine hand*. Mnl. ‘boten’ of ‘boeten’ komen hier niet in aanmerking. Ook ‘die hande bieden’ (“de handen uitsteken”) past niet in de context. Alternatief voor ‘slouch’ ook: ‘wranc’.
 8. [Hertaling] *Jaet* < *Ach ja*.
 9. [Woordverklaring] *vorwaerde*: afspraak, overeenkomst, verbond.

Ogiers kintsheit

- Gloriande danctes hem seere 3285
ende sprac: “Ogier, edel heere,
ic sal u in mijn ghelede vaen ¹
ende minen vader doen verstaen,
sulke dinc, die ons sijn goet.” ²
- Also ghinc si metter spoet 3290
tote dat si in den sale quam
ende jeghen haer up stont menech man.
Si besaghen haer dor hare scoenhede.
Dammirael, haer vader, seede:
“Dochter, willecome! Bi Apoline, 3295
ic sal u gheven den besten Sarrasine,
die nu levet, dats wale cont.”
Gloriande sprac ter stont:
“Heere, waer es Karahen van Perthie,
die mi hout vor sine amie?” 3300
“Dochter, hi es bi den coninc
Karle vore Ogier in waerre dinc.”
- D**aer up antworde die coninc Brunamont vort: [71]
“Scone joncfrauwe, nu hoort!
Ic sal u vrouwe maken ghewaerlike 3305
over die crone van Vrankerike,
want ghi mijn wijf sult sijn,
also helpe mi Apolijn.”
“Ay heere, so geeft mi verste so langhe,
tote dat ghi hebt in uwen bedwanghe, 3310
Vrankerijc altemale,”
sprac Gloriande, die scone smale.
“Dat doe ic gherne,” sprac Brunamont,

1. [Hertaling] *ic sal u in mijn gheleede vaen* < *Ich sal uch iemer geleidt gaen*. De combinatie van ‘gheleede’ en ‘vaen’ komt niet voor in het *MNW*. Vgl. vers 3348. [Weddige] *Ich sal uch iemer geleidt gaen* > “Ich werde Euch stets freies Geleit gewähren”.

2. [Hertaling] *ende minen vader doen verstaen, / sulke dinc, die ons sijn goet* < *Und tun minen vatter verstaen / Solche ding dyer uns sij goet*. [Weddige] *Und tun minen vatter verstaen / Solche ding dyer uns sij goet* > “und meinem Vater zu verstehen geben, dass solch wichtige Rechtsangelegenheit uns teuer sei.”

Ogiers kintsheit

“want Vranckerijc wert mijn in corter stont.”
Die joncfrauwe sprac te haren vader stille: 3315
“Heere, nu hoort minen wille:
In minen kerkere marberijn
leghet Ogier, die rudder fijn.
Mi dochte dat icken hoorde roepen seere
up Mamet, onsen heere.” 3320
Dammirael sprac: “Es dat waer, ¹
so es mijn gheluc baer. ²
Wilt hi ³ hier gheloven an onse wet,
so en bestedic ⁴ u niewer bet
dan an hem, dies bem ic wijs, 3325
want Karel, die coninc van Parijs,
ende al die kerstine die leven,
souden dan werden verdreven.”
Dies louch die maghet seere
ende sprac: “Vader, lieve heere, 3330
nu hebdi mi hier ter stonde
ghegheven Karahen ende Brunamonde
ende Ogiere, den ruddere fijn.”
Vort sprac dat maghedijn:
“Heere, dorstic ⁵ halen Ogier, 3335
ic dedene vor u comen scier.
So moghedi verstaen sine wort.”
“Scone dochter, brincten vort.”
“Gherne, heere,” sprac die maghet fier,
“indien dat ghine mi ⁶ hier 3340
weder ghevet onghescant.”
“Dat lovic bi Tervogant,”
sprac dammirael ende louch.

1. [Hertaling] *Es dat waer* < *das ist ware*. WeEm: ‘ist das’.

2. [Woordverklaring] *baer*: openbaar. [Hertaling] *so es mijn gheluc baer* < *So ist mir das gluck vor*.

3. [Hertaling] *Wilt bi* < *Wiltu*.

4. [Woordverklaring] *besteden*: uithuwelijken.

5. [Woordverklaring] *derren / dorren*: mogen.

6. [Hertaling] *mi* < *nu*.

Ogiers kintsheit

Doe hadde die joncfrauwe haer ghevouch. Si keerde te hare camere scier ende ghinc ten Danoy's Ogier. "Edle rudder," sprac die maghet, "Ic hebbe u nu gheleede ¹ bejaghet, ² nu en vant u niet ontsien." ³	3345
"Neenic, also moghe mi goets ghescien," sprac Ogier, die coene. Die joncfrauwe van hoghen doene haddene wel gheachemeert ⁴ ende met clederen ghepaleert. ⁵ Si ghinghen tesamen in den sele ⁶ ende vonden daer hogher liede vele. Si stonden up al ghemeene, daer en bleef sittende groet no cleene.	3350 3355
O gier sprac met fieren ⁷ sinne: "Sinte Marie, die coninghinne, moete bewaren in alre maniere Gloriande, die maghet fiere, den ammirael ende die sine. Ende Brunamonde verlene God pine, datti den soudane van ⁸ Perthie nemen wille sine amie ende datti hem beroemedes dies datti Karle dede verlies van drien orsen, die hi ghewan. Maer ic wane, bi sinte Jan,	[72] 3360 3365 3370

1. [Woordverklaring] *gheleede*: vrijgeleide.

2. [Woordverklaring] *bejaghen*: verkrijgen, verwerven. [Hertaling] *Ic hebbe u nu gheleide bejaghet* < *Ich heb uch geleid berjagt*.

3. [Woordverklaring] *en vant u niet ontsien*: wees niet bang.

4. [Woordverklaring] *achemeren*: uitdossen, optooien.

5. [Woordverklaring] *paleren*: optooien.

6. [Woordverklaring] *sele*: variant van 'sale'.

7. [Hertaling] *fieren* < *furen*. Het gaat om een mechanische omzetting van 'ie' naar 'u'. [Weddige] *furen* > "feurig" (WeGl, naar Mnl. 'vurijn').

8. [Hertaling] *soudane van* < *ammirael vera*. WeEm: 'soldan von'.

Ogiers kintsheit

wel weten, dat hise stal
ende ontvoerde, dies haddi gheval.”¹
Also Brunamont dat verstoet,
wart hem verwandelt sin ende moet.
Hi trac sijn swert metter vaert 3375
ende Ogier greep onghespaert
met iser ghebonden eenen staf.²
Dandre heedine vloen bat af
also die seere waren vervaert.
Doe sprac dammirael ter vaert: 3380
“Die hier enen slach sloughe, bi minen heere
Mamette, hi salt ontghelden seere.”
“Glottoen,”³ sprac Ogier die vrie,
“wildi Karahen nemen sine amie?
Prijdsdi u selven daer omme seere? 3385
Also helpe mi Jesus, mijn Heere,
die soudaen es beter dan uwer vive,
beede van crachte ende van live.”
Doe sprac die coninc Brunamont:
“Ic wille dat ghi teenre stont 3390
dat jeghen mi alsonder scamp
wilt becorten⁴ in enen camp,
ende mochtic u nemen tleven,
dat mi dammirael sal gheven
Gloriande vri ende quijt.⁵ 3395
Ende moghet ghi mi verslaen inden strijt,
so willic dat si den soudaen
ewelege blive onderdaen.”

O gier sprac: “Ic loves also.” [73]
Dies was Brunamont harde vro, 3400

1. [Woordverklaring] *gheval hebben*: geluk hebben.

2. [Woordverklaring] *staf*: stok, knuppel, knots.

3. [Woordverklaring] *glottoen*: schelm, schurk, booswicht (scheldwoord).

4. [Woordverklaring] *dat becorten*: duelleren, een tweekamp houden.

5. [Hertaling] *vri ende quijt* < *frawwende quijt*. Vgl. ook vers 3530. [Weddige] *frawwende*. WeEm scheidt ‘fraww ende’.

Ogiers kintsheit

ende Gloriande, die maghet fier,
nam bider hant Ogier
ende leedene in hare kemenade.
Ogier was wel ghepaist ¹ van rade ²
ende riep vor hem sinen garsoen. 3405

Hi sprac: “Du moets nu doen
ene bootscap an den soudane.
Groetene ende ghef hem te verstane
hoe hoghen camp ic hebbe ghenomen,
ende secht hem, dat hi moet comen 3410
hem verborghen ³ tote dier stonde, ⁴
dat ic vechte jeghen Brunamonde.”

Die bode sprac: “Heere, sonder waen, [74]
u bootscap wert sciere ghedaen.”

Orlof nam hi metter vaert 3415
ende sat behendeleke up sijn paert.

Hi reet stappans ⁵ uter port
ten here waert rechtevort.
Ende alsene die heeren saghen,
begonsten sine alle vraghen 3420
omme den Danoys Ogier.

Hem antworde die soudier
ende sprac: “Ghi heeren, hi es ghesont.”
Also reet hi vort langhe stont,
tote dat hi vor Karels tente quam. 3425

Daer beete hi, alsic vernam,
ende ghinc int paweljoene.

1. [Woordverklaring] *gbepaist*: tevreden.

2. [Woordverklaring] *van rade*: in zijn zin. [Hertaling] *Ogier was wel ghepaist van rade* < *Ogier was wol gepeinst van rade*. Omdat ‘peinsen’ niet met het hulpwerkwoord ‘sijn’ verbonden kan worden opteren we voor ‘paisen’. Onze reconstructie blijft speculatief. [Weddige] *Ogier was wol gepeinst van rade* > “Og. hatte gründlich über einen Plan nachgedacht.

3. [Woordverklaring] *bem verborghen*: zich borg stellen.

4. [Hertaling] *bem verborghen tote dier stonde* < *Gar verborghen zu der stonden*. Dat het om een borgstelling gaat, blijkt uit de verzen 3457-3459.

5. [Hertaling] *stappans* < *stracks*.

Ogiers kintsheit

Ende alsene sach die coninc coene,
Karel, vraghede hine scier,
wat dede sijn heere Ogier. 3430
Die bode antworde: “Hi es ghesont
ende sent mi hier, doe ic u cont,
omme ene bootscap, sonder waen,
te Karahen, den soudaen.”
“Vrient,” sprac Karahen, “com hier.” 3435
“Heere,” sprac die bode, “u groet Ogier
ende ontbiet u bi mijn ¹
dat te Rome comen es een payien,
Brunamont noemen sine alle,
te sinen groten onghevalle. 3440
Hi wilt Gloriande hebben, die maghet fier,
ende dat en wilt ghestaden niet Ogier,
want hi hevet so groten roem ghedreghen ²
dat dammirael se hem wil gheven
ende u valsceleke ontkeeren. ³ 3445
Dat sach Ogier, heere, ende wildet weren⁴
ende nam dies camp in corter stonde
jeghen den coninc Brunamonde
in alsulker maniere: ⁵
Eist dat hem overwint Ogier 3450
ende hem inden strijt verslaet,
so blijft uwe, dat verstaet,
Gloriande, die maghet fier.
Wert nochtan versleghen Ogier,
so behoutse die coninc 3455

1. [Woordverklaring] *mijn*: variant van ‘mi’ (jongere datievorm van ‘ic’; VL VI § 26d).
[Hertaling] *ende ombiet u bi mijn* < *Und enbutet uch by nuen*.

2. [Woordverklaring] *roem draghen*: zich beroemen, zichzelf loven. [Hertaling]
ghedreghen < *gedrieben*. ‘Roem driven’ komt niet voor in het *MNW*, ‘roem draghen’
daarentegen wel. Daarvoor kan men de (niet ongewone) assonantie ‘ghedreghen :
gheven’ op de koop toe nemen.

3. [Woordverklaring] *ontkeeren*: wegnemen.

4. [Woordverklaring] *weren*: verhinderen, beletten. [Weddige] *Dat sach Ogier, heere,
ende wildet weren* < *Saget Ogier, herre, ir sollent es webren*. Reconstructie onzeker.

5. [Hertaling] *in alsulker maniere* < *In alle sichere maniere*. [Weddige] *In alle sichere
maniere* > “mit allen Garantien”.

Ogiers kintsheit

Brunamont in waerre dinc.
Nu bit u, heere, mijn heere in deser maniere,
dat ghi comt vore ostagiere ¹
tote dat hi den camp hevet ghedaen.”
Karahren sprac: “Sonder waen, 3460
Ogier es loyael, mach men wel sien.
Dat hi camp nam over mijn,
daerbi sallic sonder sparen
over hem te borghe varen.”
Hiermede cnielde die soudaen goet 3465
ende sprac: “Heere, dore ootmoet, ²
laet mi varen Ogier verborghen. ³
[...] ⁴ 3467a
Wert Ogier verslegghen van Brunamont, ⁵
dan sal ic ⁶ beeden gheene stont,
ic sal laten Mamet ende Apolijn 3470
ende gheloven in uwen Drochtijn
ende in sine moeder mede,
des ghelovic u bi mijnre sekerhede,
ende dienen u in Ogiers stat
ende verdrucken ⁷ die Sarrasine daer ic mach. 3475
Valt nochtan Brunamont sonder waen,
dat hem Ogier mach verslaen, ⁸

1. [Woordverklaring] *ostagier*: gijzelaar.

2. [Woordverklaring] *ootmoet*: genade.

3. [Woordverklaring] *enen verborghen*: borgtocht stellen voor iemand, borg voor iemand zijn. [Hertaling] *laet mi varen Ogier verborghen*. < *laßenu varen ogier verborgen*. ‘Nu’ is een leesfout voor ‘mi’: “Laat mij mij borg gaan stellen voor Ogier.” [Weddige] *laßenu varen ogier verborgen*. HiWe emendeert: “Laße mich nu varen zu Ogier verborgen”.

4. [Hertaling] [...] Hier is vermoedelijk een vers weggevallen.

5. [Hertaling] *Wert Ogier verslegghen van Brunamont* < *Würt Ogier erschlagen Brunamont*. [Weddige] *Würt Ogier erschlagen Brunamont*. WeNo overweegt de invoeging van ‘von’ vóór ‘Brunamont’, maar verwerpt dit omdat het in tegenspraak is met vers 3476.

6. [Hertaling] *dan sal ic* < *Das ich sal*. Het probleem kan ontstaan zijn door het verdwenen vers 3467a. [Weddige] *Das ich sal*. HiWe emendeert ‘Da ich sal’. Gelet op de ontbrekende inversie blijft ook deze emendatie vreemd.

7. [Woordverklaring] *verdrucken*: tegenwerken, trachten uit te roeien of te verdueren.

8. [Hertaling] *Valt nochtan Brunamont sonder waen*, / *dat hem Ogier mach verslaen* < *Fellt aber Ogier sunder waen*, / *So daz ine ber Brunamont mag erschlaen*. De Dt. zin

Ogiers kintsheit

- ic salne u senden ofte selve comen.
Mamet moete mi verdomen,
ghi sult hem hebben ofte mi.” 3480
“Bi Gode,” sprac die coninc vri,
“ic wilt harde gherne ghedoghen
want ic en sach met minen oghen
nie edelre ¹ heedijn alse ghi sijt.
Nu vaert, als ghi wilt, te goeder tijt.” 3485
Die cnapen liepen al tehant
ende brochten hem sinen muul amblant.
Karahen satter up sonder sparen.
Anden hoochsten die daer waren
nam hi orlof ende reet uten here. 3490
Die Tibere leet ² hi met gheere
ten naesten tote hi te Rome quam.
Doe ³ sijn volc dat vernam,
reet jeghen hem, wetic wale,
meer dan seven dusent bi ghetale. 3495
Doe vragedene die coninc van Sarragoyse,
wat liede dat waren die Fransoyse.
Karahen sprac: “Stout ende coene
ende noyael in haren doene.”
Met dier tale, wetic wale, 3500
quamen si alle in den sale.
- K**arahen sprac alse hi eerst mochte: [75]
“Mamet, die mi *gbewrochte*, ⁴
behoede den Danoys Ogier
ende Gloriande, die maghet fier. 3505
Mer Davimont ende Brunamont
moeten ghescent werden in corter stont,

bevat geen alternatief tot wat voorafgaat.

1. [Hertaling] *edelre* < *waelre*. De comparatief van ‘wel’ komt hier niet in aanmerking omdat een adjectief van node is. Mnl. ‘wel’ is alleen bijwoord.

2. [Hertaling] *leet* < *reit*.

3. [Hertaling] *Doe* < *Und*.

4. [Hertaling] *gbewrochte* < *gebrabte*.

Ogiers kintsheit

want si sijn, bi Mahoene,
beede verraders in elken doene.
Heere Brunamont, ghi sijt hier comen, 3510
dies vorseggheic ¹ u cleene vrome, ²
omme dat ghi mi wilt ontvrien ³
Gloriande, mine amie.
Ende ooc es cleene uwe eere,”
sprac Karahen, die stoute heere. 3515
Doe antworde hem Brunamont:
“Heere Karahen, ghi bejaegdet ⁴ up dese stont,
vele eere, doe ghi onder die kerstine
voert, bi Apoline, dat leven te verstone. ⁵
Dammirael ware harde fel, 3520
ghave hi u sijn kint, weet wel,
want ghi onse wet niet en mint.
Ende ooc en sidi niet te bet een twint ⁶
dat ⁷ u dus prijst Ogier,
dien ghi over u als rudder fier 3525
jeghen mi hebt ghenomen camp
te vichtene sonder scamp.
Eist dat hi mi mach verslaen,
so blijft Gloriande sonder waen,
u eghijn, vri ende quijt. 3530
Dode icken nochtan inden strijt,

1. [Woordverklaring] *vorseggheic*: voorspellen.

2. [Hertaling] *dies vorseggheic u cleene vrome* < *Des sage ich uch cleynen frommen*.

3. [Woordverklaring] *ontvrien*: een vrouw aan haar minnaar of echtgenoot ontkapen, haar liefde of haar genegenheid winnen ten nadele van een ander.

4. [Hertaling] *ghi bejaegdet* < *ir bejagent*.

5. [Woordverklaring] *versten*: rekken, verlengen, behouden. [Hertaling] *dat leven te verstone* < *das leben fristen*.

6. [Hertaling] *Ende ooc en sidi niet te bet een twint* < *Und auch sither nit zu bette zwingt*. Omdat ‘mint : dwingt’ een assonantie is, heeft ‘mint : twint’ de voorkeur. Mhd. ‘zu bette’ correspondeert met Mnl. ‘te bet’ (“des te beter”) en vers 3523 moet de hoofdzin zijn bij de volgende ‘dat’-zin. Het ontbrekende werkwoord in het Dt. vers zit verstopt in ‘sither’, dat niet met ‘sider’ maar met ‘sidi’ correspondeert: “uw toestand wordt er niet beter op (doordat Ogier zo’n hoge dunk van u heeft).” [Weddige] *Und auch sither nit zu bette zwingt* > “und Ihr werdet sie (sein Kind) auch später nicht ins Ehebett zwingen”. WeEm voegt ‘sie’ als object in achter ‘und’.

7. [Woordverklaring] *dat*: doordat.

Ogiers kintsheit

so behoudicse al sonder waen.
Ende wilt ghi dies ane gaen,
so mooghdi u voughen vor ostagiere.”¹
“Ja ic,” sprac Karahen in sijnre maniere,² 3535
“eist dat ghi Ogier moghet verwinnen,
mine conincrike met minnen,
willic dat si uw eghijn bliven.
Ende mach u Ogier ontliven,
so willic hebben metter spoet,³ 3540
acht conincrike ende al u goet.”
Brunamont sprac: “Ic wilt also.
Van deser vorwerden⁴ bem ic vro.”
“Heere ammirael,” sprac Karahen, die coene,
“doet ghereeden die campioene.”⁵ 3545
Dammirael sprac: “Dat si.”
Doe gheboet hi den heeren vri
dat si hem souden wapinen saen,
dat si sciere hadden ghedaen.
Karahen, die heere van Perthie, 3550
ende Ogier, die rudder vri,
ginghen te rade in enen verghier.⁶
Karahen sprac: “Danoys fier,
nu hebdi jeghen u enen payien,⁷
den valscsten, dien ghi moghet sien. 3555
Van hem moghet ghi wonder horen.
Want doe hi wart gheboren,
ghaven hem die feen daer,
dat ieghelijc manne es te swaer,
want so wien dat hi mach 3560
gheven den eersten slach,

1. [Woordverklaring] *bem voughen vor ostagier*: zich borg stellen.

2. [Hertaling] *in sijnre maniere* < *dorch sin manier*.

3. [Hertaling] *metter spoet* < *sonder spott*.

4. [Woordverklaring] *vorwerde*: afspraak.

5. [Hertaling] *doet ghereeden die campioene* < *Tunt gereyd an die kunpioene*.

6. [Woordverklaring] *verghier*: boomgaard, lusthof, tuin.

7. [Hertaling] *nu hebdi jeghen u enen payien* < *Nu hebb yt gegen einen payen*.

Ogiers kintsheit

dien so nemt hi emmer tlijf.
Daer omme radic u sonder blijf
dat ghi teerst up hem sult slaen,
ofte neen,¹ ghi sijt ontdaen.² 3565
Ooc salic u gheven een swert,
dat eens conincrijcs es wert.
Corteine eist ghenant.”
Ogier ontfinct te hant
ende danctes hem seere 3570
ende sprac: “Nu haestu om onsen Heere,
ende helpt mi wapinen. Ic vare ten crite.”³
Si keerden in den sale met jolite.

K arahen ende Gloriande, die fiere, [76]
ghingen wapinen Ogier 3575
wat si mochten metter vaert.
Men brochtene vortgheleet⁴ sijn paert,
met isere bedect wale,
ende daerup van⁵ sindale⁶
ene versce couverture,⁷ 3580
al ghewerkt van sidine pure.
Also voer Ogier ten stride waert,
Gode biddende dat Hine spaert.
Die Sarrasinen wapinden ter stont
den fellen coninc Brunamont. 3585
Ooc scorste⁸ men hem wale⁹

-
1. [Woordverklaring] *ofte (en) neen*: indien niet.
 2. [Woordverklaring] *ic ben ontdaen*: ik ben verloren, er is geen hoop meer voor mij.
 3. [Hertaling] *crite* < *strijd*. Aangepast omwille van het rijm.
 4. [Hertaling] *vortgheleet* < *voert geleidt*. [Weddige] *voert geleidt* > “Zur Begleitung”. WeNo interpreteert ‘voert’ als een enclise van ‘voer het’ gevolgd door het substantief ‘geleidt’.
 5. [Hertaling] *van* < *mit*.
 6. [Woordverklaring] *sindael*: zijde.
 7. [Woordverklaring] *couverture*: paardedek, schabrak.
 8. [Woordverklaring] *scorsen*: bergen, steken, stoppen (in zijn zak, onder zijn kleding).
 9. [Hertaling] *Ooc scorste men hem wale* < *Auch scorste man yme wol*. [Weddige] *scorste*. WeGl brengt ‘scorste’ terecht in verband met Mnl. ‘scorsen’, maar interpreteert

Ogiers kintsheit

ene colve van metale,
dattene nieman mochte sien.
Die coninc ghinc mettien
ende spranc up sijn paert. 3590
Gloriande quam te hem metter vaert
ende sprac: “Hoort minen raet!
Die Fransoyse driven groot baraet.¹
Mocht ghi mi levende² gheven Ogier,
ic soudene doen hebben scier 3595
groot torment ende sware carijn.”³
“Scone, so helpe mi Apolijn,
ic en ghevene u levende⁴ sonder blijf,
no behoudic hem een stic⁵ sijn lijf.⁶
U ghebot⁷ en verhoric niet, 3600
wat mi noch⁸ daeromme ghesciet.”
Mettien hevet hi orlof ghenomen
ende Ogier sachene te hem waert comen.

“zurechtstutzen, anpassen”, wat correspondeert met de betekenis van Mhd. ‘schürzen’:
“das kleid im gürtlen mehr aufwärts nehmen u. damit unten kürzen, schürzen” (*Lex II*,
831-832).

1. [Woordverklaring] *baraet driven*: bedrog plegen. [Hertaling] *Hoort minen raet!* / *Die Fransoyse driven groot baraet* < *borent mich ein teil*, / *Die Frantzoyzen trijben nu groß mutweil*. Letterlijk vertaald zou vers 3592 moeten eindigen met “Hoort mi een deel”, wat niet onmogelijk is, maar geen rijm op ‘moetwille’ oplevert. Noch een rijm op ‘deel’, noch op ‘wil(le)’ levert een bruikbaar rijmpaar op. We laten ons inspireren door de verzen 1192-1193 van *Van den Vos Reynaerde*, waar Tybeert zijn twijfel tegenover geestelijken tot uiting brengt: “Reynaert, eist u raet? / Die papen connen vele baraet”. In ieder geval probeert Gloriande hier ultimatief Brunamont van een tweegevecht met Ogier af te brengen door hem erop te wijzen dat de Fransen niet te vertrouwen zijn. [Weddige] *borent mich ein teil*, / *Die Frantzoyzen trijben nu groß mutweil*. WeNo houdt aan ‘mutweil’ vast en interpreteert het als een door het rijm veroorzaakte variant van ‘Mutwill’.

2. [Hertaling] *levende* < *levendig*.

3. [Woordverklaring] *carijn* / *carine*: pijn, smart, leed.

4. Hertaling] [Hertaling] *levende* < *levendig*.

5. [Woordverklaring] *een stic*: een tijldang.

6. [Woordverklaring] *enes lijf behouden*: iemand sparen, iemand in leven laten. [Hertaling] *no behoudic hem een stic sijn lijf* < *So behalten mir ein stuck sins lijffs*.

7. [Woordverklaring] *ghebot*: verlangen, wens, begeerte.

8. [Hertaling] *noch* < *schon*.

Ogiers kintsheit

Alse die Danoys Ogier [77]
sach den goeden destrier, 3605
sprac hi: “Bi Gode, die ons leven doet,
ic en ghesach nie ors so goet.
Ic bidde Gode, die hem crucen liet,¹
dat Hijt behoede, dat ict niet
en dode no en wonde.” 3610
Brunamont quam up die stonde
ende sprac: “Danoys, cnielt vore mi!
Ic bem so edel ende so vri,
eist dattu nu bits ghenade,
dan sal ic di niet meer scaden 3615
dan dat ic di voere ghevaen van hier.”²
“Swijcht, quade hont,” sprac Ogier.
“Dijn doot sal hier ghescien.”
Seere balch hem die payien
ende liet sincken sijn speere. 3620
Ooc Ogier dede dat sine met gheere,
so dat haerghelijc tumede tenden den scachte.
Maer Ogier spranc up ter vaert
ende trac sijn goede swaert
ende liep an den payien so hi eerst mochte 3625
ende slouchen harde onsochte,
ende gheraectene harde wale,
dat hem die helm spleet van stale
ende dat beckineel mede.
Ooc slouch hi³ hem ter stede 3630
ene wonde in dat hovet.
Ende Brunamont, dies ghelovet,⁴
trac sijn swert scier
ende hevet weder ghesleghen Ogier

1. [Hertaling] *die bem crucen liet* < *der am crutz leit*.

2. [Hertaling] *dan sal ic di niet meer scaden / dan dat ic di voere ghevaen van hier*
< *Das ich dir nit sal schaden / Me ader solt ich dich furen gefangen von hier*.

3. [Hertaling] *Ooc slouch hi* < *Auch dorch schlug er*.

4. [Hertaling] *dies ghelovet* < *dis gelobte*. Een bekende stoplap. [Weddige] *dis gelobte*.
WeNo sluit een interpretatie als “äußerte sich darüber anerkennend” niet uit.

Ogiers kintsheit

dor den scilt daer ter stonde 3635
ende dor den halsberch ene wonde
die gruwelijc ¹ was ende diep.
Ic wane dat Ogier ooc niet en sliep.
Harde slouch hi Brunamonde in die side
ene wonde diepe ende wide. 3640
Dat swert verhief die payien.
Na Ogier slouch hi mettien
ende gherochtene ² boven up dat hovet.
Den helm heefti hem gheclovet.
En ware dat hem sijn hant 3645
ghinc singhen ³ naden brant ⁴
hi haddene doot sonder wanc.
Ende met des swerts nederganc
wonde hine indie scoudere seere. ⁵
“Noch en wil ic niet henen keeren,” ⁶ 3650
sprac Brunamont, die payien,
“Mer ghi sult noch heden sien,
dat ghi hebt tuwere scande
willen berechten ⁷ Gloriande.”

1. [Hertaling] *gruwelijc* < *gruselich*.

2. [Hertaling] *gherochtene* > *traff*. Nl. ‘treffen’ is een leenwoord uit het Mhd., in het Mnl. is het gewone woord ‘gheraken’.

3. [Woordverklaring] *singhen*: trillen van de pijn, tintelen.

4. [Hertaling] *En ware dat hem sin hant / gbinc singhen naden brant* < *Mere das ime sin bant / Dar in ging nach dem brand*. De slag mist zijn dodelijke werking doordat er iets gebeurt met de hand van Brunamont. De Dt. tekst maakt de indruk dat hij met zijn hand het scherp van het zwaard te pakken krijgt. Deze interpretatie is weinig waarschijnlijk omdat de pareerstang van een zwaard verhindert dat de hand met de snede in contact komt en gekwetst wordt. Het is wel zo dat het zwaard door de heftigheid van de slag gaat trillen, wat de hand kan doen tintelen van de pijn, zodat hij daardoor korte tijd zijn kracht verliest. [Weddige] *Mere das ime sin bant / Dar in ging nach dem brand* > “wenn ihm nicht seine Hand zum Schwert hin ausgeglitten wäre”.

5. [Hertaling] *Ende met des swerts nederganc / wonde hine indie scoudere seere* < *Und mit dem schwert nidder sanck / Wonde ine in die schultere sere*. [Weddige] *Und mit dem schwert nidder sanck*. WeNo voegt een relatief pronomen toe: “und mit dem Schwert, das niedersank.”

6. [Woordverklaring] *benen keren*: verscheiden, sterven. [Hertaling] *Noch en wil ic niet benen keeren* < *Nach enwolte ich nit von mynen keren*. Onduidelijk. [Weddige] *Nach enwolte ich nit von mynen keren*. WeEm vervangt ‘mynen’ door ‘hynnen’.

7. [Woordverklaring] *berechten*: iemand recht doen, iemand recht verschaffen.

Ogiers kintsheit

N u sweech Ogier al stille [78]
ende lieten spreken na sinen wille.
Mer emmermeere vacht hi seere.
Dat swert hief hi met nauwen keere ¹
ende slouch den Sarrasine ave
den rechten arm met enen slaghe, ² 3660
datti metten swerde viel int sant.
Doe sprac Ogier te hant:
“Secht, heere coninc, wat dinct u,
wilt ghi Karahen of ghewinnen nu
sine amie. Wat segghedi? ³ 3665
Ic wane dat die joncfrauwe vri
u nu harde node nemen soude.”
Brunamont dachte also houde
an die colve die hi brochte,
ende hiefse met coenre ghedochte 3670
ende slouch Ogier daermede
datti hem upter stede
twee rebben hevet tebroken.
“Kerstijn, ic werde noch ghewroken
over di,” sprac Brunamont. 3675
Mer Ogier hieuw ter selver stont
met sinen swerde ende slouchene daer mede
dat hovet of metter snede.
Dies dancte Ogier omoedelike
onsen Heere van hemelrike. 3680
Hi nam dat hovet vele sciere
ende sat up Broyforte, den destriere.
Daermede reet hi te Rome int palas,
daer Gloriande, die scone, was.

1. [Woordverklaring] *keer*: slag, stoot, steek; *nau*: listig, scherpzinnig. [Hertaling] *met nauwen keere* < *mit nuwer kere*.

2. [Woordverklaring] *ende slouch den Sarrasine ave / den rechten arm met enen slaghe* < *Und schlug den Sarrazen alwarm / Met einem schlage uf den rebten arm*. Mnl. ‘alwarm’ bestaat niet, evenmin als een passend Mnl. bijwoord dat rijmt op ‘arm’, vandaar dat een omstelling met een assonantie gerechtvaardigd lijkt.

3. [Hertaling] *Wat segghedi* < *das sagent mir*. ‘Dat segghet mi’ zou een herhaling.zijn.

Ogiers kintsheit

Hi gaf hare vor den coninc dat horet. 3685
Dies verblide Karahen, dies ghelovet.¹

Heere,” sprac Karahen van Perthie, [79]
“nu ghevet mi Gloriande, die maghet vri.
Ic sal haer spannen crone.²

Want hi es wert van riken lone, 3690
diet mi wan, laet hem keeren”³

“Karahen, ghi en dert ons niet leeren!
Wat so mijns daernaer ghesciet,
ic en late Ogier keeren niet,
want hi moet gheloven in onse wet, 3695

also helpe mi Mamet,
oft ic sal hem thoof of slaen.
Dies en machi niet ontgaen.”

Doe sprac Karahen, die soudaen:
“Heere, so sallic sonder waen 3700
weder keeren te Karle, den coninc.”

Doe sprac in ware dinc
Davimont ten Perthien:

[...] 3703a

[...] 3703b

[...] ⁴ 3703c

Doe sprac die soudaen van Perthie:
“Heere Davimont, en maket u niet overvri.⁵ 3705

1. [Hertaling] *dies ghelovet* < *diese gelobd*. [Weddige] *diese gelobd*. WeNo suggereert de betekenis “diese Schenkung” maar houdt de door ons gekozen oplossing eveneens voor mogelijk.

2. [Woordverklaring] *enen crone spannen*: iemand de kroon opzetten, tot koning(in) maken.

3. [Hertaling] *diet mi wan, laet hem keeren* < *Dij nu, wan latten keren*. De zin lijkt met een vooropgeplaatste bijzin in vers 3690 te beginnen: “Omdat hij, die voor mij de overwinning behaalde, rijke beloning verdiend heeft, laat hem terugkeren.” [Weddige] *Dij nu, wan latten keren* > “Darum nun, laßt ihn doch zurückkehren.” WeNo interpreteert ‘wan’ als een samentrekking uit ‘wand’ (sic) + ‘ne’ in een wenszin.

4. [Hertaling] *Doe sprac in ware dinc / Davimont ten Parthien: / [...] / [...] / [...]*. Hier ontbreken drie regels, die het antwoord van Davimont bevatten en waarin deze blijkbaar dreigt Ogier van kant te maken. In de verstelling werd daar door HiWe geen rekening mee gehouden.

5. [Woordverklaring] *overvri*: overmoedig. [Hertaling] *en maket u niet overvri* < *ir*

Ogiers kintsheit

- Ic soudu nemen dat horet metten oren
slouchdine. Ic segghet u tevoren.”
- Davimont sprac: “Sonder waen,
nochtan en sal hi ons niet ontgaen.”
- Karahen nam sijn swert ende Ogier. 3710
Gloriande, die maghet fier,
sprac: “Heere, laet staen!
Ogier wil ic houden ghevaen.”
- Karahen stac in sijn swert. ¹ Doe sprac Ogier:
“Up der joncfrauwen gheleede blivic hier.” 3715
Karahen ghinc uten sale.
Sinen volke ontboot hi altemale:
“Ghi heeren,” sprac die edele payien,
“dat u goet moete ghescien.
- Bereet u, wi moeten te Karle varen. 3720
Den ammirael en sal ic niet sparen.
Ic salne orloghen, daer ic mach
beede nacht ende dach,
wan ² hi hout ghevaen Ogier.”
- Also wapinde hem menech rudder fier. 3725
Met hondert dusent man rumede hi die stede
ende voer daermede onder die kerstijnhede.
Die Sarrasine clagheden seere
dat Karahen henen voer met sinen here.
- Doe sprac Gloriande, die maghet fier: 3730
“Noch lietic bat varen Ogier.” ³
- S**uster,” sprac Davimont, die payien, [80]
“dat en mach niet gescien,
want ic sal Ogier hanghen doen,
Karle te scande, bi Mahoen.” 3735

machent uch nit so fri. De uitdrukking ‘hem vri maken’ in de betekenis “zeker zijn van zijn zaak, overmoedig zijn” komt niet voor in het *MNW*. Het woord ‘overvri’ met de betekenis “overmoedig”, waarvoor wij opteren, is pas in de 16de eeuw geattesteerd. [Weddige] *ir machent uch nit so fri* > “Diese Freiheit nehmt Euch nicht heraus.”

1. [Woordverklaring] *insteken*: in de schede steken.

2. [Woordverklaring] *wan* (voegw.): zolang als.

3. [Woordverklaring] *noch liet ic bat varen Ogier*: “liever nog zou ik Ogier vrijlaten”.

Ogiers kintsheit

“Ghi en sult,” sprac die coninc Tribueit,
“Hets hondertwerven gheseit.”
“Jaet, Tribueit,” sprac Davimont,
“ic hebbe ghehoort vor langher stont
dat ghi wilt werden ¹ kerstijn. 3740
Nu mach het wel werden anscijn.”
“Ghi liecht,” sprac Tribueit, die payien,
“Die beste ende die meest ontsien
hebt ghi met valscede doen varen. ²
Bi Mamette, ic en sal ooc niet sparen 3745
ic sal keeren in mijn lant.”
Doe es die coninc van Mombrant
ooc daerbi up gestaen
ende sprac: “Hets qualeke ³ ghedaen,
souden wi dus alle laten ons here.” 3750
Dammirael smadene ooc seere
ende scoude sinen sone valsc payien.
Hi sprac dat hem quaet ghescien
moete, dat hi ware so fel.
Dat gheleet ⁴ Gloriande wel. 3755
Si hevet Ogier saen ⁵ ghenesen
ende hieten vrolic wesen.
Ooc wart daer pais ⁶ ghemaect terstont
tusscen Tribueit ende Davimont.

1. [Hertaling] *wilt werden* < *werden sollent*. ‘Zullen’ maakt hier niet veel zin. De verwisseling van ‘willen’ en ‘zullen’ komt vaker voor.

2. [Hertaling] *varen* < *vaen*. Aanpassing omwille van het rijm op ‘sparen’. Tribueits argumentatie is logisch: Omdat Davimont met zijn gedrag de besten uit het Sarrazenenleger ertoe heeft gebracht, de veldtocht af te breken, besluit hij zelf ook naar huis terug te keren.

3. [Hertaling] *qualeke* < *úbel*.

4. [Woordverklaring] *gheliden*: verdragen, dulden.

5. [Hertaling] *saen* < *wol*.

6. [Hertaling] *pais* < *raet*. De uitdrukking ‘raet maken’ staat niet in het *MNW*.

Ogiers kintsheit

Nu latic hier dese wort ¹ [81]
ende keere up die materie vort
van Karehen, den soudaen.
Karel heefden wel ontfaen.
“Heere,” sprac Karahen, die deggen fier,
“noch com ic vore den Danoyes Ogier 3765
in ostagen, also ic was ee,
ende dit volc bringhic mee, ²
want Davimont en wil niet met paise laten ³
Ogier, God moetene verwaten. ⁴
Dies doet u volc wapinen snel. 3770
Wi sullen Ogier ghewinnen wel.”
Doe gheboot Karel in sinen here
dat si hem wapinden met gheere.
Nu hief ⁵ daer een groot ghescal
want men wapinde hem daer overal. 3775

Karel, die deggen fier, [82]
gaf Morande van der Rivier
dOliflamme, want hi was ghetrauwe.
Nu gheleedese onse lieve Vrouwe!
Ende also voeren si te Rome toe. 3780
Davimont was harde vro.
Hi wapinde hem met meneghen payien,
die fel was ende seere ontsien.
Daer was ooc so menech lantsheere,
ic en ghenomese nemmermeere. 3785
Si maecten veertien scaren,
ieghelijce soude een heer bewaren. ⁶

1. [Hertaling] *Nu latic hier dese wort* < *Nu bore ich bie uf dise wort*. Mhd. ‘uf hoeren’ betekent “ophouden” (vgl. Dt. ‘aufhören’). [Weddige] *dise wort* > “bei diesen Worten”.

2. [Woordverklaring] *mee*: jongere variant van ‘mede’.

3. [Woordverklaring] *met paise laten*: met rust laten. [Hertaling] *met paise laten* < *mit ruwen laeten*.

4. [Hertaling] *God moetene verwaten* < *got muße ine bewaren*. Het Dt. vers rijmt niet en zegt precies het tegendeel van wat bedoeld wordt.

5. [Woordverklaring] *heffen*: rijzen, beginnen. [Hertaling] *bief* < *hub sich*.

6. [Woordverklaring] *bewaren*: het bevel voeren over. [Hertaling] *ieghelijc soude een heer*

Ogiers kintsheit

Doe sprac die coninc Roduwant:
“Nu ontsie ic meer den Persant
dan ic doe Karel ende al sijn here.” 3790
Yosuet sprac met groten gheere:
“So en kendi ¹ niet na minen wane
heere Diederic van Ardane
ende Morant van der Rivier,
no ² den hertoghe van Bavier 3795
ende Arnout van Bolant.
Ic hore wel, ghone sijn di niet becant.” ³
Diewile ⁴ quamen die here over hoop. ⁵
Daer dede die meneghe enen dieren coop.
Karahen, die stoute payien, 3800
dede hem harde seere ontsien. ⁶
Die Fransoyse stonden hem wale bi,
want si waren van herten vri.
Haer swerde clonken harentare.
Si maecten meneghe dode bare. ⁷ 3805
Reynier van Geneven ende Gheraert
hieuwen met haren swerden enen groten scaert. ⁸
Davimont riep seere: “Weert u wel!

bewaren < *Da bat iglich einen herren der sie solt bewaren*. Het vers werd aangepast omwille van zijn ongewone lengte.

1. [Hertaling] *So en kendi* < *.So enkonde*. De zin lijkt een waarschuwing in te houden van Yosuet tegen Roduwant: wie zo spreekt kent Karels pairs nog niet. Vandaar de emendatie van ‘konde’ naar ‘kendi’ [Weddige] *So enkonde*. WeEm verandert ‘so’ in ‘sie’ onder verwijzing naar vers 3797: “Sie enkonen” De zin wordt daardoor niet duidelijker, want wie is met ‘sie’ bedoeld?

2. [Hertaling] *no* < *Auch*.

3. [Hertaling] *Ic hore wel, ghone sijn di niet becant.* < *Ich hore wol, jene heben sie nit bekant*. We emenderen in dezelfde zin zoals in vers 792.

4. [Woordverklaring] *diewile*: inmiddels, ondertussen.

5. [Woordverklaring] *over hoop*: bijeen, samen. [Hertaling] *Diewile quamen die here over hoop* < *Hieber by kam zu dem here uber boff*.

6. [Woordverklaring] *bi dede hem ontsien*: hij boezemde ontzag in. [Hertaling] *dede hem harde seere ontsien* < *Tedt ein harte sere ontsien*. Als onbepaald lidwoord doet ‘ein’ vermoeden dat ‘ontsien’ een naamwoord is, wat niet kan.

7. [Woordverklaring] *meneghe dode bare maken*: menige doodsbaar maken, d.w.z. menigeen naar de andere wereld helpen, verslaan.

8. [Woordverklaring] *scaert*: bres.

Ogiers kintsheit

Ende waren die kerstine noch so fel,
si sullen hier die doot ontfaen. 3810
Ons en mach en gheen ontgaen.”
Hiermede slouch hi enen Fransoys
ende enen ruddere Loloys.
Dus hadden twee haer lijf verloren.
Karahren noopte sijn ors met sporen. 3815
Sijn swert hielt hi met beeden handen
ende slouch Davimonde toten tanden. ¹
Doe maecten die Sarrasinen groot ghecri
Si begherden des soudaens van Perthie. ²
Si bestondene met machte, 3820
beede voren ende bachten.
Die Fransoyse stonden hem te staden
want hi te seere was verladen.

Als dammirael sinen sone sach doot 3815
hadde hi commer groet. [83]
Hi bat sijn volc omme wrake. 3825
Harde onlanghe was sine sprake. ³
Hi stac dat ors met sporen.
Den hertoghe van Born hevet hi vercoren
ende slouchene so, datti hem rovede 3830
die meeste helt ⁴ van sinen hovede,
daertoe ⁵ Florense, Karels suster sone,
die alre doghet was ghewone.
Dit sach Ritsart van Normaendie
ende reet met groter envie 3835

1. [Hertaling] *Ende slouch Davimonde toten tanden* < *Und schlug ine zu den stonden, / Davimonden*. [Weddige] *Und schlug ine zu den stonden, / Davimonden* > “und erschlug ihn sogleich, den D.”.

2. [Hertaling] *Doe maecten die Sarrasinen groot ghecri / Si begherden des soudaens van Perthie* < *da maechten gecrj / Die Sarrazenen, begerten des soldans von Perthi*.

3. [Hertaling] *Harde onlanghe was sine sprake* < *Hart unlang er sprach*. Aanpassing omwille van het rijm.

4. [Woordverklaring] *belt*: helft. [Hertaling] *die meeste belt* < *Die beste helffe*.

5. [Woordverklaring] *daertoe*: bovendien. [Hertaling] *daertoe* < *Und*. Mogelijk zijn hier een paar verzen verloren want regel 3832 sluit met ‘ende’ niet zinvol aan bij wat voorafgaat. Door het gebruik van ‘daertoe’ ontstaat weer een evenwichtige aansluiting.

Ogiers kintsheit

daer hi sach den ammirael,
ende gheraectene harde wael
up sijn hovet metten swerde,
datti sturttte neder ter ¹ erden.
Ende als hi dat swert verdrouch, ² 3840
haddi te doene mee dan ghenouch,
want up hem quamen ghevaren
vierdusent Sarrasine teenre scaren
tontscuttene ³ haren heere.
Ritsaert was in anxten seere 3845
want men slouch up hem met crachte.
Hi bescudde ⁴ hem met machte.
Van noods wegghen ⁵ riep die degghen fier
sijn tekijn. ⁶ Dat verhoorde die grave Reynier
ende Morant van der Rivier. 3850
Die quamen hem te helpen scier.
Si sloughen slaghe harde ende groot,
dat meneghe daer of ⁷ ontfinc die doot.
Ende Ritsart van Normaendie
vacht met groter envie. 3855
Dammirael riep sijn tekijn ⁸
ende daer quam ooc menech Sarrasijn.
Dies wart Karel saen gheware.
Met groter macht volghedine ⁹ nare.
Also dede Karahen van Perthie. 3860
Hi slouch den coninc van Arabie,
daertoe ooc sijnre broedre twee.

1. [Hertaling] *neder ter* < *geyn der*.

2. [Woordverklaring] *verdragghen*: optillen.

3. [Woordverklaring] *ontscutten*: bevrijden, ontzetten. [Hertaling] *tontscuttene* < *Und entschutten*.

4. [Woordverklaring] *bem bescudden*: zich verdedigen. [Hertaling] *bescudde* < *entschutten*. Het Dt. woord 'entschutten' lijkt een herhaling te zijn uit vers 3844.

5. [Woordverklaring] *van noods wegghen*: van node, in of uit noodweer.

6. [Woordverklaring] *tekijn*: wapenkreet. [Hertaling] *sijn teken* < *Sinen tegen*.

7. [Hertaling] *of* < *von*.

8. [Hertaling] *sijn tekijn* < *sinen tegin*.

9. [Hertaling] *volghedine* < *volgete*. Het object is door ons toegevoegd.

Ogiers kintsheit

Wat vore hem quam, was ghevee.¹

Helpe Mamet,” sprac die coninc Clarijn, [84]
“Heere ammirael, wat sal dat sijn? 3865
Mi dinct, Mamet vergeet ons al.
Wi hebben groot ongheval.
Die kerstine doen ons groten scade.
Wi hebben noot van uwen rade.”²
Dammirael antworde mettien: 3870
“Ons en es niet beters dan vlien.”
“Neen het,”³ sprac die coninc Monbrant,
“also helpe mi Tervogant.
Wi hebben den seghe verloren,
dat wetic wel te voren. 3875
Ic can nu welna⁴ ondersceeden:⁵
Hets al verloren dat wi streden.”⁶
Seven coninghe ende twee ammirale
bliesen hoorne van metale.
Daer en was gheen so coene payien, 3880
hi en vlo al dat hi mochte vlien.
Die kerstine jagedense tote an die mure.
Daer liet men neder die scotdore,⁷
so dat dertech hondert Sarrasine buten bleven,

1. [Woordverklaring] *gevee*: vijandig (hij was vijandig gezind tegen alles wat hem tegemoet kwam). [Hertaling] *was ghevee* < *was gere*. Het Dt. vers rijmt niet. [Weddige] *was gere*. WeNo vervangt ‘was’ door ‘mit’ en interpreteert de hele zin als een (relatieve?) bijzin bij de voorafgaande verzen.

2. [Hertaling] *Wi hebben noot van uwen rade* < *Wir haben noet von worten rade*. [Weddige] *Wir haben noet von worten rade* > “Wir brauchen dringend ein Wort des Rates”.

3. [Hertaling] *Neen het* < *Wenn es*. Monbrant schijnt met deze ontkenning de woorden van Cursabel te bevestigen. [Weddige] *Wenn es* > “Wenn es so ist.”

4. [Woordverklaring] *welna*: bijna, haast.

5. [Woordverklaring] *ondersceeden*: beoordelen.

6. [Hertaling] *Ic can nu welna ondersceeden*: / *Hets al verloren dat wi streden* < *Ich kenn wol von vnden zijden*, / *Es ist al verlorn das wir strijden*. Onze oplossing is speculatief. [Weddige] *von vnden zijden*. WeEm vervangt ‘vnden’ door ‘ouden’, wat vreemd aandoet omdat Monbrant niet “uit oude tijden” kan weten dat de tegenwoordige slag verloren is.

7. [Woordverklaring] *scotdore*: valdeur, kleine deur in een stadsmuur.

Ogiers kintsheit

dien men al nam dat leven. 3885

Die portier was te haestech daer.

Ten was gheen wonder, hi hadde vaer
dat Karel ware ghecomen in die stede
ende die soudaen van Perthie mede.¹

Men rechte daer menech engien,² 3890
dat harde verre was te sien.³

Ende Karel, die keiser fier,
dede in scieten vier
over die muren in die stede
dat die huse verbernden mede.

3895

Die dore warp men te sticken,
Die engiene ende die picken⁴
frotseerdent⁵ daer al.

Die Sarrasine maecten groot ghescal.

N u hoort van Karahen, den vrien. [85]

Hi hadde met hem enen clerc van Syrien,
seere behende⁶ ende wijs,
die gheheeten was Malaprijs.⁷
Karahen sprac: "Vrient, nu vare

1. [Hertaling] *bi hadde vaer / dat Karel ware ghecomen in die stede / ende die soudaen van Perthie mede* < *er hette vor / Karoles war genomen vor der sted / Und des soldans von Perthij med.* LuFl interpreteert blijkbaar: "hij had tevoren waargenomen dat Karel samen met de sultan voor de stad was."

2. [Woordverklaring] *engien*: belegeringswerktuig.

3. [Hertaling] *dat harde verre was te sien* < *Das hartt was zu sehen*. Het bijwoord 'harde' is een versterking bij een bijwoord, dat weggevallen schijnt te zijn. De aanvulling is speculatief.

4. [Woordverklaring] *picke*: pikhouweel. [Hertaling] *picken* < *micken*. Mnl. 'micke' betekent "gaffelvormig uitlopende paal, waarop een dwarspaal kon rusten, boomtak of boomstam in den vorm van eene tweetandige vork, mik." In deze passage schijnt het om een krijgstuig te gaan, eventueel een soort stormram, waarmee men de stadspoorten openbreekt (zie ook WeGl: "(gabelförmiges) Kriegsgerät, Richtkeil eines Geschützes"), maar het *MNW* levert s.v. 'micke' geen vindplaatsen voor een dergelijke interpretatie. We opteren voor 'picke', "houweel", een werktuig waarmee men hout kan verbrijzelen.

5. [Woordverklaring] *frotseren*: stukbreken, verbrijzelen.

6. [Woordverklaring] *bebende*: slim, ervaren, kundig.

7. [Eigenaam] *Malaprijs*: het is verlokkelijk om deze tovenaer met Malegijs te identificeren.

Ogiers kintsheit

te Rome, ende niet en spare. 3905
Groet mi Gloriande, die fiere,
ende bitse datsi wapine Ogiere
ende hem ooc gheve Corteine, dat swert,
oft si mijnre vrientscap gheert.
Ende secht der maghet goedertiere 3910
dat si ter poorten come met Ogiere.
Daer sal si mi vinden saen.”¹
“U bootscap wert ghedaen.”²
Die clerc ginc sijn bouc lesen.
Snieme³ was hi daer hi wilde wesen. 3915
Ende als hi sach die maghet vri,
groete hise van Karahen van Perthie
ende seede hare al met staden
die bootscap, die hem was gheladen,⁴
ende en liet niet een wort. 3920
Alse Gloriande dat hoort,
sprac die maghet van herten vri:
“Ontbiet mi dit Karahen van Perthie?”
Die bode sprac: “Ja hi, joncfrauwe.”
Doe seede die maghet: “Bi mijnre trauwe, 3925
vrient, ic sal daer comen gherne.
Dies en staet mi niet tontberne.”
Nernste ghinc si tote Ogiere
ende sprac: “Danoys goedertiere,
wi moeten varen, ic ende ghi, 3930
ten soudane van Perthie,
die ons an der porten wacht.

1. [Hertaling] *Daer sal si mi vinden saen* < *Da sal svini* (of: *srini*) *vijnde seben*. Als de Dt. zin betekent “Daar sal zij enkele vijanden aantreffen”, dan is dat geen verlokking voor Gloriande. Waarschijnlijker is dat Karahen haar belooft dat hij daar zelf op haar zal wachten. Dat is ook de boodschap die Gloriande heeft begrepen (zie vers 3932). ‘Saen’ aan het eind van het vers is noodzakelijk wegens het rijm op ‘ghedaen’.
[Weddige] *Da sal svini* (of: *srini*) *vijnde seben*. Weddige emendeert: ‘Da sal sie somich vijnde sehen.’

2. [Hertaling] *ghedaen* < *wolgetan*.

3. [Woordverklaring] *snieme*: spoedig, weldra.

4. [Woordverklaring] *enen ene bootscap laden*: iemand een boodschap opdragen.
[Hertaling] *die hem was gheladen* < *damit er was beladen*.

Ogiers kintsheit

Aldus secht ghone die mi bracht
van hem die bootschap alhier.”
Doe sprac ter joncfrauwen Ogier: 3935
“Behoude mi God mijn goede pert
ende Corteyne, mijn goede swert,
wi sullen varen, ic ende ghi,
hoe leet den Sarrasinen si
dat si Karahen nu sullen sien. 3940
Also moete mi goet ghescien.”

Heere Ogier,” sprac Malaprijs, [86]
“ic sal leeden ¹ die joncfrauwe wijs,
dat ghi u te bat moghet verrechten ²
jeghen dieghone, die met u sullen vechten.” 3945
“Ghi secht recht,” sprac Ogier.
Men brochte hem sinen destrier,
sijn wapine ende sijn swaert.
Die joncfrauwe wapinde hem ter vaert
ende bat Mamet, haren heere, 3950
dat hine behoede seere.
Up enen muul sat Gloriande.
Die meester tomedese ³ sonder scande
so langhe tote si ter porten quamen
ende den portenare vernamen. 3955
Ende teerst als hem Ogier sach,
reet hi up hem wat hi mach
ende slouchene met Corteine, den swerde,
ontwee te medewerde.
Doe slouch hi ontwee alle die slote 3960
van der porten, cleene ende grote.
Doe quam in Karahen van Perthie
ende custe Gloriande, sine amie.

1. [Hertaling] *leeden* < *furen*.

2. [Woordverklaring] *bem verrechten*: zich oprichten, zich verheffen (vooral met vijandelijke bedoelingen).

3. [Woordverklaring] *tomen*: iemands paard bij den toom nemen en aldus begeleiden. ‘Tomen’ in deze betekenis is tot nu toe een hapax in het Mnl. Het werd door Verdam slechts één keer (in de *Roman van Walewein*) aangetroffen.

Ogiers kintsheit

Die kerstine quamen in die stede.
Daer sach men driven jamerhede 3965
van ¹ meneghen bedroufden payien,
die hem selven began ontsien,
want men verslouchse met hopen,
Hare eveldaet moesten si becopen.

D ammirale quam niemare [87]
dattie stat ghewonnen ware
ende sine dochter haddet ghedaen.
Doe ghinc hi sine hande slaen.
Doe seede ² die coninc van Monbrant:
“Van Mamette moete si werden ghescant, 3975
dat si ie gheboren was.

Heere ammirael, rumen wi tpalas ³
ende seilen wi ter see waert
vore ende eer ⁴ teganghen ⁵ es onse vaert.”⁶
Mettien liepen si uter dore, 3980
sine beeden niet na der achemure, ⁷
mer si vloen ghereet, si u cont,
ten scepe waert, ⁸ dat daer stont
ghereet nacht ende dach.

1. [Hertaling] *van* < *An*.

2. [Hertaling] *Doe seede* < *Nu sagt*.

3. [Hertaling] *Heere ammirael, rumen wi tpalas* < *Herr ammirael min, wijk pallas*. De aanspreking “heere ammirael” komt vaker voor, maar daar staat nooit ‘mijn’ achter. ‘Wi’ laat een opvallende parallellie met het volgende vers (‘seilen wi’) herkennen. De verwisseling van ‘c’ en ‘t’ (‘wijn’ < ‘wijt’) is een frequente fout en ‘rum(e)’ heeft evenveel beentjes als ‘min’. [Weddige] *Herr ammirael min, wijk pallas* > “gib den Palast auf.”

4. [Woordverklaring] *vore ende eer*: vooraleer.

5. [Woordverklaring] *tegaen*: teniet gedaan worden, onmogelijk worden.

6. [Hertaling] *vore ende eer teganghen es onse vaert* < *Unendlich ist zergangen unser vart*. Het eerste woord in de Dt. tekst is duister, maar de zin moet betekenen: “vooraleer ons de weg wordt afgesneden.”

7. [Woordverklaring] *achemure*: uitrusting, wapenrusting. [Hertaling] *sine beeden niet na der achemure* < *Sine beidden na geachte mure*. [Weddige] *Sine beidden na geachte mure* > “Si warteten nicht, noch beachteten sie die Mauer”. WeNo beschouwt ‘na gheachte’ als een verhaspeling van ‘na achter’ in de betekenis “hinter der Mauer”.

8. [Hertaling] *ten scepe waert* < *Zu den schiffen werts*. Aan het rijmwoord van deze regel is te zien dat het maar om één schip gaat.

Ogiers kintsheit

met al sinen cardinalen. ¹

Als die pauwes hevet vernomen
die boden die daer waren comen,

dancte hijs harde omoedechlike, 4010

Gode van hemelrike ² 4010a

dat den kerstinen also was vergaen.

Ooc dede hijt voort verstaen
sinen ghesellen al ghemeene.

Met biscoppen niet cleene

voer wech die pauwes ende te male 4015

met hem sine cardinale.

Ooc voerden si met hem 4017

[...] ³ 4017a

sinte Peter ende Pauwels mede

te Rome in die goede stede.

N u hoort van Karle, den heere, [88]
die Karahen dede grote eere.

Hi vraechdene oft hi woude
kerstijn werden. Hi ware diene soude
altoes gherne doen eere.

Ooc wildine, bi onsen Heere, 4025

gheven een harde rijc lant,

Berri, Aspere ende Dinant.

“Ooc willic ⁴ u gheven mede

Namen, die goede stede,

ende Ludeke, so verre alse si helt 4030

Florens, mijn neve, ⁵ in sijn ghewelt,

ende daertoe Hoey ende ander lant.”

“Neen ic, heere,” sprac die Persant,

1. [Hertaling] *met al sinen cardinalen* < *Mit yme sine cardinale*.

2. [Hertaling] *Gode van hemelrike*. Toegevoegd. In de Dt. tekst ontbreekt een vers dat rijmt op ‘demuticlich’ in regel 4010.

3. [Hertaling] [...] Hier ontbreekt vermoedelijk een regel, want het Dt. vers 4017 bevat een weesrijm.

4. [Hertaling] *willic* < *wolt ich*.

5. [Eigenaam] *Florens, mijn neve*: vgl. vers 3832 waar de dood van Florens wordt vermeld.

Ogiers kintsheit

“want ic wille Gloriande, der maghet vri,
crone spannen in Perthie.”¹ 4035

“Ay, edel soudaen,” sprac Ogier,
“nu moochdi wel merken hier,
dat God miraculen hevet ghedaen.
Hoe mochten wi dit heer wederstaen
ende so verslaen, tenware² zijn troost?³ 4040
Hi eist, die ons hevet verloost,
want jeghen iegheliken kerstine
waren mee dan hondert Sarrasine.
Ende daerbi moocht ghi merken wel,
dat God es Heere ende niemen el. 4045
Ende an Hem sullen wi souken ghenade,
so can Hi u vergheven u mesdade.
Werdet kerstijn in sijnre eere
ende Hi sal u minnen seere
ende leeren houden sine ghebode, 4050
want si sijn valsc, uwe gode.
Dat radic u in trauwen wale.”
Karahen antworde met soeter tale
ende sprac: “Ogier, ic en ontsegghe⁴ niet,
ten es also vele ghesciet, 4055
alse dat ic mijnre wet ofstonde,⁵
mer Gloriande, die scone blonde,
sallic cronen in Perthie.”⁶
Doe sprac Karel, die coninc vri:
“Heere soudaen, doet dit goet laden 4060
ende in u scip bestaden,⁷
dat ghi hier siet altemale.”
Karahen louch om die tale

1. [Eigennaam] *Pertbie* < *Persi*.

2. [Woordverklaring] *tenware*: ware ... niet geweest. [Hertaling] *tenware* < *enwere*.

3. [Woordverklaring] *troost*: hulp, kracht, ondersteuning.

4. [Woordverklaring] *ontseggen*: afzweren, afstand doen van iets, iets verloochenen.

5. [Woordverklaring] *afstaen* (met genitief): afstand doen van iets, iets opgeven.

6. [Eigennaam] *Pertbie* < *Persien*.

7. [Woordverklaring] *bestaden*: bergen.

Ogiers kintsheit

ende sprac: “Heere, ic en hebbes niet te doene.
Latet deelen uwen rudder en coene, 4065
mer ghevet mi Mamet ende Apolijn,
Tervogant ende Jupetijn,¹
dies biddic u harde seere,
want ic en begheere meere
vanden andren goede niet.” 4070
Doe sprac Karel, dat coene diet:
“Dat willic harde gherne doen.”
Doe namense die baroen²
ende droughense ten scepe daer.
Si waren sonderleke³ swaer, 4075
want si waren van finen goude
ende van ghesteente menechfoude.
Ende alsi ghesceept waren,
nam Karahen sonder sparen
orlof an Karle, den heere, 4080
ende an Ogier met groter eere
ende an allen die daer waren.
Also dede ooc Gloriande sonder sparen.

N u hoort! Ooc bat Karahen, die heere, [89]
Ogier utermaten seere, 4085
ende Gloriande, die maghet vri,
dat hi te hem quame in Perthie
ende ware daer bi hem ene wile.
Ogier sekerdet⁴ sonder ghile
van Perthie den soudaen⁵ 4090

1. [Woordverklaring] *Mamet ende Apolijn, Tervogant ende Jupetijn* < *Machmet und Apollin, / Tervogant und vipetine*. Bedoeld zijn beelden van deze goden.

2. [Hertaling] *Doe namense die baroen* < *Da nament sie die baroen*. Bedoeld zijn de pas genoemde afgodsbeelden. Het woord ‘baroen’ kan in het meervoud onveranderd blijven (VL VI § 12, Opm. 1). [Weddige] *Da nament sie die baroen*. Ondanks het feit dat daarmee het rijm op ‘doen’ verstoord word, verandert WeEm ‘baroen’ in ‘barren’ en interpreteert dit als “Goldbarren”, een betekenis die het woord ‘baer’ in het Mnl. niet heeft.

3. [Woordverklaring] *sonderleke*: bijzonder, erg.

4. [Woordverklaring] *sekeren*: plechtig beloven.

5. [Hertaling] *ende ware daer bi hem ene wile. / Ogier sekerdet sonder ghile / van Perthie den soudaen* < *Und were da ein wijle by ine. / Ogier antworte, ‘ich sicher bin / Von*

Ogiers kintsheit

ende seede: “Heere, sonder waen,
ic wane daer comen cortelike.”
Also sciet van hem die soudaen rike
ende voer enwech in Perthie.¹
Doe dede Karel, die helt vri, 4095
den tresoer ende al dat goet
daer deelen metter spoet
den kerstinen volke ghemeene.
Selve en wildijt groot no cleene.²
Dat die Sarrasine daer hadden bracht 4100
ghinghen si deelen met grooter macht:
Pellen,³ sindael⁴ ende side,⁵
orse ende diere ghesmide
ende meneghen penninc van goude,
ooc coppe⁶ ende nappe⁷ menechfoude. 4105
Alst was ghedeelt nam Karel, die coene,
orlof an den pauwes Miloene
ende voer weder te Parijs.
Ende ieghelijc heere ghelikerwijs
voer te sinen lande waert. 4110
Ende Namels leede onghespaert⁸
met hem den Danoys Ogier,
bi wies rade Karahen, die fiere,

partij' dem soldan. De Dt. verzen bevatten een vreemde constructie, vooral omdat pas na 'Und seyte' in vers 4091 het eigenlijke antwoord van Ogier volgt. De uitdrukking 'van de partij zijn' is niet te vinden in het *MNW*, wel in het *WNT*. Hier schijnt een verwisseling van 'partie' en 'Perthie' gebeurd te zijn, zoals WeNo terecht suggereert. Onze reconstructie is speculatief. [Weddige] *ich sicher bin / Von partij* > “Ich werde gewiß mit von der Partie sein”.

1. [Eigennaam] *Pertbi* < *Persie*.
2. [Hertaling] *Selve en wildijt groot no cleene* < *Yme selbs wolt er must weder gros nach cleyn*.
3. [Woordverklaring] *pellen*: een kostbare zijden of lakense stof, veelal met gouddraad doorweven.
4. [Woordverklaring] *sindael*: een zijden stof, een soort van taf.
5. [Hertaling] *Pellen, sindael ende side* < *Pfellor, syndal und sijdin*.
6. [Woordverklaring] *cop*: schotel.
7. [Woordverklaring] *nap*: beker.
8. [Woordverklaring] *onghespaert*: onverwijld, zonder te dralen of te toeven.

Ogiers kintsheit

sint kerstijn wart in Vrankerike,
daerne ontfinc vriendelike 4115
Karel ende dedene Acharijs nomen.
Ende alle die met hem waren comen
dedemen kerstijn ¹ ghelike.
Ende Karel, die coninc van Vrankerike,
gaf Karahen in sijn ghewelt 4120
dat lant dat Florens, sijn neve, helt.
Acharijs wart ons Heeren vrient.
Nu es hi heelech, dies hi verdient
hevet jeghen onsen Heere,
daer men hem omme doet eere 4125
ende souket hem ut meneghen lande.
So wie ghebonden es in bande
ende temale uten sinne,
sinte Acharijs brincten daer inne.
Hier mede so endic mine tale. 4130
Gode bevelic dit altemale.
Ende dien dit screef, God moetene gheven
dat hemelrijc na desen corten leven
ende moete ons alle beraden
ende in alre noot staen te staden. 4135

Amen.

1. [Woordverklaring] *kerstijn*: kerstenen.

Colofon

Deze hertaling van *Ogiers kintsheit*,
het eerste deel van *Ogier van Denemerken*,
zoals bewaard gebleven in het afschrift van Ludwicus Flugel,
voltooid te Heidelberg op 9 februari 1479,
nu: Heidelberg, Universitätsbibliothek, Pal. germ. 363,
vervaardigd door Amand Berteloot
verscheen van 19 juni 2012 tot 30 oktober 2012 als feuilleton in:
Neder-L, elektronisch tijdschrift voor de neerlandistiek

